KRŠĆANSKA KARITAS

NAPISAO

ANTUN MRKUN

1925.

I. dobro izgraditi {središnjicu / organizaciju} s ograničenjem — svećenik direktor a laik pomoćnik u administr.

II. Izraditi zgradu materijala

III. Osnovati sestre, apostolski laikat.

IV. Izdavati glasilo — za bolesnike već sada

V. utvrditi i izgraditi postojeće naše institucije
A) a) skloništa
b) društva sv. Vinka
c) brigu za usnule
d) dvolje brakove
e) pučke kuhinje

B) nove osnovati u Zagrebu
a) Zolovo misije
b) zaštita djevojak

ANTUN MRKUN

KRŠĆANSKA KARITAS

C) a ambulante, Zajednice

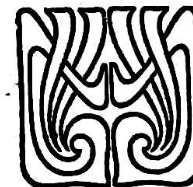
VI. izdati preko nadbiskupske okružnicu, da u svakoj župi bude ~~osnov~~ osnovano društvo

Posebni forum je Zagr. Kar. Zajednica
a) da za sada preuzme sekretarijat funkciju sekretarijata ne samo središnjice nego i Zagr. Zajednice
b) njezin rad bit će interiman dokle se ne osovi na svoje noge

KRŠĆANSKA KARITAS

NAPISAO

ANTUN MRKUN

U ZAGREBU 1925.

TISAK NARODNE PROSVJETE

S dopuštenjem duh. oblasti nadbiskupije zagrebačke
broj 3375 od 27. lipnja 1925.

Predgovor.

Prva je zapovijed kršćanska: »Ljubi Gospodina Boga svoga...« *A druga je jednaka prvoj: »Ljubi bližnjega svog kao samoga sebe.«* Obadvije su zapovijedi tako tijesno združene, da ne mogu opstajati jedna bez druge. Ljubav prema Bogu pokazuje se u ljubavi prema bližnjemu; a opet ljubav prema bližnjemu dokazom je ljubavi prema Bogu. Obadvije su kao sestre; gdje je jedna, tamo je i druga.

No ta ljubav prema bližnjemu mora da bude *djelotvorna,* jer sv. Ivan opet veli: Sinci moji, ne ljubimo riječju i jezikom, nego *na djelu i u istini.* (I. Iv. 3. 18.). Samo je onaj učenik Gospodnji, koji goji ljubav prema bližnjemu: »Po tome će svi upoznati, da ste moji učenici, ako budete imali ljubav među sobom.« (Iv. 13, 35.). Zar se ne će višnji Sudac na sudnjem danu pozivati u prvom redu na dobra djela? Tada će reći onima na desnoj strani: »Dođite blagoslovljeni Oca mojega! Uzmite u baštinu kraljevstvo, koje vam je pripravljeno od početka svijeta. Jer gladan sam bio i dali ste mi jesti, žedan sam bio i dali ste mi piti, bio sam putnik i primili ste me pod krov, gol sam bio i odjenuli ste me, bolestan sam bio i vi ste me pohodili, u tamnici sam bio i obišli ste me. *Zaista vam kažem, što ste učinili jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili.«* (Mat. 25, 34—41.). Zar nijesu ove riječi pravi hvalospjev *djelotvornoj ljubavi* prema bližnjemu? Činiti dobra djela dužnost je dakle svakog kršćanina, koji hoće da se spasi.

Silne je rane nanio čovječanstvu svjetski rat i poslijeratne prilike. Kad je bilo više duševne i tjelesne bijede nego li sada? Da dorastemo svojoj zadaći, treba *organizirati karitativno djelovanje.* To treba da se vrši po jasno određenom nacrtu i sistematično. Nije dosta, dadeš li siromahu komadić kruha

ili dinar, koji će možda odmah da zapije, — karitativna organizacija se naročito u tom sastoji, da bijednima pomognemo u njihovu žalosnom stanju tako, *da si oni zatim mognu sami pomagati.* A nadasve glavna svrha karitativne organizacije jest *preporod kršćanskog društva* u svim njegovim dijelovima. Oko g. 1850. došao je k velikom katoličkom sociologu Fridriku Le Play u Parizu neki mladi narodni ekonom iz Provansa. Zamislio je nacrt, kako bi se pošumila gola brda i hridi njegove uže domovine. Taj je nacrt htio razložiti velikom sociologu. On ga je slušao i davao tu i tamo stručnjačke primjedbe, a napokon: »Dragi moj prijatelju, nije to najglavnije, da se nanovo pridignu šume, nego da se *iznova pridignu ljudi i obitelji*«. Drugim riječima: *obnova kršćanskog društva u svim njegovim dijelovima svrha je karitativnog djelovanja.*

Da kršćanska dobrotvornost postigne tu svrhu, nužno je, da se karitas 1. *publicira,* 2. *da je proučavamo* i 3. *da je organiziramo.*

1. Neka stupi karitas na bijeli dan, da je upoznaju svi, da se oduševe za nju, koji je još ne poznaju, da se još bolje zagriju oni, koji su dosad radili za nju, da ušute njezini protivnici. Publicirajmo dakle karitas! To je također u interesu siromaha i drugih potrebnih, da znaju na pravom mjestu zatražiti pomoć.

Da se karitas publicira, to je također u interesu sv. Majke Crkve. Ona je kroz sva stoljeća iskazivala bijednima i potrebnima svoja dobročinstva. Sv. Crkvi mnogo se prigovara, da je neprijateljica napretka i kulture. Pokažimo u tom neprijateljima vjere, kako je silno mnogo kulturnog djela izvršila Crkva upravo na karitativnom polju. *Karitas je apologija kršćanstva.* Pogledaj razne katoličke redove i kongregacije! Što ovi rade, rade besplatno, žrtvuju vrijeme, rad a mnogoput također i život.

2. Nadalje je nužno, da kršćansku karitativnost *proučavamo.* Istina je doduše, da je karitas stvar milosrdnog srca, ali bez razuma, iskustva i znanja

ne smije se vršiti. Neko je imenovao karitas liječničkom umjetnošću za *socijalne, materijalne i ćudoredne bolesti.* Kad već treba tjelesne bolesti proučavati i napraviti pravu diagnozu, kao što se moraju lijekovi proučavati i pravilno upotrebljavati, isto tako treba i u karitativnom radu napraviti *diagnozu ćudorednih i materijalnih* potreba pojedinih siromaha ili čitavih staleža i zato treba proučavati socijalne bolesti. Proučavati treba također karitativna liječnička sredstva, n. pr. koliko treba potrebnima *privatno* pomagati, koliko je dužna *općina i država.* — Nadalje nužno je proučavati *način* liječenja. U tu svrhu treba se upoznati s načelima, po kojima su se ravnali razni praktični apostoli kršćanske karitativne djelotvornosti. Dr. Buss je rekao: »Apostolatu *praktične* kršćanske ljubavi mora da se pridruži još *znanstvenost.*«

3. Da se osigura napredak, treba *organizacije.* U našoj državi je rad na tom polju još u povojima. Sv. Vinko Paulski, taj veliki heroj kršćanske ljubavi, htio je da svaka župa u Francuskoj imadne i karitativnu organizaciju. Tako je prožeo cijelu Francusku karitativnom idejom. Zato ga je sv. Crkva i postavila uzorom na tom polju. — Kao primjer karitativne organizacije može nam poslužiti Njemačka. Tamo su sve pokrajine zasijane karitativnim organizacijama i institucijama. Nijemci imaju ogromnu karitativnu *literaturu,* mnogo karitativnih *pisarna,* velik broj karitativnih *knjižnica, zavoda, društava* itd. Skoro svaka biskupija ima svoj *karitativni savez.* Svi biskupijski karitativni savezi združeni su u *državnom karitativnom savezu u Freiburgu u B.* Taj savez ima svrhu: priređivati karitativne sastanke, ustanovljivati mjesne i biskupijske karitativne sveze, ima centralnu karitativnu pisarnu, objelodanjuje karitativnu statistiku, izdaje popularne, znanstvene karitativne listove, knjige i brošure, pospješuje povjesno proučavanje katoličke praktične ljubavi, ima i karitativnu biblioteku. Njemački su biskupi odlučili, da karitativne organizacije u svojim biskupijama upravo po-

tanko usavrše. U svakoj župi ima da bude karitativna organizacija, ako ne potpuna, a ono neka se osnuje barem karitativni odbor, koji će imati pred očima i lokalne i opće potrebe. Ti lokalni odbori imaju svoju centralu u biskupijskom savezu.

Svrha je ove knjige prema tome, da se i kod nas kršćanska karitas publicira, da bismo je počeli proučavati, da je uzljubimo i počnemo s organiziranjem. Kod sastavljanja ove knjige služio sam se raznim vrelima osobito Dr. Fr. Schaub: Die katholische Caritas und ihre Gegner, M. Gladbach 1909. Volksvereins-Verlag; zatim Dr. Wilh. Liese: Wohlfahrtspflege und Caritas, M. Gladbach 1914. Volksvereins-Verlag.

Još nešto načelna:

Dobrotvornost goje također protivnici vjere, a zovu je humanitas (čovječanstvo). Caritas (ljubav) — humanitas (čovječanstvo). Bit obaju pojmova pokazuje razliku među ova dva smjera, njihove različite motive i ciljeve. Humanitas (od homo — čovjek) izražuje nešto isključivo naravnog, karitas izražuje ljubav, hoće da učini više, nego što to čini dužnost, koju nalaže sama ljudska pamet. *Poganska humanitas brine se samo za tijelo, jer za dušu nema nikakovih ciljeva ni brige, a kršćanska karitas vidi Božje dijete u svom štićeniku i brine se za neumrlu dušu u umrlom tijelu.* Zato ćemo kao katolici gojiti karitas, tu kćerku Božju. Neka zavlada po cijeloj našoj domovini, nek briše suze gladnima, žalosnima i zapuštenima, nek vraća grješnike s krivoga puta, nek probudi mnogo karitativnih apostola, neka karitas vodi i dovede sve k Bogu, k vječnoj ljubavi u sveta nebesa!

HOMEC, P. RADOMLJE, I. oktobra 1924.

ANTON MRKUN,
ŽUPNIK.

PRVI DIO.

Teorija kršćanske karitas u glavnim potezima.

I. Ime i pojam kršćanske karitas.

Za latinsku riječ karitas nema u hrvatskom jeziku kao ni u drugim jezicima pravoga izraza. Riječ »Caritas« je internacionalna.

U najširem smislu znači karitas ljubav Božju i po Božjoj ljubavi prožetu i posvećenu ljubav prema samom sebi i prema bližnjemu.

U užem i najužem smislu znači karitas svako djelo ljubavi, koje izvire iz Božje ljubavi i vršenje milosrđa prama bližnjemu. Uopće: Karitas je nauka duhovnih i tjelesnih djela milosrđa.

Kad bi pojedini čovjek vršio karitativna djela sam za sebe, njegovo bi se djelovanje rascijepalo i bilo bi obično površno i sićušno. Stoga se od početka kršćanstva išlo za tim, da se karitas organizuje ili po samoj crkvi ili crkvenom udruženju.

Često se misli, kad se izusti riječ karitas, samo na organizovanu karitas. Radi toga se privatna karitas nimalo ne ponizuje; ona je naprotiv vrlo potrebita, jer može zlo odstranjivati i ublaživati ondje, gdje organizovana karitas ništa ne zna i ne smije znati. A na posljetku i u granicama organizacije ostaje karitas lična inicijativa.

2. OPSEG KRŠĆANSKE KARITAS.

Nosilac (subjekt) kršćanske karitas je svaki čovjek, koji drugome na koji god način može i hoće

pomoći. Duševnu i moralnu pomoć može i najsiromašniji (poukom, molitvom) pružiti.

Predmet (objekt) kršćanske karitas može biti svaki čovjek, koji štogod trpi u materijalnom-duševnom, moralno-religijoznom pogledu.

Prema tome se mogu svi oni, koji potrebuju karitas, podijeliti u različita vrste. Glavni dio sačinjavaju materijalno potrebni, t. j. takovi siromasi, koji niti imaju potrebitih sredstava za život niti ih mogu pribaviti, koji su dakle bez tuđe pomoći u nevolji. Sa siromaštvom je često spojena bolest, ćudoredni i duševni nedostaci, koji se po mogućnosti moraju odstraniti. Siromaštvo je relativan pojam, koji zavisi od mjesta, vremena i društvene sredine, u kojoj netko živi. Siromaštvo može biti djelomično, zasluženo i nezasluženo. U svakom pogledu mora karitas brižljivo istraživati sve lične, socijalne, moralne i ekonomske uzroke i utjecaje te pronaći opaki korijen i odstraniti ga. Ako su ti uzroci u manjkavim društvenim uredbama, prilikama, smjerovima i težnjama, onda je karitas sama po sebi nemoćna, ali mora za to pozvati u pomoć duhovno pastirstvo, pedagogiku i socijalnu politiku u najširem smislu riječi, da tako dotične nevolje umanji. Karitas može samo u pojedinom slučaju siromaštva pomoći, te je prema tome sasma kazuistična. I siromaha, koji je po svojoj krivnji dospio u nevolju, ne smije karitas pustiti u zlu, nego ga mora na zgodan način na pravi put izvesti.

Karitas je idealno i etično univerzalna kao ljubav prema bližnjemu. Najnepoznatiji, najneprijateljskiji i najizgubljeniji čovjek nije isključen od njezinih usluga. Idealno je karitas neograničena, faktično po sredstvima i po djelovanju ograničena. Ona mora djelovati u ograničenom području svega zemaljskoga i ne može po volji raspolagati s prostorom, vremenom, ekonomskim, duševnim i moralnim silama. Ona mora umjeti da pruži s raspoloživim sredstvima i silama temeljitu pomoć u nevolji.

3. ZADAĆA KRŠĆANSKE KARITAS.

Najbliža je njezina svrha odstraniti i zapriječiti savremeno siromaštvo. No to nije jedina i posljednja svrha. Ona ide u pogledu i subjekta i objekta za višim religijozno-moralnim i socijalnim svrhama.

Nosilac kršćanske karitas mora imati Božju ljubav i ljubav bližnjega i pripravan biti na žrtve. U tom smislu važi ona poznata: »Briga za siromahe je briga za duše siromaha.« Stoga je lično približavanje u karitas tako važno. Mnogo više vrijedi od materijalnog dara lična požrtvovnost, srdačna ljubav, toplo saučešće, odano zauzimanje. Ne »što« nego »kako« odlučuje. Da uzmogne svoje svrhe postići, zahtijeva karitas mudri red u sredstvima i veliku ličnu požrtvovnost. Otuda potječu različiti zaključci. Davanje od reda svakom prosjaku protivi se pojmu karitas. Karitativno djelovanje ne smije biti po šabloni nego mora biti individualno. Kao što su idealne njezine namjere, isto tako mora biti realistično njezino ispitivanje, sudovi i rad. Ako se moraju slagati njezine nakane s najvišim karitativnim načelima, isto tako ima se praktični rad prilagoditi posvema okolnostima objekta, a ne ličnoj volji subjekta. Pogrješno bi bilo (nesavremenim opomenama) ići za postizavanjem viših svrha, a zapostaviti najbližu svrhu i najpotrebitiji uvjet naime pomoć u časovitoj bijedi. »Najprije omogućiti da se živi, onda mudrovati«. Neka se dade onima, koji trebaju zajma — zajam; djetetu, koje je izloženo opasnosti, dobra pouka; lakoumnim, a za rad nesposobnim, hrana u naravi; ozbiljnome novčana potpora. Rodbina, koja je dužna podupirati svoje, neka se ne odriče te dužnosti. Smisao se za porodicu ne smije oslabiti, siromah prevelikom potporom ne smije se razmaziti, a time radniku oduzimati volju za rad; niti vrijeđati osjećaj časti, posebno onih siromaha, koji su do toga došli bez svoje krivnje. Zbog svega toga upravo je teško vršiti idealnu i realističnu karitas u zamršenim modernim prilikama.

I ako su pojedine karitativne zadaće slične, ipak nije jedna drugoj jednaka. »Svako vrijeme nosi svoje breme.« Kapitalistička sredstva, te način produkcije i saobraćaja preokrenuli su cijelo društvo do samog središta porodice.

Nestalnost vrijednosti i dobara zadobila je u 19. stoljeću trajnu i povećanu brzinu, veličinu i opsežnost i time postavila društvo u vrtlog prije nepoznatog nemira i nestalnosti.

Prije sto godina bile su velike mase naroda jedva dotaknute od nestalne trgovine, a gradovi, koji su se bavili trgovinom, nijesu bili od svoga okružja odviše ovisni. Tada je naime svaki grad sačinjavao u ekonomskom obziru prema drugim gradovima i zemljama malo ostrvo, čiji su se odnošaji mogli lahko obuhvatiti. A danas je najzabitnije selo povučeno u željezne okove svjetske produkcije i trgovine. Brzina je prometnoj vrijednosti prouzročila mogućnost brzog podizanja i brzog padanja i znatno povećala mogućnost malih i velikih katastrofa. Velika proizvodnja jeftinih predmeta i lako raspačavanje potisnulo je u pozadinu ne samo ručni rad muškaraca, nego i kućnu radinost ženskih. S druge je strane kapitalizam povukao u svoju službu svu snagu kuće, čak i ženu i djecu. Prije su bile izvankućne službe odvisne od osobnih i obiteljskih običaja; danas su one za mlade radnike uređene čistim dogovorom o plaći, a u pogledu stana, radnog mjesta združuje često porodicu samo o večeri; a uslijed ranoga i dugotrajnoga rada u tvornici slabo vođenje kućanstva tjera ih na ulicu i gostionice.

Da bi svoju slobodu osigurala, iznajmljuju odrasla djeca konačišta u tuđim stanovima, ili ako obitelj sama daje drugima konačišta, onda djeca rastu kao divljaci. K tomu dolazi neprestano preseljivanje napose mladog naraštaja sa sela u grad, iz maloga grada u veliki grad u masama, kako to još nije nikada bilo.

U gradu pak ima ih mnogo, koji ne nalaze kome da se priključe i utonu u gradskom moru bez domaćeg ognjišta. Kad su tako stare socijalno-ekonomske obrambe obitelji i pojedinca ostavljene, tada se počne raditi protiv moralno-religijoznoj podlozi direktno i sistematski. Svim tim pojavama stvara se veliki broj materijalnoga fizičnoga i moralnoga zla i stavlja se tako na karitas zahtjev: da pribavi nova uporišta i da stoga svoju metodu i tehniku ponovno ispita ili eventualno prema novim prilikama izmijeni. Ja mislim time tri važne stvari, naime:

1. čvrstu izradbu u veliko zasnovane organizacije karitativnih društava;

2. umnoženje karitativnih specijalista i zvaničnih radnika,

3. veće opće i specijalno obavješćivanje i interes.

Organizacija se mora, — samo se po sebi razumije, — ravnati prema uslovima modernog socijalnog života. Prije svega je važna radosna ili žalosna činjenica, da su novovjeki veliki gradovi u materijalnom i moralnom pogledu kao i u pogledu umnoženja i propadanja središta modernoga života, da ovamo utiče iz svih žila zemlje nova krv i otuda opet u cijelu zemlju. Stoga mora generalni i karitativni štab podići u tim središtima svoj glavni stan i odavle budno paziti sve: doseljivanje, odseljivanje, voditi točan popis ranjenih na socijalno-bojnom polju kao i veličinu njihove nužde: motriti smjerove i ideje socijalno-karitativnoga zdravstvenoga okružja, otvarati nove vidike i davati nove poticaje.

Takva centrala sprječava cjepkanje i življenje od danas do sutra, radi čega se toliko sila uzalud potroši. Ona nasuprot omogućuje složan i zajednički rad s tačno opredijeljenim ciljevima mnogobrojnih društava i ustanova ne dirajući u njihovu samostalnost. Ona donosi nove vidike i nove zadaće katoličke karitas, koje se u tijesnom okružju i tradicijonalnoj praksi lako previde. Da se taj cilj postigne, treba da centrala stupi u uski doticaj sa svim karitativnim društvima, svim župnim uredima u velegradu i cijeloj zemlji. Na taj način nose karitativna društva novi pogled i u savremeno dušobrižništvo.

Pojedini su djelokruzi kršćanske karitas tako ogromni i tako ih je teško svladati, da za to treba mnogo školanih specijalista i radnika po pozivu. Gdjegod su takovi namješteni, postigne se uvijek više nego sa diletantima. Tim specijalistima ne smije teoretičko školovanje manjkati, jer i ako se oni ograničuju praktično na određeno polje, ipak ne smiju s vida pustiti tijesnu vezu upravo toga specijalnoga djelokruga s karitativnim temeljnim načelima i sa sveukupnim djelovanjem kršćanske karitas. Samo će se na taj način očuvati potrebno oduševljenje, sposobnost prilagođivanja i dalekovidnosti za svoj osobni uži rad. Sve se to dade postići s karitativnim uzornim zavodima, u konferencijama, lektirom karitativnih časopisa i knjiga. »*Što je potreba vremena, to je volja Božja.*« (O. T. Florentini.).

Zahtjev, koji se ne da dosta naglasiti, jest taj, da se ima uvijek sve više i više kršćanska karitas publicirati. Stara je pjesma, da je katolička štampa i statistika ne samo na karitativnom nego i na drugom polju manjkava. Kako se sasma drukčije radi na tom kod protestanata, židova i komunista ? Neka se samo uzme u obzir, što pojedine gradske općine u pogledu statistike i publicistike pružaju, i usporedi radom u tom smjeru u katoličkoj Crkvi. Često se čini, kao da se mi katolici bojimo javnosti. Javnost mora biti točno informirana i orijentirana o zanimanju, radu i ciljevima općih i posebnih karitativnih poduzeća.

4. MILOSTINJA KAO SREDSTVO KRŠĆANSKE KARITAS.

Milostinja je čin milosrđa. Milostinja može biti materijalna ili duhovna u najrazličitijem obliku: novac, naturalija — osobna usluga, pribavljanje zajma, rada. staranje za naobrazbu, stan, pružanje pouke, savjeta, utjehe, zaštite itd. Ipak se pod imenom milostinja razumijeva u prvom redu materijalni dar. Već filozofijska etika uči, da bude koji čin moralno dobar,

moraju biti dobri svi uvjeti, uz koje se vrši. Tako je i kod milostinje. Prvi je moralni zahtjev za to, — razumije se samo po sebi, — ne izvjesna količina dara, nego raspoloženje darovatelja. Milostinja mora imati svoj izvor u dobroj pobudi. Neposredna i prava pobuda kod davanja milostinje jest ljubav prema bližnjemu, jer milostinja želi nevolju bližnjega ukloniti. Taj neposredni motiv, koji kao preduslov moralnog davanja milostinje ne smije nikada manjkati, mogu pratiti i druge posredne dobre pobude, n. pr. osobna težnja za vrlinom, obzir na opće dobro itd. i mora na neki način biti u svezi s općim motivom, s djelovanjem za Božju volju.

Ako su pobude nevaljane n. pr. zavođenje siromaha, odmah dobiva lemozina zli značaj. Egoistični motivi častoljublja, nadalje nada na jednako ili veće uzdarje od primaoca uništuju, ako se primarno pojave, etičku vrijednost milostinje; ako se isti momenti sekundarno pojave, umanjuju etičku vrijednost. Milostinja mora potjecati iz pravedne tekovine i valja da bude iz slobodne volje bez ikakve sile, jer ona nije nikakav pravni čin, nego dokaz ljubavi. Javni porez za siromahe, kojemu se približuje islamsko darovanje, nema pravi karakter milostinje.

5. ODNOS KRŠĆANSKE KARITAS PREMA OBIČNIM POJAVAMA I SMJEROVIMA.

Ovdje opisujemo u kratko samo odnošaj katoličke karitas prema javnoj brizi za siromahe i prema socijalnoj politici.

I. Karitas i državna briga za siromahe.

U pogledu državne brige uopće kao i u pogledu označenja granica između nje i dobrovoljne brige za siromahe, nijesu se mnijenja ujedinila niti na katoličkoj strani. Zabluda je s toga, ako se Ratzingerovo stanovište, koje državnu brigu za siromahe načelno otklanja, obično smatra kao katoličko. Taj je problem težak i zaslužuje pomno istraživanje. Ovdje se naravski

mogu samo glavni potezi toga istraživanja skicirati. Po Ratzingeru mora državna briga za siromahe što prije odstupiti mjesto posve dobrovoljnoj brizi. Dužnosti ljubavi ne smiju se juridički ustanoviti. Milostinja ne može nikada biti prisilni dar ili porez. Ratzinger uspoređuje napose Englesku i Francusku i nalazi, da je dobrovoljna briga i bolja nego sustav poreza za siromahe. Dužnost je države, da socijalnim reformama omogući razvitak dobrovoljne brige za siromahe, a po tom samo redarstveno prama siromasima postupati t. j. one koji bježe od rada smjestiti u prisilne radionice. Javna je općinska briga za siromahe potrebna, ali se mora osnivati na načelu slobode: prinosi se ne smiju kao porez utjerivati, nego moraju biti dobrovoljni darovi. Iznuđenoga prava ne smije da bude. Manje isključivo je stanovište Eherlesa. Po njemu je prva briga za siromahe stvar privatnika i crkve, a tek u drugom redu općine i samo u izuzetnim slučajevima države. Knez biskup *Schuster* u Grazu i *Würmeling* stoje načelno na jednakom stanovištu, ali naglasuju obzirom na faktične običaje veću potrebu javne skrbi za siromahe. Dok rečeni teoretici više naglasuju potrebu državne brige za siromahe, smisao za opće dobro, javnu sigurnost, za dužnost prema društvu i slično, dotle Hertling ima više individuum pred očima i naglasuje prije svega od katoličkog morala uvijek priznavano načelo: pravo na egzistenciju. Tako je pravo na opstanak prirodo-pravna podloga državnoj brizi za siromahe. U tom se Hertling sa spomenutima teoretičarima slaže, da bi marljivo karitativno djelovanje iz ljubavi imalo učiniti državnu brigu za siromahe bespredmetnom, nasuprot postoji po njemu u načelu i nadalje pravna obveza države, da se brine za siromahe.

Od toga da dobrovoljna briga za siromahe u svakom slučaju bude dostatna, još smo sada daleko. Državna briga za siromahe je zbilja u svakom slučaju potrebna. Ipak ne smiju zastupnici javne i privatne brige za siromahe zaboraviti ni u teoriji ni u praksi,

da mora država sama subsidijarno priskočiti. Primarna i regularna briga za siromahe ostaje ipak uvijek dobrovoljna, jer jedino ona može posvema provesti brigu za siromahe. Uopće se drže i izraziti zastupnici državne brige za siromahe tih načela privatne i javne skrbi. Pojedinci idu u novije vrijeme dalje. Po njima bi se morali podržavati svi zavodi privatne skrbi, koji su se pokazali sposobnim za djelovanje. Po drugima bi se imala šta više i domaća briga za siromahe državi pridržati, dok bi se zavodska briga mogla vršiti i s druge strane. Privatna briga mora samo tamo nastupiti, gdje se država dosada ništa ne brine. U tom bi slučaju bila državna briga primarna i regularna, a privatna samo subsidijarna. U praksi je dakako teško reći, gdje mora javna briga prema postojećim prilikama početi, gdje prestati. U svakom slučaju ne smije država ni jednu granu brige za siromahe monopolizirati. Često bi bilo bolje, da država svoje zavode napusti i mjesto toga, da potpomogne ustanove slobodnih organizacija, što se često i zbiva (Udruženja za brigu mladeži, za radničke kolonije, za otpuštene kažnjenike itd.).

II. Karitas i socijalna politika.

Karitas i socijalna politika slažu se u slijedećim tačkama:

1. One imadu — opće i apstraktno govoreći — jedan te isti predmet: pomoći potrebne ljude.

2. Njih u nekoj mjeri oduševljuju isti motivi kao čovjekoljubnost, socijalni interesi, osjećaj dužnosti itd.

3. Njihovi su bliži a također i daljnji ciljevi donekle jednaki, naime unapređenje boljitka siromašnih razreda društva, oslobođenje od materijalne duševne i moralne bijede i podizanje socijalno-moralnog stanja.

Karitas i socijalna politika razlikuju se ipak:

1. U glavnom motivu: socijalna politika vrši se u ime pravednosti, karitas u ime ljubavi (milosrđa). Socijalna politika stvara zakonom ili statutom ustanove, na koje ima pravo svaki član određenoga dijela društva, ne gledajući na to, da li je pojedinac potrebit ili ne.

2. U specifičnim načinu objekta: Socijalna politika misli uvijek na cijele mase s određenim materijalnim i duševnim dobrima (pravima). Nasuprot karitas ima uvijek individualni slučaj pred očima. Socijalna politika mora u obzir uzeti samo velike odsjeke, ako ne će, da utone u beskrajnoj kazuistici; ona mora biti poletna i nešablonska. Ona ne smije prihvatiti ni jedan odstupak od općeg pravila. Već se stoga moraju pojaviti nedostaci, koji se još time umnožavaju, što je socijalna politika ograničena sredstvima kod dijeljenja pomoći. Te nedostatke dopuniti, u koliko se oni tiču pojedine osobe ili molitelja, jest stvar kršćanske karitas.

3. U svojim glavnim ciljevima:

a) socijalna politika hoće prije svega predusresti bijedu. Ona pita samo za trajno, ne za časovito zlo i ako velika časovita nevolja često daje neposredni povod, da se poduzmu socijalne mjere. Karitas ima prije svega ili najprije samo časovitu bijedu pred očima. Ona može i mora profilaktično djelovati (osobito dobrim uzgojem zanemarene djece). No u najviše slučajeva njezin rad ublažuje. S toga se rado poređuje karitas terapiji, a socijalna politika higijeni.

b) Socijalna se politika bori protiv siromaštva u masi (pauperizam) i protiv razrednog (klasnog) zla. Povjesno se vrši ta borba socijalnog zla obično tako, da se dotično poremećenje u socijalnom ekonomskom životu pojavi najprije kao iznimna pojava, koja se upravo kao takova odnosi na karitas. Kad se slučajevi nevolje množe i kad karitativna borba pokaže slabe uspjehe, onda se uzbudi pravna svijest i zahtijeva generalnu pomoć. Kad ova nastane pomoću socijalno-

političkih mjera, bude karitas posredno i neposredno znatno ograničena. No i socijalna politika oterećuje karitas na taj način, što diže razrednu svijest, pospješuje množenje i stavlja karitas pred nove zadaće. Karitas je sa svoje strane živahno zainteresovana u tome, da se socijalno-politički zakoni u tančine provedu i primijene. Tako postaje karitas savjetnicom socijalne politike. Malo ne sve socijalno političke institucije u užem smislu imale su u početku karitativni karakter. Sama karitas ne smije u pojedinom slučaju socijalne sveze s vida pustiti, a napose ne smije neiskoristiti, što joj socijalno-političko zakonodavstvo pruža. Ona mora da ostane realistična, i u mijenama života dnevno se pomlađivati.

c) Iz dosada rečenoga se vidi, da je teško odrediti granice onoga, što ide u djelokrug socijalne politike ili u djelokrug kršćanske karitas. Sasma iste dobrotvorne ustanove mogu socijalne i karitativne prirode biti; mnoge ustanove, koje su bile prije zavisne od dobre volje poslodavca, sada su zakonom utvrđene kao neophodno potrebne. Na taj način nastaje specifična razlika između socijalne politike i kršćanske karitas tako, da jedna drugu ne može nadoknaditi, šta više, da su obje za društvo potrebne. Pitanje, da li je socijalna politika bolja od kršćanske karitas, bilo bi s toga pogrešno. Socijalna politika ima provesti postulate pravednosti, karitas pak postulate ljubavi. Jedna mora drugu podupirati.

Na tako strog način kao danas, nije se još prije nekoliko desetaka godina socijalna politika lučila od kršćanske karitas. Novo vrijeme uskrisilo je nove ekonomske socijalne i političke smjerove, koji su silili, da se udari novim putevima socijalne politike i karitativne profilakse. Ovamo ide na socijalno-političkom polju silno napredovanje kapitalizma i njegovih pojava, ogromnoga povećanja i izrabljivanja vremena, snage i zdravlja beskućnih i bespravnih radnika, na političkom polju nedostatne uredbe države, nadalje protivština među idealima liberalizma (sloboda i jed-

nakost) i djelatnosti njegove pravne države (za zaštitu posjeda, a ne rada) i konačno sve veće sudjelovanje svih klasa na polju zakonodavstva i uprave. Da ta početna profilaksa nije protivna duhu starih crkvenih učitelja, dokazuje n. pr. rad Sv. Ambrozija i Josipa u Egiptu. Koliko je više koristio sv. Josip Faraonu svojim dalekovidnim savjetom, nego da mu je dao novaca. Ambrozije nalazi, da je u politici Josipovoj još naročito pohvalno to, što on nije htio, da sja darežljivošću i u mudroj opreznosti nije hranu poklanjao, nego prodavao, jer je time odstranjivao povod kako za ličnu lijenost i nemarnost tako brzo trošenje zalihe.

6. ETIČNA VRIJEDNOST KRŠĆANSKE KARITAS.

Milostinja ima visoku etičnu vrijednost i za darovatelja i za primaoca.

1. Milostinja je *izvršivanje pozitivnog zakona Božjeg*. Već je stari zavjet imao strogih propisa o *dužnosti* milostinje. Siromasima je pripadao t. zv. kut njive, desetine svake treće godine, i jednaki dio piroda svake sedme i pedesete godine. A Kristova najveća, kraljevska zapovijed, jest djelotvorna ljubav prema bližnjemu. I tu je zapovijed crkva divno provodila i teoretski, kako pokazuju spisi sv. otaca, i praktično, kako svjedoči njezin rad.

2. Milostinja je *nasljedovanje Boga-čovjeka*, koji se iz djelotvorne ljubavi prema ljudima utjelovio, prošao svijet čineći dobro, umro za nas i ostavio nam Crkvu sa ogromnim blagom milosti.

3. Milostinja je *komunizam ljubavi i bratske solidarnosti među ljudima* i priznavanja ravnopravnosti i jednakosti svih ljudi pred Bogom.

4. Milostinja je *materijalno sredstvo za postignuće i fizičkih i moralnih dobara*. Siromaštvo čovjeka otupi i izdivlja. Same riječi ne čine na gladnog osobit dojam. No djelotvorna ga ljubav mnogoput i duševno preporodi. Za darovatelja znači milostinja odreknuće vlastitog užitka, da pomogne drugom, — čin samozataje.

5. Milostinja je *uvjet Božjeg milosrđa i nagrade nama samima*. Sv. pismo kaže: „Blago milosrdnima, jer će milosrđe postići«. »Gol bijah i odjenuste me, gladan bijah i nasitiste me« itd.

Katolička etična vrijednost milostinje nadmašuje svaku drugu. Jer caeteris paribus moralni je čin to vrijedniji, što ima više motive i ciljeve. A nekatoličko shvaćanje milostinje uvažuje samo jedan ili drugi motiv. A svi etični motivi jedinstveno su vezani u katoličkom pojmu milostinje. Humanitas stoika, Kanta i dr., altruizam Comtea, samilost budista i Schopenhauera, svaki za se imaju po jedan važan motiv, ali manjka im pravi korijen posljednje svrhe i prema tome i nutarnja i vanjska snaga milostinje.

DRUGI DIO.

Nešto iz karitativne povijesti.

PRETKRŠĆANSKO DOBA.

Povijest brige za siromahe počinje s kršćanstvom. Ali je bilo i kod starih Židova više zakona u korist siromaha, n. pr. subotna godina i jubilejska godina. Svake je sedme godine mirovao poljski rad; što je samo od sebe niklo, bilo je zajedničko. Svake pedesete godine prešle su sve zemlje, koje su bile posljednjih 50 godina prodane, opet u posjed prvobitnog vlasnika. Na taj je način bilo potpuno osiromašenje skoro nemoguće. Siromasi su slobodno pristupali k žrtvenim obrocima; dopušteno im je bilo po njivama pobirati zaostalo klasje. Bili su također različiti propisi u korist udovica i sirota. Siromaških zavoda nijesu imali. Pobrinuli su se samo, da su bili gubavi odlučeni. Pogani nijesu poznavali brige za siromahe. Oni su siromahe prezirali. Što su učinili za siromašne ljude, to su učinili iz političkih razloga.

Na taj su način n. pr. Atenjani stare i zaslužne građane uzdržavali na državni trošak. U Rimu bi dijelili žito među građane (Panem et circenses) od straha pred izgredima. Ako su kad i podupirali građane, rob od toga nije ništa dobio. Usprkos visoke kulture poganstvo je veoma malo učinilo u humanitarnom pogledu.

STAROKRŠĆANSKO DOBA.

Briga za siromahe počinje s kršćanstvom. Krist je rekao: »Štogod učiniste jednomu između moje najmanje braće, meni učiniste«. Siromasima je iskazivao naš Gospodin osobitu ljubav i mnoga dobročinstva. Proglasio je sve ljude za djecu Božju i tako naglasio jednakost sviju. Blagoslovio je rad, podignuo obitelj, oplemenio odnose među plemstvom i prostim pukom.

Djela apostolska pripovijedaju, da su mnogi bogati kršćani dobrovoljno prodali sav svoj imetak i utržak uručili apostolima (Dj. ap. 4.). Kad je u Jopi umrla kršćanka Tabita puna dobrih djela i milostinje, uskrisio ju je sv. Petar, a sve su ga udovice opkolile i plakale pokazujući mu suknje i oprave, koje im je sašila Tabita. (Dj. ap. 9.).

U Jerusalimu su se ispočetka apostoli sami brinuli za siromahe. Budući da nijesu mogli sami sav taj posao vršiti, posvetili su prokušane muževe u đakone. Ti su siromahe dvorili kod agapa (prijateljskih objeda), te imali uopće brigu za sve siromahe i bolesne. Sakupljali bi darove u naravi (med, mlijeko, grožđe itd.) i novcu (škrabljice, kolekte), te ih dijelili među uboge. Da se ne bi ova dobročinstva zlo upotrijebila, vodili su đakoni posebne zapisnike siromaha (matrikule). Glavno je načelo sv. Pavla bilo, da svaki svojim radom prehrani sebe i svoje.

Uzorna je bila briga za siromahe u Rimu. Za pape Fabijana (236.—250.) i kasnije, imalo je svu brigu za siromahe 7 đakona i 7 subđakona. Centrala im je bila u posebnoj kući »diaconia« zvanoj. Rad je bio razvrstan

na 14 okružja. Nijedan kršćanin nije tada prosjačio. Uz đakone su bile i đakonise u službi siromaha. U istočnoj ih crkvi nalazimo do 16. stoljeća. Među njima je proslavljena osobito udovica Olimpija (408.), koja je poslije smrti svoga supruga razdijelila sav svoj imetak među siromahe. Posao je đakonisa bio isti kao i đakona, samo što su one bile određene za ženski spol.

Kad je Konstantin podijelio Crkvi slobodu i kad su kršćanske općine počele dobivati imutak, nastao je preokret u brizi za siromahe. Prije su naime dijelili potpore po kućama. Sada su nastali posebni zavodi. Ti su bili u početku općega značaja, prije svega za siromahe i bolesne hodočasnike. Nazivali su ih »xenodochia«, konaci za strance. Prvi je ksenodohij bio podignut u Carigradu u Konstantinovo doba. Poslije prvoga crkvenoga sabora nikli su malo ne u svakom gradu. Slavni su ksenodohiji bili u Cezareji (utemeljitelj sv. Bazilije) i Edesi (utemeljitelj sv. Efrem). U 5. stoljeću utemeljio ih je sv. Ivan Zlatousti više u Carigradu pomoću udovice Olimpije i carice Pulherije. Bilo ih je do 30. Nazivali su ih različnim imenima prema svrsi, kojoj su služili, kao Brephotrophium, Ptochium (za nahode, starce, sirote i nemoćnike).

U sjevernoj je Africi bilo već u 4. stoljeću mnogo takvih zavoda. Na zapadu su ih počeli podizati nešto kasnije. Prvi je nosocomium — gostinjac — podigla u Rimu neka plemenita Fabijola oko 400 g. Na to su na različnim mjestima na zapadu nastali nosokomiji. U tim su gostinjcima vodili brigu svećenici a i lajici. Mnogi se posvetiše toj brizi dobrovoljno. Bilo ih je dapače iz visokih krugova: Fabijola, Melanija, Pavla. Najviše je služilo đakonisa i udovica za podvornice. Te su na istoku tvorile posebnu bratovštinu. Vrhovni je gospodar nad tim zavodima bio biskup. U njegovo je ime ravnao njima koji svećenik. Četvrti se dio svih crkvenih dohodaka trošio u dobrotvorne svrhe. Za to se brinuo posebni skrbnik (ekonom).

SREDNJI VIJEK.

U početku srednjega vijeka nije više bio biskup gospodar, nego samo nadzornik nad dobrotvornim zavodima. Biskupije nijesu bile više malene, nego su bile osobito u Njemačkoj vrlo razgranjene i podijeljene na mnoge župe. Nad dobrotvornim su zavodima gospodarili župnici. Sve su crkve morale jednu četvrtinu dohodaka davati za siromahe. Siromasi su morali biti upisani u posebne zapisnike. Imućnije su crkve morale za siromahe, koji nijesu imali vlastitoga krova, sagraditi posebne kuće. S vremenom je imala — kako priča Gerhoh Reichersberški (1169.) — svaka župa svoju ubožnicu.

Tijekom vremena promijenile su se socijalne prilike. Za siromahe su se brinuli samostani i vjerske udruge. Nastala su posebna karitativna udruženja, n. pr. svršetkom 9. stoljeća bratovština gostioničara. Blaženi je Sorore (898.) podignuo prvi — kako se misli — takvo društvo *kod hospitala* u Sieni. Brzo su se raširile takve zadruge za muške i ženske osobito u Franceskoj (hospitalières). Za vrijeme je križarskih vojna bio u Jerusalimu osnovan red sv. Ivana, koji je imao brigu za hodočasnike i bolesne. Od g. 1530. dalje imenuje se taj red malteški red. Razgranjen je veoma po čitavoj Njemačkoj. Mnogi drugi viteški redovi brinuli su se također za siromahe i bolesnike, n. pr. njemački viteški red. U Njemačkoj je imao taj red tisuće bolnica i hospicija. Red sv. Lazara brinuo se za gubavce. Red je sv. Duha podignut 1160—1190. — za skrb ubogih, a sv. red Gvida Montpeleškoga brinuo se za siromahe, bolesne i nahode. Red Antonita, osnovan u 11. stoljeću, brinuo se za bolesnike s kožnim i spolnim bolestima. Mercedari osnovani po sv. Petru Nolanskom (g. 1223.) spasavali su kršćanske zarobljenike. — Trinitarski, red osnovan po sv. Ivanu Mata g. 1198., otkupljivao je zarobljenike i njegovao bolesne.

Pokraj tih i različitih drugih redova brinule su se u srednjem vijeku različite bratovštine i cehovi

za uboge, udovice i sirote. Međusobna ljubav i pomoć uvijek im se preporučivala.

Velika je bila skrb u srednjem vijeku za hodočasnike. Svaki ih je samostan primao. Mnogi su samostani imali i posebne kuće za njih. Uzduž rijeka radila su i čuvala braća mostari (fratres pontifices) t. j. posebni red sa svrhom, da omogući hodočasnicima i drugim putnicima daljnji put. Monasi su sv. Bernarda postavili svoje samostane na visokim planinskim prelazima za pomoć putnicima. Pokraj toga su bogatiji ljudi načinili nebrojene zaklade za crkve, mostove, putnike, siromahe i bolesne.

NOVI VIJEK.

U 15. je stoljeću sve više dobrotvornost prelazila u ruke lajika. Reformacija je donijela u tom pogledu potpuni preokret. Luter je rekao, da dobra djela ne vrijede. Posljedica je bila, da su ljudi gubili smisao za kršćansku karitas. To se zbilo osobito u Njemačkoj. Otuda se širio duh taj u druge zemlje. Ipak je crkveni sabor tridentinski (1445—1563.) znatno podigao brigu za siromahe. Stare ustanove, da se imadu brinuti biskupi za siromahe te nadzirati bolnice, pooštrile su se. Te je odredbe najbolje izveo milanski nadbiskup sv. Karlo Boromejski (1538.—1584.).

Epohalnog je značenja bio sv. Vinko Paulski. Milosrdnice su tako važan faktor u kršćanskoj dobrotvornosti, da se s njima zaista počinje nova epoha. Njegova udruženja gospođa (confréries de la charité) djelovala su veoma uspješno i dala povod kasnijim Vincencijevim družbama (ustanovljena 1833.). Po primjeru njegovih kćeri ljubavi (filles de la charité) nastale su različite kongregacije milosrdnica.

S vremenom je preuzela država mnogo dobrotvornih ustanova. Briga je za siromahe postala obvezatna tako, da mora narod uplaćivati kod poreza pripatke za dobrotvorne svrhe. Na mnogim su mjestima dapače odstranili milosrdnice i postavili mjesto njih svjetske njegovateljice. Framazuni idu za tim, da se

ukloni kršćanska karitas i njezino mjesto da zauzme humanitas (čovjekoljublje). No karitas je bila uvijek kćerka Crkve, a kao takva mora i dalje ostati. I katolici po vasionom svijetu uvijek organizuju kršćansku karitas.

ŽIVOTNE SLIKE SOCIJALNE KARITAS.

STARI VIJEK.

Sv. Bazilije Veliki (330—379.).

Veliki je crkveni učitelj i biskup u povijesti brige za siromahe postao glasoviti tim, što je podignuo u svoje doba veliki ksenodohij. On se rodio g. 330. u Cezareji u Kapadociji od bogatih i veoma nabožnih roditelja. Njegov otac, govornik i odvjetnik u Neocezareji, imao je sv. Makrinu za majku. Majka Emilija imala je oca mučenika. Između desetero djece bila su trojica: Bazilije, Petar od Sebaste i Gregorije od Nise znameniti biskupi, jedna kćerka (sv. Makrina) primjer nabožnoga života.

Basilije crpao je svoju naobrazbu na visokim školama u Carigradu i Ateni. Ovdje je sklopio najuže prijateljstvo sa svojim potonjim životopiscem Grgurom Naz. Vrativši se u domovinu ostavi brzo retorsko zvanje, na koje se je pripravio i postade hitro monahom. Primivši sv. krst, pohodi najglasovitije pustinjake u Misiru i Maloj Aziji. Po tom razdijeli sav svoj imutak i povuče se blizu rođenoga grada u pustinju. Nabrzo se sakupe oko njega drugovi, među njima također njegov od đačkih vremena prijatelj Grgur. S njim je ustanovio monaški red, koji je još danas na istoku raširen.

G. 362. prinuka ga biskup iz Cesareje, da se povrati i da bude svećenikom. Sad počinje njegov glavni rad za sv. vjeru i vježbanje u kršćanskoj ljubavi. Kad je 368. uslijed velike suše u Kapadociji nastala velika glad, pošlo mu je za rukom ozbiljnom propovijedi i gorućom molbom sklonuti bogate, da otvore svoje

žitnice. Zatim je sakupio, kako Grgur pripovijeda, siromahe, muževe, dječake i starce i donio im bogato jelo, dvorio ih sam sa svojim pomoćnicima i hranio ujedno njihove duše riječju Božjom. Tako je radio malo ne cijele godine, dok je gladi nestalo. Nije čudo, da su ga svi zaželjeli za biskupa. Kao biskup podigne veliki gostinjac sa samostanom pred gradskim vratima nazvan po njegovu imenu Basilias.

Ratzinger opisuje taj gostinjac po starim izvorima ovako: Taj je gostinjac sačinjavao jedan mali grad. Mnogo je uređenih kuća poređanih po ulicama imalo ne samo ležišta za bolesne i slabe, nego i stanove za liječnike i njegovateljice kao i vlastite radionice, u kojima su radili zanatlije zavoda. Za različite je svrhe bio gostinjac različito razdijeljen. Veliki je jedan odio bio određen za gubave. Bazilije je pružao tim siromasima ruku i njegovao ih sam.

Bazilije umrije 1. siječnja 379. Duh njegov živi i radi još danas na Istoku.

Sv. Melanija ml. (383—439).

Pogani su u prvim stoljećima govorili: »Kakve li žene imadu kršćani!« Taj usklik bit će nam razumljiv, ako razmotrimo sjajni život plemenite Rimljanke Melanije.

Melanija, prema istom imenu svoje babe, mlađa imenovana, vuče lozu od glasovite obitelji Valerija. Bila je jedinica Valerija Publikole i njegove žene Albine. Kao baštinica obiteljske slave i velikog imutka bude izvanredno pomno odgojena. Silno se trsila, da bude što pobožnija i u ljubavi prema bližnjemu što savršenija. Po strogoj zapovijedi oca udade se već 397. g. za Valerija Sirciana, kojeg je sklonula, da prione uz katoličku vjeru.

Doskora ostavi mladi par čarobnu očinsku palaču i ode na mali seoski posjed. Na selu je bila Melaniji sva sretna, što se mogla odreći raskošja. Živjela je najjednostavnije, da bi tako mogla siromasima što više podijeliti. Ubrzo postade njezina glavna briga

pohađati bolesnike i brojne robove. Bezbrojne je svote sipala iz svojih ruku, a tragovi se njenog ogromnog imutka zapažali od Engleske do sjeverne Afrike. Pojedina su njezina imanja bila tako velika, da su brojila 50—60 sela. Nije se dakle čuditi, da se njezin godišnji dohodak računao na sto milijuna kruna. Tijekom je vremena prodala sva svoja imanja, a dobivenim je novcem uzdržavala crkve i siromašne općine i podizala samostane za djevojke, kod kojih se posebno obazirala na prijašnje robinje. Kako je bila spremna i sasma tuđim ljudima pomoći, pokazalo se na jednoj morskoj plovidbi. Poslije prodaje svoga imutka nakanila se preseliti u sjevernu Afriku. Veliki morski val baci lađu na obalu ostrva Lipara, koja su upravo gusari napali i zahtijevali veliku otkupninu. Plačući i moleći obratili su se stanovnici na tuđu gošću, čija je milosrdnost bila već poznata. U tili čas isplati Melanija po milijuna gusarima i odredi velike svote za nabavu živeža stanovnicima. Živjela je Melanija i u Africi, gdje je oslobodila veliki broj robova i za njih podigla dva samostana. Ostatak je života proboravila u Svetoj zemlji, gdje je bila siromašna jedna ćelijica na Maslinskoj gori kod Jerusalema njezin jedini posjed. Posljednje, što je imala, upotrijebila je za podignuće kuće za magdalenke, da privedu siromašne grješnice na stazu kreposti.

Sad je nije više ništa vezalo na zemlji. Umro joj suprug kao i majka, koja ju je slijedila. Čežnja, da staroga ujaka još poganina vidi u kršćanskoj vjeri, uputi je g. 438. u Evropu. Naporni povratak za ciče zime skrši njezinu jakost. Slijedila je duga bolest. Usprkos tome slavila je koncem 439. još jednoć sveti Božić u Betlehemu. Izmučena od teške vrućice vukla se do 31. prosinca i tada svrši svoj pobožni život.

SREDNJI VIJEK.

Sv. Elizabeta Tirinška (1207—1231).

Najpoznatije žensko lice ranoga srednjega vijeka proslavljeno u Kristu jest Elizabeta, supruga zemaljskog grofa Ljudevita Tirinškoga. Premda nije ništa izvanredno učinila, nikakve velike organizacije podigla, ipak je njezin život slika čudnovate i čiste ljubavi.

Elizabeta se rodila po svoj prilici u Požunu kao kći ugarskoga kralja Andrije II. (1207). Već u četvrtoj godini bila je po tadašnjem običaju zaručena za zemaljskog grofa Ljudevita Tirinškoga i skupa s njime na Wartburgu odgojena. Već zarana pokazivala se u njoj velika ljubav prema djeci. Bila je bezazlena i vesele ćudi. 1221. udade se za Ljudevita, koji je njezinu pobožnu ćud visoko cijenio. Ona se priključi kao prva njemačka trećoredica trećem redu sv. Franje. Tim postade njezina ljubav za siromaštvo i siromahe još jača. Izvan službenih zgoda nosila se prosto. Katkada bi išla bosa. Siromasima bi priređivala odijela. Rado je kumovala sirotama, sprovađala mrtve do groba itd.

Osobito se istaklo milosrđe sv. Elizabete prigodom gladi 1226. Sve je dohotke upotrijebila za sirotinju. Konačno je prodala svoj nakit i suvišne haljine. Svaki je dan nahranila 400 siromaha. K tomu je podigla na podnožju brijega bolnicu za nemoćne, koji se nijesu mogli uspeti do grada. K njima je danomice dvaput dolazila. Slijedeća je godina bila kobna za nju. U rujnu umrije njezin suprug Ljudevit na putu u Sv. zemlju u Otrantu. Tim je izgubila najjaču potporu. Njegovim je rođacima bila već dugo trn u oku porad svog milosrđa. Napokon morade ostaviti Wartburg. Za ciče zime spremi se sa svojom djecom i sluškinjama u Eisenach, gdje je jedva našla siromašan konak. G. 1208. dobila je posredovanjem svoga ujaka nadbiskupa u Bambergu i vitezova, koji su zemne ostanke njezinog supruga dopratili, grad Marburg. Tuj se nastani i sagradi bolnicu, u kojoj dvori kao sestra Elizabeta u haljini franjevačkoj više godina, dok nije 17. studenoga 1231. blaženo u Gospodu umrla. Kratko za tim proglašena bi sveticom.

NOVI VIJEK.

Sv. Ivan od Boga (1495—1550).

Reformator sredovječnoga i utemeljitelj novoga bolničarstva, tako se smije zapravo zvati sv. Ivan od Boga. On je priskrbio bolesnicima zračne i svijetle prostorije i odredio svakomu posebni krevet. On odredi čovječno postupanje s umobolnima. Opskrbio je svoje zavode izvrsnim školskim osobljem po svojoj milosrdnoj braći. Ivan Ciudad, — tako je njegovo pravo ime, — rodio se 3. marta 1495. kao sin zanatlije u Montemoru kod Evore u Portugalskoj. U osmoj godini ostavi potajno svoj zavičaj i provađa nestalni život kao pastir, kao upravitelj imanja itd. Kao vojnik vojuje g. 1532. u Ugarskoj proti Turcima. Kasnije je bio podvornik nekoga plemića u Africi, zatim kolporter. 1538. nastani se u Granadi kao knjižar. Ovdje ga se 1540. dojmi propovijed blaženoga Ivana od Avile tako, da je ostavio sve i lutao po mjestima kao luđak naričući za izgubljenim životom Kao luđak bude uhvaćen i otpremljen u bolnicu, svezan i mučen. Umiri se i odluči, da će dvoriti bolesnike i dići se proti nečovječnom postupku s umobolnima i sam postati njegovateljem bolesnika. Naskoro najmi kuću u Granadi i postavi u njoj 46 kreveta za bolesnike. Trošak za uzdržavanje bolesnika isprosio je kao milostinju na ulici. Izvanrednom ljubavlju i požrtvovnošću preuzme sam brigu za njih. Nabrzo mu se pridruže i drugovi. Prvi su bili dva neprijatelja, koje je on izmirio. Blagonaklonošću nadbiskupa Petra Guerrera dobio je za nekoliko godina veću bolnicu, u kojoj se osobito brinuo za umobolne. Kralj Filip II. bio mu je tako sklon, da je ustanovio posebno društvo, da mu bude na pomoć.

I izvan bolnice zauzimao se Ivan veoma za siromahe. Nastojao je mnogo, da obrati pale djevojke.

8. marta 1550. umro je veliki čovjek od groznice, koju je zadobio, kad je jedno dijete iz vode izvukao. Kad je Ivan od biskupa Ramirez dobio ime Ivan od Boga

i sivu odjeću i počeo sakupljati drugove, nije mislio da utemelji kakav red. On je mislio samo sakupiti društvo njegovatelja bolesnika. Tek poslije njegove smrti 1572. dobije to udruženje od pape s pravilima sv. Augustina propisano odijelo: Crni habit s kožnatim pojasom. 1590. bilo je udruženje podignuto na red. Braća se imenuju različito. Kod nas ih zovemo milosrdna braća. U 17. stoljeću djelovali su u 300 bolnica sa 11.000 kreveta i s preko 200.000 bolesnika godišnje. Više braće steklo je kao kirurgi veliki glas.

Sv. Vinko Paulski, utemeljitelj milosrdnih sestara (1576—1660).

Vinko Paulski (pravo de Paul) jest nedvojbeno najveći junak kršćanske ljubavi, kojega je Bog dao na svijet.

Vinko je rođen 20. aprila 1576. u malom selu kod Pouyja od siromašnih seljačkih roditelja, kod kojih je u mladosti bio pastirom. Kako je pokazivao izvanrednu pobožnost, oštar i pronicav duh, preda ga otac u 12. godini franjevcima na daljnju izobrazbu u Dax. Kasnije učio je bogosloviju na sveučilištu u Saragosi. G. 1600. postao je svećenikom. Prigodom pomorske vožnje uhvate ga na obali gusari i prodadu ga u ropstvo u Tunisu. Tamo je znao svoga gospodara tako za sebe predobiti, da je g. 1607. s njim putovao u Avignon i Rim. U vječnom je gradu Vinko mnogo općio s milosrdnom braćom. 1609. došao je u Pariz, gdje ga je kraljica Margareta izabrala svojim dvorskim svećenikom. Od 1612. g. upravljao je s velikim uspjehom župom u Clichy u pariškom predgrađu, no samo jednu godinu, jer ga je zahtijevala grofovska porodica Gondi za uzgojitelja. Kod te obitelji proboravio je 10 godina. U to je doba bio upraviteljem jako zapuštene župe Cháttillon les Dombes, koja je postala glasovita ustanovom Confrérie de la charité, iz koje su kasnije i njegove sestre izašle.

1619. g. predade mu Ljudevit XIII., oduševljeni prijatelj siromaha, cijelo dušobrižništvo na kraljevim galijama. Kakvom se ljubavlju on zauzeo za siromašne kažnjenike, pokazuje pripovijest, po kojoj si je jednoć sam metnuo lance kažnjenika, da oslobodi jednoga od njih. Velike je svote izdao za otkup robova. Religijozna zapuštenost, koju je tu opazio, ponuka ga, te s drugim svećenicima osnuje među siromašnim narodom misiju, iz koje je nastala danas cvatuća institucija katoličkih misija. G. 1624. udružio se s tim svećenicima u kongregaciju misijonara. Kasnije su uzeli od kuće matice kod sv. Lazara ime lazaristi. Tijekom su se vremena ove pobožne bratovštine razgranile tako, da je morao Vinko za njihovu upravu i nadzor potražiti pomoć. Pomoć je našao osobito u gospođe Le Gras (Alojzija de Marillac rođ. 1591., udata u Parizu za A. Le Gras, od 1625. udovica). Kada se nakon nekog vremena sve više pokazivalo, da slobodno udruženje gospođa, kojima često domaći poslovi smetaju redovitu podvorbu, nije moguće, počeo je Vinko g. 1633. i djevojke primati. Isprvo je otvorila gđa. Le Gras 29. studenoga u svojem stanu »Školu ljubavi«, u kojoj je poučila te djevojke o njezi bolesnika. Od toga dana počinje udruženje »Filles de la charité, servantes des pauvres malades — »kćeri ljubavi božje — službenice siromašnih bolesnika." 20. marta 1634. položile su prve novajkinje pod vodstvom gđe Alojzije Le Gras zavjete. Kuća se matica nalazila najprije u La Chapelle, a 1642. prenesena je u Sv. Lazar. Vinko je dao svojim kćerima različite upute za pravi redovnički život. Sestre su imale dosta posla. Najprije ih je nastanio u Hotelu de Dieu, u različitima uzama i ubožnicama. Od g. 1636. predao im je brigu za nahode. Za potporu tih nahodišta stvorio je djelo providnosti.

Istom 1655. odobri pariški nadbiskup tu ustanovu. Iste godine sastavi Vinko statute, u kojima označi svrhu toga udruženja t. j. biti na pomoć svima pak najtežim bolesnicima bez razlike vjere i staleža. Vrhovno vodstvo imao je generalni superior lazarista. Papinsku potvrdu svoje družbe g. 1668 nije doživio. U visokoj starosti od 85 godina usnuo je 27. septembra g. 1660. Njegovi su zemski ostanci sahranjeni u kući matici. G. 1907., kada su bile sestre protjerane, budu prenešeni u Ans kod Lüticha.

Društvo se milosrdnica raširilo brzo osobito u Francuskoj i Poljskoj (1694. kuća matica u Kulmu) 1721. brojilo je već 300 kuća s 1500 sestara. Za vrijeme revolucije uništen je najveći dio od njih. Sad se obrate sestre u druge zemlje u Španiju, Švicarsku i Portugalsku. Biskup Colnar iz Mainza uzalud je nastojao 1818. uvesti ih u Njemačku. Tek nastojanjem dr. Ringseisa nastala je u Münchenu g. 1832. kuća matica.

Adolf Kolping, otac zanatlijskih pomoćnika (1813—1865).

Kolping se ne broji među muževe, koje vodi udes vremena. Kao otac zanatlijskih pomoćnika mnogo je radio. I danas se pjeva na sastancima pjesma: »Otac Kolping bijaše vrli muž.« On je započeo osnivati stališke organizacije. Uveo je svećenike u praktični socijalni rad. Mnogo je učinio, da se naš obrt visoko podignuo. Rodio se kod Horrema od obitelji djecom blagoslovljene 8. prosinca 1813. Po očevoj želji stupi k jednom postolaru u nauk. No misli su mu uvijek bile kod knjiga, iz kojih je u slobodno vrijeme učio. Nakon više godina pođe u Köln. Religijozna moralna propast, koju je kod mnogih svojih suradnika vidio, dirnula ga tako, da je izgubio svako veselje za rad i samo se bavio mišlju, kako će im pomoći. Držao je, da će kao svećenik to najbolje postići. Usprkos svom siromaštvu i starosti dao se svom dušom na studij. U 24. godini stupi u Kölnu u treći razred gimnazije, koju je za 3 i pol godine svršio. Slučajno se našla jedna dobročiniteljica, koja mu olakša studije na münchenskom sveučilištu. Tuj se sastajao često sa Ketellerom, koji ga je u njegovim naumu sokolio. 1845. bio je zaređen za svećenika.

Odmah na prvom mjestu svoga djelovanja u Elberfeldu došao je bliže svom cilju. Počevši od g. 1844. sakupi pod vodstvom učitelja Breuera više zanatlijskih pomoćnika u društvo, da se religijozno i strukovno usavrše. Kolping sudjeluje odmah od početka marljivo i bude 1847. izabran predsjednikom. Stvar mu se jako svidjela. Ipak je odmah uvidio, da se mora bezuvjetno dalje, da bude koristi zanatlijskim pomoćnicima, koji putuju. Stoga objelodani 1849. spis, »Gesellenverein« imenovan, u kojem preporučuje prenoćišta za zanatlijske pomoćnike. Nadalje oduševljava kler, da podiže udruženja poput onoga u Elberfeldu. Prije svega nastojao je naći dobro središte. Poslije dugoga nastojanja pošlo mu je za rukom g. 1848. dobiti mjesto u Kölnu Brzo za tim osnuje i u drugim gradovima, najprije na Renu (Bonn, Düsselldorf i Essen), kasnije u udaljenijim (Münster, Hildesheim, Mainz). 1850. podignut je renski savez zanatlijskih pomoćnika. Već 1850. proširi se u udruženje katoličkih zanatlijskih pomoćnika za cijelu Njemačku.

Sad je podignuto već 25 udruženja s 3000 članova. Tom zgodom počeo je misliti na to, kako da pribavi hospicije za putujuće zanatlije. 1862. izda brošuru »Za hospicije zanatlijskih pomoćnika«. Prije svega otvorio je u maju 1853. novu kuću zanatlijskih pomoćnika, za kojom je slijedila 1855. druga u Münchenu. Koncem god. 1858. držao je već Kolping prvu konferenciju s predsjednikom kod katoličkoga sastanka u Kölnu. Tamo predloži organizaciju po biskupijama i pokrajinama pod jedinstvenim vodstvom generalnoga predsjednika u Kölnu. Sam bude izabran prvim generalnim predsjednikom. 1864. izradio je Kolping prvi regulativ za društveno vodstvo. Napor ga slomio. Bacanje krvi, koje se pojavilo već kod gimnazijskih studija, opet se ponovi. Poslije velikih i dugih muka umro je u 4. decembra 1865. Zakopan bude u crkvi minorita u Kölnu. Pred crkvom su mu postavili zahvalni zanatlijski pomoćnici prekrasan spomenik.

Biskup Vilim Emanuel pl. Ketteler iz Mainza (1812—1877).

Biskup Ketteler je u pravom smislu otac kršćanske socijalne reforme u Evropi i cijelom svijetu. Svu jakost svoga visokoga značaja, sav svoj upliv u crkvi i državi, sav čar svoje snažne osobnosti posvetio je s energijom svoje duše stvari radnoga puka.

Vilim Emanuel vuče lozu od staroga (koji se već god. 1246. spominje) plemićkoga roda. Rodio se 25. decembra 1811. u Vestfalskoj. God. 1844. prvoga junija postao je svećenikom i posvetio se velikom revnošću duhovnoj pastirskoj službi kao kapelan u Beckumu. Na jesen 1848. govorio je Ketteler u prvostolnoj crkvi u Mainzu svojih 6 glasovitih propovijedi o socijalizmu, koje je objelodanio pod imenom »Velika socijalna pitanja sadašnjosti.« Već godine 1850. postade biskupom u Mainzu. Tu se njegova ljubav obratila najprije k malim ljudima. Već kod prve propovijedi rekao im je: »K vama osobito poslao me je Spasitelj.« Odmah u prvoj godini ustanovio im je na službu: Družbu sestara providnosti.

Na isti način ustanovio je 1864. Društvo braće sv. Josipa, koji su imali odgajati siromašnu i zapuštenu djecu. K tomu je ustanovio udruge i kuće za radnike, šegrte, pomoćnike i služinčad. God. 1863. razlagao je svoja mišljenja na biskupskoj skupštini u Fuldi, koja je njegovo djelovanje odobrila. Za opskrbu služinčadi stvorio je Društvo pomoći Marijine. Nadalje je ustanovio Društvo za potporu otpuštenih kažnjenika. Njegova društva za potporu bolesnika našla su živahan odziv. No glavni je rad Kettelerov bio na socijalnom političkom polju. Nitko nije prije njega tako duboko razumio pitanje radnika i dužnost društva i države za riješenje radničkog pitanja.

Glasoviti njegov spis »Radničko pitanje i kršćanstvo« a još jasnije znameniti govor u pustinji Liebfrauen kod Offenbacha u prisutnosti 10.000 radnika pod naslovom: Gibanje radnika i njihov odnošaj

prema vjeri i ćudorednosti, sadržavaju cijeli program koji je bio obistinjen tek poslije 20 godina zakonodavstvom. Kako je Ketteler s početka samopomoć radnika i pomoć kršćanske karitas naglasio, tako je zadnjih godina sve više pozivao na zakonodavstvo.

Kad se vratio iz Rima, umrije veliki prijatelj puka 13. julija 1877. u samostanu kapucina u Burghausenu u Bavarskoj.

O. Teodozij Florentini
(1808—1865).

Bio je siromašni kapucin, ipak najveći filantrop Švicarske. Bilo ih je, i sada ih ima velikih prijatelja i čovjekoljuba u Švicarskoj, ali nijedan nije toliko radio za tjelesno i duševno dobro naroda kao O. Teodozij Florentini. On je začetnik najveće ženske družbe na religijozno - karitativnom polju, koja se nalazi na zemlji. O. Teodozij bio je pravo planinsko dijete, rođ. 23. maja 1808., u općini Münster u Graubündenu. Budući da je bio mali Antun veoma živahan, prouzročio je svojoj majci veliku radost, a i veliku žalost. Zbog kojekakvih čina bio je protjeran iz gimnazije u Bozenu. Kasnije je došao pod pasku svoga brata u Stans, koji je u gimnaziji u Stansu djelovao, i posvetio se konačno bogosloviji.

Baš kad je nakanio stupiti u sjemenište u Solothurnu, dođe mu na grobu prije tri godine umrloga brata misao, da postane kao i on kapucin. U Sittenu stupi u red i bude 1830. zaređen. Visoko nadaren i ozbiljan svećenik bude najprije učitelj novaka u Solothurnu, po tom lektor i 1838. postane gvardijanom u Badenu. Ovdje mu dođe na um misao, da ustanovi društvo žena, koje bi se imale baviti odgojem i naobrazbom ženske mladeži, ali bi se morale baviti i drugim djelima milosrđa. Izvršenje toga nauma našlo je velikih poteškoća. Baš je počeo nekoliko djevica oko sebe sakupljati, ali ga otjera 1841. boj proti samostanima u Aargauu u Elzas. Kandidatkinje međutim ostavi kod uršulinki u Freiburgu i kod sestara providnosti u Rappolstweilleru. Tek 1844. pozvao ih je k sebi vrativši se iz Elzasa. Međutim se pronašla sredstva i putovi, koji su omogućili ustanovu zavoda sestara učiteljica, osobito nastojanjem župnika iz Menzingena, koji se je ponudio, da će sestre toga zavoda u svojoj župi uvesti. G. 1844. oktobra došle su 3 kandidatkinje, kojima su se priključile 2 sestre učiteljice, među njima Katarina Scherer, koja je bila kasnije desna ruka Florentinijeva i generalna predstojnica.

Poslije nekoliko mjeseci bude Teodozij kao župnik pozvan u Chur, gdje se osobito za škole zauzimao. Za one, koji su svršili škole, osnovao je nedjeljnu školu. Ovdje je također pokušao uvesti tvornice s pravim kršćanskim redom i tako radničku mladež očuvati od pogibelji, koja prijeti mladeži kod industrijalnih poduzeća. G. 1849. postavio je više stanova za tkanje svile, kasnije za muselin i za pamuk. G. 1853. bilo je već preko 100 stanovnika. Premda se švicarsko Društvo za opće dobro za stvar zauzelo, propadne poslije 2 godine sve. Još širi naum dođe na pamet Florentiniju na koncu života. G. 1859. preuzeo je u Ingenbohlu predionicu za pamuk, a 1860. preuzeo je u Oberlentensdorfu u Českoj tvornicu za sukno. Njegove sestre morale su sve to voditi i nadzirati. Rad se počimao i svršavao molitvom. Nitko nije bio primljen u posao, koji nije svojim kršćanskim dužnostima udovoljio. I to poduzeće izjalovilo se poradi pomanjkanja tehničke naobrazbe. O. Teodozije imao je sigurno najbolju nakanu, ali se premalo obazirao na naravna sredstva, što često nalazimo kod muževa velike inicijative. Pokusi ostanu ipak poučni za kasnija poduzeća.

Družba, koju je ustanovio Teodozije, probavila je teška vremena i bila je već blizu propasti. Posljednji put bio je sam utemeljitelj toj propasti kriv. G. 1855. podignuo je naime u Churu bolnicu sv. Križa. Poslije nekoliko godina prijavilo se toliko djevica za njegu bolesnika, da je privremeno susjednu kuću kao maticu odredio. Udovoljavajući svojoj namisli, zak-

ljučio je u svezi s institutom podići u Menzingenu novu ustanovu sestara sv. Križa, koje bi se bavile i njegom bolesnika u Ingenbohlu kod Brunnena, gdje god. 1855. kupi jedan seljački posjed. Pomoćno društvo u Menzingenu protivilo se veoma tome poduzeću, na što mu je ondašnji biskup u Bazelu oduzeo svaku potporu. Tekar poslije godinu dana došlo je među biskupima u Churu i Bazelu do slijedećega sporazuma: Dvije družbe budu ustanovljene. Sestre u Menzingenu neka same odluče, da li će tamo ostati ili se vratiti u Ingenbohl. 12 sestara, među njima i Katarina Scherer, odluče se za potonje. Kad su bile potrebite zgrade gotove, prenesen bude 1585. novicijat u Ingenbohl.

Sad se spremi o. Teodozije da konačno uredi statute. Na čelu tih statuta postavi smjelu izreku: Društvo ima za svrhu pospješivati spas svojih članova i vršiti djela kršćanske ljubavi na najširoj podlozi tim, da djela milosrđa čini u duševnom i tjelesnom pogledu. G. 1860. budu te ustanove po biskupu u Churu potvrđene, i iste godine bude on imenovan generalnim vikarom u Churu. Na taj bi način bio mogao sretnu starost uživati, da ga nijesu onoliki dugovi, koji su teretili njegova poduzeća, mučili. Toga radi morao je često putovati, da prosjači za svoja poduzeća. Na jednom takovom putovanju došao je 1863. u Frankfurt na Majni, gdje se je vršio katolički zbor. Tu je izrekao znameniti svoj govor. Radi velikoga napora na tom putovanju smalaksa njegova jakost. 15. februara 1865. zateče ga poslije mučnoga zimskoga putovanja preko Arlberga u kantonu Appenzell smrt. Zemaljski ostanci njegovi budu god. 1906. u Ingenbohl preneseni. Bog je blagoslovio njegovo djelo. Mimo dviju kongregacija podignuo je i institut Majke Marije Pomoćnice (gimnaziju) u Schwyzu, dalje zavod za odgoj i spasenje kod Chura (sada grad Löwberg kod Schleuisa) najposlije društvo za raširenje dobrih knjiga s vlastitom tiskarom u Ingenbohlu. Sestre učiteljice iz Menzingena na broju do 1500 imadu 400 škola i ostalih

zavoda oko 100 (među njima je 36 konačišta za radnice, 19 postaja za ambulantnu njegu bolesnika, 15 ubožnica i 10 sirotišta).

Augustin Egger, biskup u St. Gallenu
(1833—1906).

Najznamenitiji je biskup Švicarske u posljednje vrijeme nedvojbeno bio Augustin Egger. Njegovo djelovanje prešlo je granice njegove domovine. On je svakako svojim primjerom, riječju i perom visoko podignuo apstinentsko gibanje među katolicima u Njemačkoj i snažno utjecao, da se to društvo raširilo.

Egger potiče od imućne porodice Unterschönau. (Rođ. je 6. augusta 1833.). U petoj godini izgubi majku. U 8. godini pretrpio je tešku bolest, uslijed čega je ostao uvijek slabe konstrukcije i bolestan na nogama. Ipak je uz umjereni život doživio 73 godine. S velikom poteškoćom svršio je studije u Fischingenu i St. Gallenu i napokon na sveučilištu u Tübingenu. 17. maja 1856. postao je svećenikom. Dulje je vremena bio nadstojnikom u biskupskom dječačkom sjemeništu, a 1865. bude imenovan kanonikom u St. Gallenu. Kao takav bio je neko vrijeme urednik jednog političkog lista.

Od god. 1872. do 1882. bio je stolnim dekanom i biskupskim oficijalom; 1882. bude imenovan biskupom u St. Gallenu, koju je čast obnašao blizu 25 godina.

Egger bio je prije svega biskup i otac svoga stada. Išao je za tim, da na svaki način podigne religijozni život, ali se usto posvetio i socijalnim probicima. Tako je n. pr. 1895. napisao »Riječ za odgoj sirota«. U prilog zakona, koji se brinuo, da se podignu zavodi za siromašnu djecu od 3—16 godine, 1900. napisao je »Riječ o osiguranju proti nezgodama«, da tim oduševi narod za zakon o osiguranju. Najviše se ipak brinuo, da se trezvenost (abstinenca) svuda uvede. On je sam bio apstinent. Na putovanju dijeleći sv. potvrdu izgovorio je mnogo govora za apstinencu. 1892.

počeo je raditi za apstinencu brošurom: »Nekoje upute o uživanju alkoholnog pića.« Slijedeće dvije godine izađe na njegovu ponudu brošura »Opomene švicarskih biskupa o zlorabi alkoholnog pića«. U proljeću 1894. ustanovio je prvu udrugu apstinenata u St. Gallenu, iz koje je već 1895. izašla Švicarska katolička liga apstinenata, čiji predsjednik bijaše do smrti. Iste je godine sudjelovao na međunarodnom antialkoholnom kongresu kao zastupnik pape. 1998. obratio se srdačnom opomenom na svećenstvo »Kler i pitanje alkohola«. Dvije godine kasnije bio je već ustanovljeni Savez svećenika apstinenata. — G. 1904. osnovao je molitveno društvo za apstinente u biskupiji St. Gallen. Time smo naveli sve, što je na tom polju radio.

Egger je marljivo radio na literarnom polju, osobito za niže pučke razrede.

Bio je veliki dobrotvor. Izdao je više od 100.000 franaka u dobrotvorne svrhe i k tomu druge na to potaknuo.

Umro je 12. marta 1906. Uvijek će ga puk slaviti kao vođu katoličkog gibanja na polju apstinence kao Mathewa, Seelinga, Manninga.

Dr. Josip Štadler, nadbiskup vrhbosanski
(1842—1918).

Dr. Josip Stadler postao je u najljepšoj muževnoj dobi, u 39. godini nadbiskupom u Sarajevu. Prije toga bio je profesor bogoslovije na zagrebačkom sveučilištu.

Mladi je Štadler rano izgubio roditelje, odrastao je u siromaštvu i zato je imao srca za siromahe. Odmah prvih godina kako je postao nadbiskup, sagradio je u dvorištu svog doma drvenu baraku, gdje bi o podne sirotama dijelio juhu i višeput ih sam pohađao sa svojim tajnikom i s njima se razgovarao. Kasnije je u tu svrhu u nekoj susjednoj kući iznajmio nekoliko soba.

K njemu su dolazili uvijek brojni siromasi, pa također i muslimani i Srbi. Jedamput je Srbe upitao: »Zašto ne idete vašemu vladiki?« Oni mu odgovoriše: »Vladika bi nas potjerao, a gospodin nadbiskup je naš otac i naša majka.«

Neki musliman rekao je jedamput o Štadleru: »U svom životu poznavao sam samo dva sveca: fra Jaku Baltića (to je bio uzoran franjevac) i nadbiskupa, trećega ne poznam«. — Nadbiskupova vrata bila su u svako doba otvorena siromasima: primao ih je od 8 s. ujutro do 8 s. navečer. Dolazili su siromasi svake vrsti i dobi a napose početkom mjeseca, kad je nadbiskup dobio svoju skromnu plaću. Kad bi podmirio najpreče potrebe vlastitog uzdržavanja, čitav bi preostatak razdijelio među siromake. Na 5. ili 6. svakog mjeseca ne bi obično imao više ni novčića. Kad je jednom prilikom bio bez krajcara, dadne nekom siromahu svoj zlatni sat, da ga založi. No sata nije dobio natrag.

Sve svoje sile ulagao je nada sve za spasavanje mladeži. Zato se veselio, što je našao zagrebačke milosrdnice u mnogim mjestima te ih je izdašno podupirao. Pozvao je također u Bosnu kćeri Božje ljubavi. Došle su god. 1882. u Sarajevo i otvorile školu u zavodu sv. Josipa na Banjskom brijegu, a dvije godine kasnije Marijin zavod. Iz malenog zavoda nastao je kasnije veliki: viša djevojačka škola, kojoj se kasnije pridružila preparandija s pravom javnosti od god. 1913. Kćeri Božje ljubavi otvorile su i drugdje svoje škole n. pr. u Tuzli. Sada imaju jugoslavensku provinciju. Provincijalka stanuje u Sarajevu u samostanu sv. Josipa.

Nadbiskup Stadler združio je s ljubavlju prema bližnjemu i veliko pouzdanje u Boga. To ga je osposobilo za velika djela kršćanske ljubavi. Jedamput mu dođe misao, da ipak premalo radi za svoje siromahe. To ga sklonu da napravi veće ustanove za njih. Slušajmo njega samoga: »Nova katedrala bila je gotova, a g. 1888. već posvećena. Iza toga nijesam se mogao otresti misli, da moram nešto više učiniti za siromahe, koji nemaju ni oca ni majke, za nahode, za obnemogle starce i starice, za koje se nitko ne brine, jednom riječju:

za zapuštene. Na krizmenim putovanjima višeput sam našao staraca i starica bez svake pomoći. Mnogoput su mi pričali i o malenoj djeci, koju nesretne majke nijesu mogle odgajati radi siromaštva. Kako nijesam znao, kuda bih s njima, povjerio sam ove uboge mališe raznim obiteljima i plaćao sam za njih, a to me je stajalo mnogo novaca. Trebalo je naći neki zgodniji način.

Čuo sam o franceskoj družbi: »Petites soeurs des pauvres«. Ove sestre bile su u svoje vrijeme u Francuskoj vrlo raširene i prosile su javno po cestama živež i odjeću za svoje ubogare. Kad sam se jedamput navratio u Carigrad, pohodio sam i njihov zavod i našao sve u najljepšem redu — stari su ljudi bili svi lijepo opremljeni i dobro podvoreni. To mi se svidjelo. Poslao sam svog tadanjeg kanonika Jegliča, u Pariz da tu kongregaciju upozna. Ali »male sestre« nijesu se dale tako lako presaditi u Bosnu. Zato sam počeo misliti na to, da sam ustanovim taku kongregaciju i to u bosanskoj nošnji, ali radi raznih poteškoća morao sam i tu misao napustiti. Ispočetka su se za prvu potrebu našle djevojke, koje su se dragovoljno ponudile. Njim sam prepustio brigu za ostavljenu djecu. Nekoje žene su ih podučavale, kako imaju ravnati s malom djecom. — U to me posjeti kanonik Flego iz Trsta. Kad sam mu izložio svoju nevolju, upozorio me na gospođicu Ivanu Zorman, koja je ustanovila u Trstu maleni zavod, kakav smo mi trebali u Sarajevu. Za svoje mladosti bila je sluškinja. Kad je vidjela veliku bijedu, koja je vladala u tom primorskom mjestu, počela je oko sebe sabirati male djevojčice i učiti ih razne poslove. Neke od ovih djevojčica ostale su kasnije kod nje, da kao svjetovne djevojke njezino započeto djelo dalje vrše. To je za me bila sretna misao, pripovijedao je nadbiskup, ja ću također započeti sa svjetovnim djevojkama i sve ostalo prepustiti Božjoj providnosti. Našlo se nekoliko djevojaka, većinom Slovenke. U Medenica-ulici bila je na prodaju mala kućica. Gdje ću dobiti novaca? Učinio sam prije praznika sv. Ane devetnicu i gle: upravo na sv. Anu dobijem poruku

od banke sv. Ćirila i Metoda, da će mi posuditi 12.000 kruna. S tom svotom kupim spomenutu kuću, malo je uredim i 24. oktobra 1890. otvorim *Zavod sv. Djetešca Isusa.*

Isprva smo primali tamo uboge starice, od kojih su nekoje uvijek bile u postelji. Dvorile su ih već spomenute djevojke. Malo pomalo primili smo nekoliko siromašnih djevojčica. Gospođica Zorman sama je iz Trsta dovela nekoliko svojih gojenica, koje su kasnije skoro sve postale redovnice. Primale su također i odbačenu djecu (nahode). Radi toga kuća je brzo postala tijesna. Gospođica Zorman navratila se još jedamput u pohode svojim gojenicama. Kad je vidjela, koliko se ljudi tiska u tom uskom prostoru, i kad je saznala, da je prostor uz kuću na prodaju, rekla mi je, neka ga kupim — jer da ima garanciju od sv. Josipa, da će potrebnu svotu od 4000 kruna za 9 mjeseci skucati. — To je bilo u martu, mjesecu sv. Josipa. Tako sam kupio prostor uzdajući se u Boga i sv. Josipa, a novac sam posudio. Ali kad sam novac imao iza dva mjeseca da povratim, bio sam bez novčića. Pisao sam gospođici Ivani. Ali ni ona nije ništa imala. Ali gle, bilo je 31. maja, kad su je pozvali k mjesnom magistratu i pričali joj, da joj nepoznati gospodin daruje 4000 kruna. Tu mi je svotu odmah otposlala u Sarajevo«. Tako eto priča nadbiskup sam o ustanovi svog zavoda.

10. septembra 1898. na praznik Marijina imena svečano je posvetio veliki zavod s kapelicom na Bjelavama. Imenovao ga je *Betlehem* na čast malenom Isusu i jer je tu bila prije pekara. Betlehem znači »kuća kruha«. Ovamo su prenijeli zavod iz uskih prostorija Medenica ulice.

Zavod Betlehem postao je sirotište za djevojčice i ujedno kuća matica služavki malenoga Isusa, jer je već nekoliko mjeseci prije nadbiskup djevojke obukao u sestre i ustanovio vjersku zadrugu s gornjim imenom Dao im je privremena pravila, dok nijesu dobili definitivna, koja odgovaraju naputcima iz Rima. G. 1906. bila je kongregacija dekretom Laudis odobrena. Kandi-

datica je bilo mnogo i to iz svih pokrajina Jugoslavije. Danas ima kuća matica s filijalkama preko 300 sestara.

Male nahode, siromašne dječake i starice nastanio je nadbiskup u zavodu »*Egipat*«, koji je samo vrtom rastavljen od Betlehema. Kolikoj je djeci otvorio ovaj zavod vrata u nebo, koja bi inače umrla bez sv. krsta! Mnoga nesretna mati, koja nije znala, kuda će sa svojim djetetom, donijela ga je nadbiskupu, a neke su dijete naprosto položile pred vrata i otišle. Dr. Stadler primao je svakog takvog crvića iz ljubavi prema Bogu, naravski pod uvjetom, da se krsti i kršćanski uzgoji. Poslao bi majku s djetetom i pismom u Egipat.

Niti država niti mjesto Sarajevo nije imalo nikakovo sirotište, nitko se nije brinuo, odakle dobiva nadbiskup novac za toliko sirota u Betlehemu? Kad je jedamput bila u Betlehemu velika nevolja, a nadbiskup nije imao ni novčića, prodao je svoje košulje i pomogao siromašnoj djeci i sestrama. Njegova dobrotvornost nije bila s ustanovom obaju sirotišta iscrpena. On je mislio na sve potrebe svojega bližnjega kao i sv. Vinko Paulski. Dapače i za propale djevojke, koje su se prodavale grijesima, kanio je podignuti popravilište. — Svake godine dao je sabirati milodare za vanjske misije i za afričke crnce. Priredio je pravila za Vincencijeve konference, kojih vlada nije godine i godine potvrdila. Zauzimao se je za radništvo i namjeravao im je podignuti dom. U Han-Kompaniji ustanovio je zavod za bolesnu i slaboumnu djecu.

God. 1903. izgorio je velik dio grada Travnika u Bosni. Nadbiskup se odmah našao na mjestu i darovao od svog malog imetka svotu od 2000 kruna za prvu potrebu. Organizirao je pomoćnu akciju i obećao za 110 obitelji bez razlike vjere, da će dobavljati brašno. Svakog mjeseca stizavale su vreće s brašnom i sjemenarci dječačkog sjemeništa to su dijelili.

Obadva sjemeništa nadbiskupije vrhbosanske, veliko dječačko sjemenište u Travniku (sada broji 220 sjemenjaraca i 200 vanjskih), kao što i prekrasno

bogoslovsko sjemenište u Sarajevu bile su prave karitativne ustanove nadbiskupove. Koliko sirotinjskih sinova svršilo je tamo nauke i djeluju sada kao svećenici u vinogradu Gospodnjemu. Drugi opet djeluju kao katolički inteligenti po raznim krajevima. Sve je to veliki nadbiskup Stadler stvorio tako rekavši iz ničega.

I ako se pita, odakle mu tolika novčana sredstva, onda je odgovor: njegovo novčano vrelo bilo je gospođa karitas. Upravo radi toga, jer je toliko djelovao u ime kršćanske ljubavi prema bližnjemu, Gospodin Bog slao mu je sa svih strana dobrotvore, koji su ga podupirali. Nagrada njegovu velikom pouzdanju u Boga i njegovu ljubav bila je svijest, da je toliko suza obrisao. Kako veliko polje rada imao je za velikog svjetskog rata, kada je u Bosni vladalo opće pomanjkanje i glad.

Na blagdan Bezgrješnog Začeća 1918. g. položio je svoju umornu glavu k zadnjem počinku uskliknuvši lako: »Isuse, moj Bože! Marijo!« Dobar je boj bio i nije mu se trebalo bojati, da stupi pred vječnog suca, koji mu je sigurno rekao: »Bio sam gladan i ti si me nasitio; bio sam žedan i ti si me napojio; bio sam go, i ti si me obukao: bio sam bolestan, a ti si me pohodio. Stoga dobri i vjerni slugo, jer si bio u malom vjeran, nad mnogim ću te postaviti. Uđi u veselje gospodara svojega.«

Dr. Janez Ev. Krek
(1865—1917).

Dr. Janez Ev. Krek rođen je 27. novembra 1865. u Sv. Gregorju kod Velikih Lašča. Njegov je otac bio učitelj. Gimnaziju i bogosloviju dovršio je u Ljubljani, doktorirao je u Beču. Kapelanovao je jedno vrijeme u Ribnici, a zatim je bio vikar u ljubljanskoj stolnoj crkvi. G. 1895. postao je profesor na ljublj. bogosloviji, bio je državni i pokrajinski poslanik. Umro je 7. oktobra god. 1917.

Dr. Krek bio je najveći organizator i najveći dobročinitelj slovenskog naroda. Njegov život bio je tako

plodan i tako širok i opsežan, da bi se o njemu dale napisati debele knjige. Sve svoje duševne i tjelesne sile, cijeli svoj život posvetio je blagostanju naroda, sa svrhom, da ga privede Bogu. Štogod je imao dohodaka darovao je ubogima, a za sebe se je vrlo malo brinuo. Živio je bez novaca i umro bez novaca. Tko bi k njemu došao, — a takovih je bilo na stotine i stotine, — svakome bi pomogao, kako je mogao: ili ga je novčano podupro ili mu je posla priskrbio, ili je kod oblasti za njega intervenirao. Vrata njegova stana bila su svakome i u svako doba otvorena. Za sebe se vrlo malo brinuo. Odijevao se vrlo prosto. Kad nije imao novaca, dao je siromasima odjeće. Da nije imao brižne sestre, pao bi višeput u pravu nevolju. Sata nije nikad nosio, a nije imao ni kišobrana.

Ali Krek nije samo pomagao pojedincima, nego je htio da pomogne svima radnicima, obrtnicima, seljacima, čitavom narodu. Njegova je svrha bila potrebne socijalno podignuti i pribaviti im sretniju budućnost. Kardinalna točka dr. Krekove socijalne akcije temelji se u naziranju, da svako djelo treba Božjeg blagoslova.

Kakovim se sredstvima služio pri tome Božjemu djelovanju? Ponajprije *tiskanom besjedom.* Njegovi socijalni članci razasuti su po raznim časopisima u ogromnom broju. Zatim *živom riječju.* Držao je tako rekavši bezbroj socijalnih govora pri raznim sastancima i tečajevima. Htio je najprije da digne *prosvjetu narodnu. Samo prosvijetljeni narod sposoban je za organizaciju, za napredak.* Uvijek, posvuda i u svakoj prilici naglašavao je: »Bez organizacije nema ništa, organizirajmo se.« Ulijmo ljudima samosvijest, hrabrost, dajmo im vjere u pobjedu pravedne stvari. Zato svaki organizirani pojedinac mora znati za čim ide, mora biti dobro oboružan sa svijetlim mačem uma i znati se boriti na riječi sa svakim protivnikom i cijelom skupštinom, ako treba. Ako ne zna, treba ga naučiti u govorničkom tečaju. Samo jedan ne može svega i zato treba drugoga, trećega, četvrtoga, ukratko mnogo četovođa. To moraju biti posebno nadareni i izabrani mladi radnici. Takih

voditeljica treba i radnicama. A onda van iz mjesta u drugo mjesto, na selo, od jednog kraja na drugi, da se narod poduči u kršćanskom socijalizmu, da se oduševi za organizaciju, za napredak, za ljepšu budućnost.

Ali nije dosta da se narod samo poduči, treba da je pouka trajna, prosvjetni rad treba organizirati. God. 1894. osnovao je »*Slov. katol. radničko društvo*«, a malo zatim »*Omladinsko društvo*« za mlade momke. Iz toga društva razvila se kasnije »*Slov. kršć. socijalna zveza*«, sada »*Prosvjetna Sveza*«, koja ima sada skoro u svakoj župi svoju filijalku (članicu): Kat. prosvjetno društvo. Za radnice je posebno osnovao »*Kat. društvo za radnice*«. Velikoga značenja za prosvjetu postali su tako zvani »pomenki«, koje je Krek uveo u društva. On je uvodio mlade idealne đake u radničke krugove te osobito kod govorničkih vježbi upoznavao svoje *radnike s đacima i obratno.* Radništvo i inteligenciju zajedno.

Pod Krekovim predsjedništvom postala je *Slov. kršć. socij. sveza* prava kulturna matica svih Slovenaca. Pod njegovim vodstvom osnovalo se je mnogo raznovrsnih odsjeka, između kojih je bio uvijek najvažniji *socijalni,* jer je promatrao i rješavao dnevna pitanja socijalna s kršćanskog stanovišta. Neki odsjeci kasnije su se razvili u samostalne organizacije n. pr.: *Rafaelova družba, Orao.* Sve, što su drugi narodi učinili za svoj boljitak, našlo je dubokog razumijevanja u Krekovoj duši i sve je prošlo prerađeno i preosnovano kroz njegovo srce među slovenski narod. *Zadružna škola, Gospodarska škola, Trgovačka škola, Tečajevi za domaćice,* izrazi su njegovog prosvjetnog nacrta širokih poteza. Po njegovoj inicijativi pozivala je neprestano svoje članice, svoja prosvjetna društva na djelo Kršć. soc. sveza. Na hiljade i hiljade predavanja, tečajeva i poučnih igara priredilo se u prosvjetnim društvima. Na II. slov. kat. sastanku preporučivao je, da općine te pokrajinska uprava osnuju *radničke, obrtničke i trgovačke strukovne škole,* istaknuo je misao o gospodarskoj školi, predlagao pučke knjižnice za siromašnije

slojeve, savjetovao je, da se uvedu »*pučke pisarne*«, koje bi besplatno dijelile pouku, pravne i druge razne savjete, jer »*umni napredak glavni je uvjet političkog napretka i organizacije.*«

Posebno je dr. Kreku bilo na srcu radništvo. Radnicima je bio uvijek učitelj, savjetnik i dobročinitelj. On je god. 1894. osnovao *Katol. radn. društvo* u Ljubljani i otale se je uzela razvijati kršć. soc. radnička organizacija također u industrijskim krajevima po provinciji. Posvuda je bio dr. Krek agitator tih organizacija, koje su u organizatornom i prosvjetnom pogledu mnogo učinile.

Godine 1895. osnovao je *I. ljubljansko radničko konsumno društvo*, kod kojega je bio sam duša života i živahnoga rada. Zauzimanjem dr. Kreka počela su se takova društva osnivati i u drugim radničkim krajevima. Konzumna organizacija prenijela se također na seljački puk.

Polako se je počela osnivati i *strukovna organizacija.* Tako je dr. Krek osnovao *Strukovno društvo duhanskih radnika*, koje je igralo veliku ulogu u napretku duhanskog radništva.

G. 1895. osnovao je dr. Krek *Radničko kućevno društvo*, koje je u Ljubljani i okolici posagradilo oko 100 kuća s vrtovima i drugim udobnostima. Po primjeru u Ljubljani pokušali su radnici i u drugim krajevima da osnivaju takova društva.

Pokazalo se je, da je uspješan rad za radnički stalež moguć jedino u jakoj središnjoj strukovnoj organizaciji. Zato je dr. Krek ustanovio »*Jugoslavenski strukovni Savez*«, koji se je do danas vrlo lijepo razvio i donio mnogo koristi radništvu.

»Pomoći bijednima« bilo je geslo dr. Kreka. A rob modernog kapitalizma, radnik, najveći je bijednik. Dr. Krek je bezbroj socijalnih tečajeva priredio među radništvom. Uvijek je nastupao kao svećenik, apologet i sociolog. Slovensko kršćansko radništvo s pravom ga je nazivalo: »Naš otac«.

Krek se mnogo zauzimao za *slovensko katoličko đaštvo*. Zalazio je u društva akademičara svake godine, kad je bio poslanik u Beču. Nije bilo većeg đačkog sastanka, a da nije bilo tamo i dr. Kreka. Njegovim sudjelovanjem preosnovalo se i preporodilo đačko društvo »*Danica*«. Đake je uvijek bodrio na učenje i socijalni rad. Prisustvovao je uvijek na *ferijalnim* đačkim priredbama. Pa i privatno je tražio vezu sa đacima, otkako je došao za vikara u Ljubljanu. To općenje bilo je od velikog značenja za đaštvo. Đaci su upoznali *ciljeve katoličke renesanse na svim poljima*, koja se počela među Slovencima pred kakovih 35 god. i to iz usta muža, koji je pri tom poslu uvijek stajao u prvim redovima. Preko dr. Kreka dolazili su đaci do poznanstva s drugim prvoborcima naše renesanse.

Dr. Krek priređivao je za đake u praznicima *socijalno-apologetske tečajeve*. Takav tečaj bio je prvi put na sv. Joštu 1906. g. Takovi tečajevi priređivali su se zatim svake godine. Slične kurzeve držali su i u bečkoj »Danici«. Sedmične poučne večeri imao je također u Ljubljani. Premda je preko dana imao važne sjednice, pokrajinski sabor, predavanja u sjemeništu i mnogo toga, ipak je još uvijek našao vremena za svoj razgovor sa študentima. Kad bi se vozio u Beč, mnogoput bi istupio iz vlaka, da pohodi svoje »*Zarjane*« (kat. akademike) u Gradcu. Upućivao je đake na študiranje slavenskih jezika, koje je on sve dobro poznavao. Razumije se samo po sebi, da je dr. Krek đake i materijalno podupirao, a troškove za stan i hranu kod tečajeva obično je sam podmirivao.

Ali najviše svojih sila i rada uložio je dr. Krek za *materijalno pridignuće seljačkog staleža*. Mnogo je perom radio u tu svrhu. Da samo spomenem njegovu knjigu »*Crna knjiga seljačkog staleža*«, »*Socijalne pomenke*« i »*Socijalizam*«. Ali kako da si seljak pomogne? U prvom redu sam putem zadrugarstva. Dr. Krek marljivo je osnivao za seljake razne zadruge: *kreditne, konsumne, mljekarske, marvogojske, strojarske* itd. Osnivao je također i središnje saveze: za kreditne »*Zadružni Savez*«,

za robne »*Gospodarski Savez*«, za mljekarske »*Mljekarski Savez*«. U pokrajinskom saboru kranjskom dao je inicijativu, da se je na slovenskoj trgovačkoj školi u Ljubljani osnovala *zadružna škola,* koja je tada bila prva u Austriji i za darmštadskom druga u Evropi uopće. Dr. Krek bio je predsjednik Zadružnog Saveza od početka pa do svoje smrti, a zadnjih godina bio je također predsjednik Gospodarskog Saveza. Priređivao je i vodio bezbroj zadružnih sastanaka, tečajeva i anketa.

Zadrugarstvo je spasilo od gospodarskog propadanja slovenskog seljaka. Tako je ime dr. Kreka usko vezano ne samo s kulturnim nego i sa gospodarskim preporodom slovenskog naroda. Mirne duše može se ustvrditi, da za gospodarsko pridignuće slovenskog naroda nije nitko toliko učinio, koliko on. Kao što za radnika i seljaka imao je srca i za obrtnika. Njegovom inicijativom osnovao se u Ljubljani ured za unapređivanje obrta, koji je postao od velikog značenja za obrtnički stalež.

Dr. Krek bio je pokrajinski i državni poslanik. Nije tražio te časti. Primio je poslaničko breme, jer mu je bilo time omogućeno mnogo dobra činiti za narod. Po inicijativi dr. Kreka izdao je bivši pokrajinski sabor mnogo korisnih zakona, koji su vrlo dignuli kulturu i blagostanje slovenskog naroda. Isto tako bio je Krek ugledan državni poslanik, gdje je pomogao gdješta proturati u korist malih ljudi. Mnogo se trudio i za opće pučko osiguravanje.

Kako je pijančevanje među Slovencima vrlo rašireno, osnovao je dr. Krek društvo *Apstinent,* i bio je njegovim predsjednikom. Kao takav vodio je mnogo protualkoholnih zborovanja i sastanaka. Bio je također potpredsjednik Saveza austrijskih protualkoholnih društava sa sjedištem u Beču. Isposlovao je vladinu potporu, da su se mogli vršiti protualkoholni kongresi, na kojima je i sam govorio, tako da su se svi čudili njegovim duhovitim izvađanjima.

Dr. Krek bio je također vrstan kršćanski novinar, koji je radio perom u dobrobit Crkve i naroda. Pisao je izvanredno mnogo. Osnovao je radnički list »*Glasnik*« i preko 10 godina pisao uvodne članke skoro za svaki broj „Domoljuba". Pisao je i za skoro sve druge slovenske listove. Mnogo Krekovih članaka može se naći i u češkim i njemačkim listovima.

Krek je radio za materijalno blagostanje ubogih iz viših motiva, da ove priveže uz Crkvu i Boga. Osim toga radio je i na čisto vjerskom polju. Gdjegod je imao kakav sastanak ili predavanje u nedjelju, odmah je u dotičnoj župi i propovijed održao. Bio je odličan govornik, koji je znao ljude uvjeriti i ganuti. Njegovi crkveni govori bili su prožeti socijalnom poukom. Bečkim Slovencima mnogoput je u crkvi propovijedao. Rado je ispovijedao, kad je trebalo. Krek je išao misijonariti također među westfalske Slovence. Njegovo najveće djelo za vjersku naobrazbu jesu »*Događaji sv. Pisma*«, djelo ogromno po vanjskom opsegu i sadržaju.

Za vrijeme rata mnogo je radio za vojne bjegunce. Osnovao je posredovalište za bjegunce u Ljubljani, koje je tisućama bjegunaca dijelilo odjeću, živež, novčanu potporu, stan, informacije, besplatno ih štitilo itd. Svojim čuvenim govorom u bečkom parlamentu isposlovao je, da su svi bjegunci u nekadanjoj Austriji dobivali neke dohotke.

Krek nije radio samo za Slovence, nego je svoje ideje, svoje socijalno gibanje prenio također na Hrvate. Već god. 1907. imao je sastanak s hrv. kat. omladinom. G. 1908. vodio je socijalni tečaj u Zagrebu. Iza prvog zajedničkog sastanka u Ljubljani išlo je 17 hrvatskih đaka zajedno sa Slovencima na socijalni tečaj na Sv. Jošt. Iza drugog slovensko-hrvatskog kat. đačkog sastanka u Ljubljani Hrvati su išli sami na Sv. Jošt, koji je svake godine za nekoliko mjeseci postao hrvatska kolonija. Dr. Krek je marljivo dolazio gore na nekoliko dana i raspravljao o svim tekućim vjerskim i socijalno-gospodarskim pitanjima. Dr. Krek je stvorio kršć.-soc. gibanje među Hrvatima. Oko zbliženja

Hrvata i Slovenaca mnogo se trudio; pomagao je hrvatskim gospodarskim organizacijama. Gospodarski Savez u Pulju i Zadružni Savez u Splitu imali su u Kreku najjaču potporu. Njegov upliv sizao je duboko i u Bosnu i Hercegovinu, za koju se mnogo zauzimao u bosanskom odsjeku.

Tako je dr. Krek bio veliki dobročinitelj svih potrebnih. Sam nije nikada imao nikakova imetka. Sve je dao u dobre svrhe. Dao Bog, da nađe mnogo nasljedovatelja među Slovencima i Hrvatima.

U tom opsežnom socijalnom radu, u svem njegovu nastojanju, bio mu je desna ruka pok. dr. Eugen Lampé.

TREĆI DIO.

Radne sile. — Redovna udruženja.

PREGLED.

Ovdje razumijevamo sva udruženja sa zavjetima siromaštva, čistoće i poslušnosti. Prijašnja vremena do sv. Vinka Paulskog poznavala su žene samo sa svečanim zavjetima i strogom klauzurom. Mnogobrojna udruženja trećoredica nijesu položila nikakvih zavjeta. Vinko je otpravio za svoje sestre strogu klauzuru i dopustio samo privremene zavjete. Tim su postale za karitativni rad među pukom sasma slobodne. On ih je podvrgnuo vrhovnom nadzorništvu lazarista. Tako je bio učinjen prvi korak.

Druga važna novost imala je slijediti. Ustanova reda isusovaca sa strogo jedinstvenom organizacijom utjecala je na Engleskinju Mariju Ward (1585—1645.), da podigne jednako udruženje za ženske sa jednostavnim zavjetima bez klauzure, da pojedine kuće stoje pod upravom jedne skupne generalne nadstojnice.

Ova se misao protivila dosadanjem crkvenom nazoru. K tomu ju je Marija Ward tako živo zagovarala, da je s papom zašla u boj. S toga je bio institut isusovkinja 1630. u Rimu zabranjen. Ipak je papa Urban VIII.

dozvolio, da članice, koje su se već zavjetovale, smiju ostati pod vodstvom dijecezanskoga biskupa. Uslijed toga sakupi se velik broj sestara u Münchenu u Marijin institut, iz kojeg se kasnije razvilo društvo Engleskih gospođica. Nadstojnica je u Münchenu nadzirala sve filijalke i postigla poslije dugih rasprava, da je po Benediktu XIV. god. 1741. priznata kao generalica predstojnica.

Na istom su se temelju podigla i sva muška udruženja. Za karitativne je redove takva oranizacija od velike vrijednosti. Oni se na taj način mogu širiti po cijeloj okolici, jer jedna kuća podupire drugu, a tako imaju i ljepšu priliku, da se za svoje zvanje izobraze. Pojedine kuće rade ovako: Kuće vode predstojnice, koje postavljaju i po volji premještaju generalne nadstojnice. Kod velikih redovnih udruga imaju također provincijalnu nadstojnicu, koja ima pravo sama upravljati. Generalnu nadstojnicu izabiru sve sestre pod nadzorom biskupa na 3 ili 6 godina, a može biti samo jedan ili dva puta izabrana. Njoj uz bok stoje asistentkinje.

Sestre pripadaju danas k četirima glavnim grupama: I. Kontemplativne, koje se posvećuju pobožnosti i pokori. One se broje među sestre, koje vrše karitativna djela samo toliko, koliko svojim pobožnim životom ljude opominju, da se ne daju zavesti na zlo od ovoga svijeta. K tomu prose svojom molitvom blagoslov kršćanskim narodima.

2) Sestre misijonarice, koje stoje u službi poganskih misija.

3) Školske sestre, kojima je glavna zadaća nastava i odgoj u višim i nižim djevojačkim školama.

4) Milosrdne sestre, koje se najviše posvećuju njegi siromaha i bolesnika. Naročito nose to ime sestre sv. Vinka Paulskog. Kasnije su poprimile to ime i druge njima slične ženske udruge.

Muška udruženja.

Od muških udruženja napominjemo posebno samo slijedeće:

1) Aleksijanci, nastali u 14. vijeku, bave se osobito njegom umbobolnika i pokapanjem mrtvih.

2) Milosrdna braća sv. Ivana od Boga bave se najprije njegom umobolnika te idiota. Milosrdna braća imadu svoju provinciju u Sloveniji.

3) Braća sv. Franje (kongregacija ustanovljena g. 1860. u Aachenu) posvećuju se osobito odgoju sirota i ambulativnoj njegi bolesnika. Nekoja braća od njih vode zavode za umobolne i bolnice, a nekoja vrše službu crkovnjaka.

4) Braća sv. Pavla (kongregacija ustanovljena 1904. u Pfalzu) imadu brigu oko mladeži.

Od mnogih svećeničkih redova bavi se veoma mali broj izrazito karitativnim zvanjem. Navađamo samo ove:

1) Kamilijanci (kongregacija ustanovljena 1584. od sv. Kamila Lelija 1550—1614.), ravnaju osobito sanatorijima pijanica i dušobrižništvom u bolnicama.

2) Kalasancijevci ili pobožni radnici sv. Josipa Kalasancija (ustanovljena 1882. od svećenika A. M. Schwarza u Beču) podižu zadruge za radnike, grade za njih kuće te azile za šegrte.

3) Družba Božje ljubavi (ustanovljena 1908. od o. Josipa Tillmansa u Martentalu na Rajni) ide za tim, da pomaže riješiti socijalna pitanja, izdaje knjige i spise; nadalje se bavi ratarstvom i obrtom.

4) Salezijanci (ustanovljeni 1859. u Turinu od Don Boska) se bave odgojom zanemarene mladeži. Salezijanci imadu svoje zavode i u Sloveniji.

5) Bernardinci (po sv. Bernardu ili pravom reformirani cistercite, a narod ih naziva još danas trapisti) se bave ratarstvom, marvogojstvom i odgojem sirota. Živu strogo u trapnji i pokori. U

Banjaluci u Bosni imadu svoj zavod »Marija zvijezda« i u njem svoje sirotište. U Rajhenburgu u Štajerskoj im je poslovni jezik slovenski i francuski.

6) Njemački viteški red bavi se također njegom bolesnika, a pomažu ga u tom poslu i časne sestre. Imadu svoju bolnicu u Ormožu u Sloveniji.

7) Školska braća revnuju u popravilištima i različnim školama.

Ženska udruženja.

1. Sestre sv. Vinka Paulskog (ustanovljene 1633. od sv. Vinka Paulskoga. Vidi životopis Sv. Vinka). U državi Srba, Hrvata i Slovenaca imadu kuće matice u Zagrebu i Ljubljani.

2. Sestre sv. Franje imadu različite kongregacije, koje su sve nastale iz trećega reda sv. Franje. Navodimo samo trećoretkinje u Dalmaciji i školske sestre u Sloveniji i Banatu. Najviše se bave odgojem ženske mladeži.

3. Sestre Bož. Spasitelja. Zovu se također kćerke Bož. Spasitelja. Ustanovila ih 1849. Jelisava Eppinger u Niederbronnu u Elzasu. Bave se osobito njegom ambulantnih bolesnika i imadu odgojilišta.

U državi Srba, Hrvata i Slovenaca djeluju u Subotici i Zenti, u Baji i Vel. Kikindi.

4. Službenice Presv. Srca Isusova. Ustanovljene 1866. u Parizu. Bave se njegom bolesnika i njegom siromašne djece. Imade ih u Leskovcu kraj Zagreba.

5. Sestre sv. Križa (vidi životopis Florentinija) bave se školom i njegom bolesnika. U našoj državi imadu svoju maticu u Đakovu.

6. Sestre služavke maloga Isusa. Ustanovio ih god. 1889. nadbiskup Štadler u Sarajevu. Bave se njegom siromašne djece. Njihova je kuća matica u Sarajevu.

7. Sestre dragocjene Krvi Isusove djeluju u Bosni. Kuća je matica u Nazaretu kod Banjaluke.

8. Sestre naše drage Gospe. Ustanovljene g. 1833. od dr. Wittmana i Seb. Jobsa. Kod nas ih ima u Sloveniji, u Bačkoj i Banatu.

9. Male sestre siromaha za njegu staraca djeluju od g. 1846.

10. Služavke Ljubavi iz Brescije bave se dvorbom bolesnika i podučavanjem ženske mladeži.

Svjetovne sestre.

Budući da neke djevojke zaziru od strogog religijoznog udruženja, a ipak imaju za rad i njegu bolesnika veliku ljubav, a s druge strane opet redovne sestre ne mogu svim zahtjevima udovoljiti, nastala su različita udruženja svjetovnih sestara osobito u vrijeme rata za njegu bolesnika uopće. Najstarije su sestre Crvenog križa.

Svjetovna su sestarska udruženja mnogo slobodnije organizirana i bave se dvorbom bolesnika kao zvanjem, od čega žive te dobivaju stalnu nagradu, imaju pravo na godišnji opredijeljeni dopust i na mirovinu.

Samostalne su katoličke svjetovne sestre postale posljednjih godina. One su od velike vrijednosti za mnoge žene, koje se žele posvetiti dvorbi bolesnika, a nemaju zvanja za samostanski život. Prije svega od važnosti su za seljačke općine. Dvore također rodilje. Gdjekada se bave dvorbom bolesnika i trećoredice.

U Sloveniji se držao tečaj za naobrazbu dvorkinja bolesnika. — Milosrdne sestre iz Ljubljane kane se baviti ambulantnom dvorbom bolesnika. U kući matici milosrdnih sestara u Zagrebu ima neki broj sestara određen za njegu bolesnika po kućama bez razlike vjeroispovijesti.

Društva.

Društva u svojem novom obliku, dobrovoljni pristup i istup, slobodni izbor predsjedništva itd., postala su veoma važan faktor za opće dobro i karitas.

Ta su društva djeca 19. stoljeća, koje je tek poslije mnogih borba donijelo pravu slobodu udruživanja.

Ne gledajući na politička društva možemo slijedeće navesti:

1. Vjerska društva, koja žele pospješivati religijozno moralni život svojih članova, n. pr. III. red, Marijine kongregacije s različitim odsjecima: za potporu i poljepšanje crkava, za raširenje kat. časopisa, za dobrotvornost itd.

2. Karitativna društva, kojima je zadaća umanjiti siromaštvo i nemoral. Amo pripadaju društva sv. Vinka, sv. Elizabete (Jelisavina društva) i različita katolička društva za mladež.

3. Društva za opće dobro, koja se bave tim, da podignu socijalno i moralno stanje čitavih razreda, n. pr. kat. društva za naobrazbu, za apstinencu itd.

4. Staleška društva, koja idu za tim, da pojedine staleže (radnike, pomoćnike, služinčad itd.) sakupe i nastoje ih usavršiti u njihovom staleškom zvanju i to na vjersko-moralnom temelju.

5. Različita udruženja za športove, gimnastiku itd. (na pr. Orlovi).

Zavodi.

Povijest dokazuje, da u staro vrijeme nijesu zavodi bili od nikakove važnosti. Počevši od IV. stoljeća pojavljuju se više i više. Ponajprije su ti zavodi općenitoga značaja (ksenodohija, hospiciji). Kasnije pak, kad je njihov broj narastao, razdijelili su se na različne struke. Za to su dobili različita imena (n. pr. zavodi za nahode i starce). Zavodi za zapuštenu i siromašnu djecu počeli su se uvađati u 11. stoljeću.

Bolnice su postale tek onda znamenitije, kad su se odijelile od drugih različitih zavoda, koji služe za opskrbu siromaha. Istom onda, kad je medicina napredovala, mogla im se više posvetiti. Otkad se pak higijena bacila više na to, da spriječi bolesti, nastali su zavodi za zapreku različitih bolesti. Domovi i hospiciji

za mladež počeli su se podizati onda, kada je nastala sloboda, da svaki može ići, kud ga je volja i kad se počela industrija više raširivati.

Prije njih podizali su samo zakloništa osobito za pale djevojke. Isto tako valja reći o jaslicama, zakloništima za radnike. Svi ti zavodi nijesu stariji od 100 godina. Zavodi za umobolne (slijepce itd. i kljaste) došli su do znamenitosti tek posljednjeg stoljeća. Ambulantna njega ili domaća njega bolesnika razvila se vrlo zadnjih 20 godina. Za njegu rodilja nije bilo do najnovijeg vremena ni jednog zavoda. Otkad se je više ženskih osoba izobrazilo za njegu domaćih bolesnika, mogle su se i rodilje u domaćoj njegi ostaviti.

Vlasnici različitih dobrotvornih zavoda jesu: država, gradovi, crkvene općine, društva i religijozna udruženja.

Temelji uspješnog karitativnog rada.

Izobrazba radnih sila.

Više nego ikada naglašuje se, da za prakticiranje kršćanske karitas nije dosta imati samo dobro srce, nego mora čovjek nešto naučiti i razumjeti. To valja navesti prije svega za lica, koja su stupila u službu kršćanske karitas. Potrebna je često i orijentacija o novim iskustvima na tom polju.

U Njemačkoj ide već i državna oblast nekoliko godina za tim, da zahtijeva neku prednaobrazbu. To valja osobito na polju njege bolesnika, a djelomično i kod brige za mladež.

Za karitativnu poduku važne su:

1. Škole za njegu bolesnika. Njega bolesnika zahtijeva više požrtvovnosti nego sve drugo. I najbolje znanje ne može je nadoknaditi. Prije svega je ovdje potrebita moralno religijozna naobrazba. Budući da je medicinska znanost posljednjih godina znatno napredovala, nužna je strukovna njega znanosti.

Velike religijozne družbe su se već odavna pobrinule, da se kandidatkinje u bolnicama dulje vježbaju.

U nekojim državama zahtijeva se posebni ispit iz njege bolesnika. — Katolici su podignuli posebne socijalne škole za ženske, koje dobro djeluju.

2. Za specijalno uvađanje u kršćansku karitas za nezvanično karitativno djelovanje služe različiti tečajevi, koji traju 3—5 dana.

3. *a*) Za orijentaciju i poduku za šire krugove obdržavaju se različiti karitativni i socijalni sletovi, koji traju po jedan, dva ili tri dana. Takvi sastanci obično obrađuju samo po jedan dio dobrotvornosti, n. pr. suzbijanje alkoholizma, pornografije, skrb za zanemarenu mladež itd.

b) Sastanci za žene. Sastanci velikih ženskih saveza su za javnu brigu za siromahe od velike važnosti, jer se žene tome najviše posvećuju.

c) Međunarodni sastanci za zaštitu djevojaka obdržavaju se svake treće godine. Na tim se sastancima radi najviše proti trgovini djevojaka, o misijama na kolodvorima i o kućama za djevojke.

4. Vrlo važni su i katolički opći sastanci. Premda oni ne mogu ići u tančine, ipak postizavaju izvanredno oduševljenje u širim krugovima, koji nikada ne sudjeluju ni u jednoj stručnoj svezi. Premda se oni prije svega bave pitanjima katoličkoga rada u javnosti, ipak i pitanja na karitativno-socijalnom polju dođu na površinu.

Nabava novčanih sredstava.

Premda su briga za opće dobro i karitas u prvom redu ovisne od jake osobne suradnje, ipak trebaju, da postignu svoj cilj, znatnih novčanih sredstava. Stoga je potrebno odgovoriti na pitanja dobave novaca u tu svrhu.

1. Mogu se razlikovati normalni i abnormalni način pribave novčanih sredstava. Normalni su načini obični (za nabavu tekućih sredstava) ili izvanredni

za nabavu jednokratnih velikih izdataka za fundiranje ili raširenje poduzeća. Među prvima su najvažniji prinosi redovitih i izvanrednih članova kao i crkvenih korporacija. Baš ovdje se dade mudrim i uređenim postupkom mnogo postići. K tome dolaze dohoci iz nepokretnoga imetka kao i iz zavodskoga gospodarstva i zaslužbe.

K izvanrednome se načinu za nabavu novaca broje osobito : *a)* kolekte. Te kolekte mogu biti crkvene ili po kućama (legitimni sabirači idu u pojedine obitelji), društveni sastanci (izvanredno sabiranje kod općeg sastanka ili svečanosti).

b) Jedan način jest također postavljenje škrabljica.

c) Jeftini zajmovi.

d) Pojedini darovi kod posebnih prilika, osobito kod izvanrednog umnoška, kod obiteljskih svečanosti, kod jubileja.

2. Abnormalni načini su različiti:

a) Bazari: Osobito su u Francuskoj među odličnim krugovima u običaju.

b) Cvijetni dani. Na određene dane prodavaju djevojke po ulicama cvijeće, cvijetne kite.

Ti se abnormalni načini sabiranja novaca uopće ne preporučuju.

ČETVRTI DIO.

Stanje i problemi djelovanja za opće dobro i kršćanska karitas.

Zaštita djece i mladeži.

PREGLED.

Izvanredni su problemi o zaštiti djece i mladeži nastali preko noći. Od Boga postavljena zaštita — obitelj, u brojnim slučajevima ne može ispuniti svoju zadaću, naročito u današnjim prilikama, koje nijesu povoljne za mladež.

Mladež počinje već zarana trpjeti. Ogromni pomor dojenčadi mora svakoga čovjeka prestrašiti. U oči udara, da pomor djece učesta u nižim slojevima naroda. Danas sigurno ne dolazi od naravnih uzroka, jer oni ne poznaju nikakve razlike čovječjih redova. Uslijed toga se počelo svom snagom boriti proti umiranju dojenčadi.

Za mališe od 2—6 godine, gdje se opaža, da nemaju nadzora, osniva karitas zaštitne škole i dječje vrtove.

Škola ne čini ništa za djecu izvan školskoga vremena. Zato nastoje utočišta za djecu ispuniti prazninu. Škola se ne brine ništa za slabu, boležljivu i anormalnu djecu. Zato karitas u tom pravcu sve više i više radi. Školski liječnici, školske sestre, školske igre, školska putovanja vrše ono, što škola propušta.

Briga za dojenčad. — Jaslice.

Na mlađima svijet ostaje. Toga radi je najvažnija zadaća brinuti se za zdrav i krepak naraštaj. Ova briga počinje kod majke i dojenčadi. Osobito je važna i potrebna pouka majke i uopće javnosti o važnosti te brige. Užasni svjetski rat desetkovao je narod. Ako je ikada bilo vrijeme, da mjerodavni faktori čine svoju dužnost, nastalo je upravo sada.

Kod nas briga za dojenčad nije organizirana kao u drugim državama, n. pr. u Njemačkoj. Kad su ondje počeli u početku ovog stoljeća opažati, da broj porođaja pada, razumjeli su, da je to velika narodna šteta. Stoga su podigli odmah organizacije za dojenčad, kojim se moramo čuditi. Od g. 1905. vode sistematičan boj proti umiranju dojenčadi. Pobrinulo se za svako dojenče, koje je ugroženo. U tu su svrhu općine i društva ustanovila utočišta za dojenčad, a za majke mjesta, gdje se mogu posavjetovati o svojem stanju (posavjetovaonice za majke). Ovih je bilo do 800

u početku rata. Njima ravnaju liječnici. U pomoći su im skrbnice dojenčadi, sestre redovnice, nadalje žene i djevojke, koje se dobrovoljno tom poslu posvećuju. Glavno je načelo kod te brige za dojenčad, da ih majke vlastitim mlijekom hrane. Da uzmognu majke dojiti, daju im se u tu svrhu novčane potpore i potpore u životnim namirnicama. Najvažnije je kod toga posla, da se potpora samo tada daje, ako majka s djetetom dolazi u utočište i svjetovaonicu k liječniku ili nadzornom organu.

Od velike je važnosti, da su dojilje dobro opskrbljene i podvorene. Za taj su posao prikladne sposobne i ispitane primalje i posebne njegovateljice rodilja. Uz savjetovaonice za majke i utočišta za dojenčad nalaze se po većim gradovima također kuhinje za mlijeko dojenčadi.

Za majke dojenčadi, koje moraju ići po danu na posao, podigli su tako zvane jaslice. Prve jaslice napravljene su g. 1844. u Parizu. U jaslice primaju djecu samo po danu i uz odštetu. U tvorničkim jaslicama doje majke svoju djecu za vrijeme odmora. Jaslice se brinu također za dobro mlijeko i čistoću, kao i za liječničku pomoć. Posebno je mjesto određeno, gdje djeca pužu i uče hodati.

Dječja utočišta i vrtovi.

Mnogi roditelji ne mogu odgajati djece, jer su zaposleni drugdje ili su moguće bolesni. Toga radi opstoje za takovu djecu slijedeći zavodi :

1. Jaslice za djecu od 2—3 godine ; 2. čuvaonice, koje se nazivlju i dječjim zabavištima, za djecu od 3—6 godina ; 3. dječji vrtovi za djecu od 3—6 godina s metodičkom poukom ; 4. dječja zavjetišta za nadzor djece obvezane za školu u slobodno vrijeme.

Prvu čuvaonicu za siromašnu djecu podignuo je elzaški župnik Oberlin g. 1773. Kasnije su ih počeli podizati po Francuskoj i Engleskoj. Većina tih čuvaonica prima djecu samo 2—3 sata prije podne i poslije

podne, rijetko na čitav dan. U dječjim je vrtovima pouka već uređena metodički. Mijenjaju se molitva, igra, pjevanje, gimnastika i učenje. Ravnateljice tih vrtova moraju biti ispitane.

Briga za školsku djecu.

Od najveće je važnosti, da su školska djeca zdrava. Zato se treba brinuti za zdrave, svijetle i zračne školske prostorije. U mnogim mjestima imaju posebne školske liječnike ili liječnice. U pomoći su školske sestre, koje paze na čistoću, prehranu i odijelo djece. U mjestima, gdje su škole udaljene, nalaze se gdjegdje školske kuhinje, gdje imaju djeca hranu.

Za slabu su djecu uveli ferijalne kolonije i to od početka za vrijeme praznika, sada pak već i za proljeće i za čitavu zimu. Djeca su 3—4 nedjelje na praznicima. U Francuskoj su i u Švicarskoj u običaju slobodne kolonije, t. j. djeca su na praznike kod pojedinih ratara na selu. U Njemačkoj su u običaju zatvorene kolonije, t. j. djeca su nastanjena u određenim kućama ili domovima.

U novije vrijeme počeli su uvađati takozvane šumske škole. U bližoj šumi je škola na prostom. Djeca dobivaju o podne hranu. Ako je lijepo vrijeme, vrši se poučavanje na prostom; ako je ružno, u baraci.

Dječja čuvališta su zavodi, koji školskoj djeci pružaju u prosto vrijeme utočište kod igranja i rada. Da se djeca ne skitaju po ulicama za vrijeme kad su roditelji u poslu, veoma su potrebni ti zavodi. Zavodi te vrste jako su razgranjeni. Ravnatelj je čuvališta učitelj ili učiteljica ili koje društvo.

Briga za zapuštenu i zanemarenu djecu.

Crkva se uvijek brinula za sirote. Osobito su se brinuli za njih biskupi. Đakoni su imali zadaću, djecu od pogana zabačenu sabirati i uzgajati ih pod nadzorom biskupa. U srednjem su vijeku bili dužni oso-

bito kraljevi brinuti se za sirote. Kod krunisanja kralja biskup ga je opomenuo: »Štiti udove i sirote!«. Sirote se daju na uzgoj pojedinim obiteljima ili zavodima. Za boležljivu su i pokvarenu djecu zavodi od neophodne potrebe. Gdje se ne mogu naći dobre obitelji, koje bi se nesebično brinule za uzgoj sirota, potrebni su zavodi. Takvim zavodima ravnaju različiti redovi, gdjegdje i svjetovna društva.

U Njemačkoj lijepo napreduje Serafsko društvo ljubavi, koje je ustanovio god. 1889. kapucin o. Ciprijan.

Prije svega predaje ta družba sirote u dobre obitelji s nakanom, da ih adoptiraju. Karmelićanke trećega reda ravnaju osobito domovima sv. Josipa za zapuštenu i siromašnu mladež.

Zaštita i briga za djevojke.

Djevojke također trebaju zaštite, jer često već zarana ostave svoj rodni dom, da potraže hljeba u tuđini. To je skopčano s mnogim pogibeljima za dušu i tijelo. Malone po cijelom svijetu raširena je takozvana trgovina s djevojkama.

Ima posebnih društava, koja se brinu za djevojke, tako n. pr. u Ljubljani postoji Društvo sv. Marte.

U Friburgu u Švicarskoj postoji Međunarodni savez katoličkih društava za zaštitu djevojaka. U tom savezu imade 3.000 društava i zavoda pojedinaca. Ovaj savez saziva svake treće godine međunarodni kongres. Tekuće poslove obavlja međunarodni odbor u Friburgu.

Zadaća je društva za zaštitu djevojaka dati djevojkama sva potrebna razjašnjenja glede prijetećih pogibelji, kao i zaštitu osobito na putovanju. Dalje ide za tim, da se dižu društva i zavodi, koji imadu istu svrhu. Ta društva daju letake s primjerenim opomenama na javnim mjestima, crkvama i željeznicama.

Obavljanje kolodvorske misije.

G. 1910. bila je prva evropska konferenca za kolodvorske misije u Brnu.

Ta se društva brinu za namještenja u službu. Da društva uzmognu za zaštitu djevojaka uspijevati, potrebno je prije svega, da imaju pouzdane osobe po gradovima, a još više na selu.

Od velike je važnosti, da se djevojke u pravo vrijeme izobraze u kućanstvu, kuhanju i pranju. Stoga su počeli svagdje uvađati škole za kućanstvo i tečajeve osobito po samostanima. Mnogo se puta desi, da djevojke zalutaju.

Vjerska se udruženja zauzimaju, da ih spase. Najpoznatije su u tom smjeru gospođe dobroga pastira. Djevojke, koje se spasu, priključe se često kao magdalenke ili pod drugim imenom tomu društvu.

Briga za mladež.

Katolička se crkva uvijek veoma zauzimala za mladež. Ovdje spominjemo najprije različna crkvena udruženja, n. pr. Marijine kongregacije, zatim svjetska udruženja mladeži, kao što su prosvjetna društva različitim odsjecima. pa onda Orlovi i Orlice; dalje društvo Sv. vojske itd.

Naše Marijine kongregacije napose u Sloveniji imaju prije svega uzgojni smjer. Otuda njihovo veliko znamenovanje i važnost.

Da se pak iz djeteta što načini, treba početi rano. Kad je dijete za školu sposobno, već je prekasno. Roditelji moraju postaviti temelj. Stoga je važna ustanova *pouka matera,* koja je propisana u ljubljanskoj biskupiji četiri puta na godinu. Majka neka često govori djeci o Mariji, Majci Božjoj i tako pripravlja djecu da stupe u Marijinu kongregaciju. »Što ćeš ti kao mati djetetu dati, to će mu se teško oduzeti«. — Ako već domaća kuća pripravlja dijete za Marijinu kongregaciju, mora to isto činiti i škola. U školi dobije

dušobrižnik dijete kao mlado drvce. Tada neka ga počinje kretati na dobru stranu. Najprije više indirektno, kasnije direktno. Poslije prve sv. pričesti neka primi djecu u Marijin vrtić. Djeca Marijina vrtića imaju se svakoga mjeseca pričestiti; moraju se čuvati svakog alkoholnog pića, pušenja i psovanja. Svakoga se dana moraju posvetiti Mariji kod jutarnje i večernje molitve.

Svršivši dijete pučku školu, primi se u novicijat Marijine kongregacije na jednu godinu. Poslije toga prima se svečanim načinom kao pravi član.

Bit je Marijine kongregacije, dobro organizovana, po staležima određena, sasma čisto crkvena družba, u kojoj se sabrani kršćani posebno posvete Majci Božjoj.

Prvi je cilj Marijine kongregacije gojiti osobitu ljubav i pobožnost prema Mariji. Drugi je cilj članove ponukati na to, da pomoću Marije žive uzorno i savršeno kršćanski. Treći je cilj, da članovi rade apostolski.

Kongregacije mladeži imaju naročito taj cilj, da u pogibeljnim godinama upućuju svoje članove na stazu nevinosti, poštenja i pobožnosti. To je njihov bližnji cilj.

Kongregacije imadu veliki cilj istu mladež uzgojiti za novi i bolji naraštaj.

Djelovanja su Marijinih organizacija po odsjecima. Ti su n. pr. 1. dobrotvorni, 2. euharistijski, 3. za dobru štampu, 4. apstinentski, 5. odsjek za kršćanski nauk, 6. pjevački itd.

Briga za siromahe i bolesnike.

Ovom glavom stupamo u unutrašnjost svetišta karitas. Siromahu i bolesniku ne čini dobro samo pomoć, nego više način, kojim mu se ta pomoć pruža. Srdačno i ljubezno shvaćanje i pažljiv postupak, kakav kršćanska karitas preporučuje, može najviše pobuditi zadovoljstvo, strpljivost i pouzdanje. To nije

važno samo u socijalnom pogledu, nego je od opće koristi.

Ogromni zahtjevi, koji se stavljaju kod podvorbe bolesnika, jest upravo onaj uzrok, koji mnogim sestrama zadaje ranu smrt. Na temelju liječničkog istraživanja pomor je sestara milosrdnica poprečno dva puta veći nego u žena ostalih jednake dobi. K tome rade i sestre i milosrdna braća vrlo jeftino.

Javna briga za siromahe.

Nekada se brinula crkva za siromahe. Vjernici su ostavljali različite zaklade. Tijekom vremena uzela je brigu za siromahe država u svoje ruke. Svaka je općina dužna brinuti se za svoje siromahe. Svote, koje se troše za općinske siromahe, moraju namiriti porezovnici.

Kad je briga za siromahe postala prisilna, nije isključena briga privatnika za siromahe, čemu se često pruža prilika. U državi je SHS briga za siromahe veoma manjkava. U drugim zemljama stvar u tom pogledu mnogo je bolja. Na mnogim mjestima podigli su za siromahe i obnemogle ubožnice. Ravnaju njima različni crkveni redovi ili su u rukama lajika.

Društvo sv. Vinka i sv. Elizabete.

Utemeljitelj je društva sv. Vinka Miroslav Ozanam. Rođen je bio 23. aprila 1813. u Milanu. Zarana je došao sa svojim roditeljima u Francusku, gdje je učio književnost i pravo u Lyonu i Parizu. Od g. 1841. bio je profesorom za stranu književnost na Sorboni u Parizu. Umro je 8. septembra 1852. u Marseju. Bio je odličan učenjak i vjeran kršćanin. G. 1853. počeo je Ozanam sakupljati akademičare u Parizu na znanstvena predavanja. Mjeseca maja iste godine zaključi, da će se posvetiti praktičnomu, karitativnom djelovanju osobito time, da će redovito pohađati siromahe po kućama. Premda je bilo spočetka s njime samo 7 đaka,

ipak se glas o Vinkovim konferencijama brzo raširio po mnogim mjestima i zemljama. G. 1835. uvedene su takve konferencije po različnim župama u Parizu. Kasnije su se te konferencije podigle brzo po cijelom svijetu.

Što su društva sv. Vinka za muške, to su društva sv. Elizabete za žene. Prvo je podignuto u Münchenu 1842. Razgranjena su po cijeloj Njemačkoj. U državi SHS ima ih u zagrebačkoj i ljubljanskoj biskupiji, gdje krasno rade.

BRIGA ZA BOLESNIKE.

Bolnice.

U staro su se vrijeme podizali ksenodohiji ili hospiciji s posebnim kućama za gubavce i priljepčive bolesnike. Takvo je stanje bilo na zapadu do 9. stoljeća. U 11. stoljeću dolaze redovi za dvorbu bolnica sve više na površinu. Papa je Inocencije III. načinio odmah osobit korak time, da je g. 1204. hospicij San Spirito u Rimu predao redu Sv. Duha, koji je bio već u 8. stoljeću podignut, a tek je sada dobio više značaj javne bolnice i tako postao uzorom za druge kuće. Do 15. stoljeća natjecali su se samostani, biskupi, knezovi i bogati privatnici u gradovima, tko će više bolnica podići. Ne smijemo misliti, da su to bile moderne luksusne zgrade. Većina je od njih bila vrlo skromna. U glavnom su imale veliku dvoranu s više kreveta za bolesnike.

Dvorenjem su se bolesnika bavili posebni redovi, a kasnije milosrdnice. Do svršetka 18. i početka 19. stoljeća bile su bolnice više samo za opskrbu bolesnika, kasnije postale su u pravom smislu lječilišta. Bolnice su počeli dizati na zračnim mjestima s velikim hodnicima. Od sredine 19. stoljeća došao je u običaj paviljonski sistem, t. j. podigle su se posebne zgrade za stanovite bolesnike.

Lječilišta.

Za nekoje bolesnike počeli su dizati lječilišta, tako n. pr. za sušičave. Sušica je strašna bolest, koja uvijek sve više žrtava traži. Kakvo posebno

medicinsko sredstvo protiv tuberkuloze dosada još nijesu liječnici pronašli. Toplina sunca, zrak, svjetlost i dobra hrana često izliječe tuberkulozu. Na nekojim su mjestima lječilišta za sušičave u velikom broju.

Zavodi za umobolne.

Umobolnost se javlja na različiti način. Uzroci umobolnosti jesu: alkoholizam, sifilis, velika žalost ili velike brige. Istom u 18. stoljeću počeli su govoriti o liječenju tih bolesnika kad je francuski liječnik Pinel označio umobolnost kao tjelesnu bolest, koja se dade liječiti. U srednjem vijeku nijesu imali lječilišta za umobolne, nego su imali samo zavode, u kojima se s umobolnima veoma grubo postupalo. Dandanas dvore u tim bolnicama većinom sestre milosrdnice.

Ambulantna briga za bolesne i siromahe.

Premda imade danas mnogo zavoda za bolesnike i siromahe, ipak sve veću vrijednost dobiva i ambulantna briga za bolesnike, a sastoji u tome, da podvornici idu po kućama dvoriti bolesnike, a nekoji se crkveni redovi bave posebice tim poslom. Ambulantna je briga za bolesnike bila u prvim stoljećima općenita. I u srednjem je vijeku bila ta služba dosta razgranjena. U naše su je vrijeme počeli sve više i više uvađati. Crkveni redovi kao jelisavetke, siromašne sestre sv. Franje, milosrdna braća vrše ponajviše to uzvišeno djelo. Gdje nema njih, određene su u bolnicama nekoje sestre, da idu dvoriti bolesnike po kućama. Gdje nema sestara, postavljene su posebne svjetske bolničarke. Imade i pojedinih osoba, koje davaju darove sestrama, da ih izruče siromašnim bolesnicima. Gdjekada obavljaju sestre i kućne poslove, ako je gospodarica bolesna. P. Pernet je g. 1864. podignuo red malih sestara Uznesenja, koje su u radničkim predjelima mjesto bolesnih gospodarica besplatno vodile kućanstva. G. 1845. osnovali su u Nansiju male sestre za radnike, koje slično rade. Gdjegdje su

podigli posebna skladišta, u koja sakupljaju dobivene potrepštine od imućnijih ljudi, pa ih dijele među siromahe.

SIROMASI, KOJIMA MANJKA JEDNO ILI DRUGO ĆUTILO.

Slijepci.

Briga je za slijepce veoma opširna. Ne ide se samo za tim, da se slijepci opskrbe, nego i za tim, da se školaju, izvježbaju i osposobe za stanovita zvanja. Prvi zavod za slijepce »Hospice des Quinze Vingts« ustanovio je g. 1260. Ljudevit sv. za 300 slijepaca. G. 1884. je Valentin Hauy u Parizu otvorio prvu školu za slijepe. Slijepi učitelj Braille je g. 1842. iznašao posebna slova za slijepce. Danas je određeno u nekim državama, da se svaki slijepac iškola.

Pouka je slijepih slična pouci u pučkim školama. Vjerska i prosvjetna pouka traži velikih poteškoća. Osobito su za vjersku pouku slijepi veoma zauzeti. Mučnije je čitanje i pisanje. S početka su upotrebljavali relijefna slova. Kasnije je to nadomjestio izbočen i luknjasti tisak. Računstvo uče slijepci na pamet. Za zemljopis se i prirodopis uzimaju posebne relijefne karte, a za sabiranje i prešanje bilja posebni modeli. Slijepci rado uče pjevanje i glazbu. Od zanata uče djevojke plesti, kockati i vesti; dječaci pak uče rado plesti košare, praviti kefe, a negdje i stolarstvo i postolarstvo, nekoji slijepci služe kruh masiranjem, telefoniraju itd. Danas se već slijepci sakupljaju u svojim sastancima i na međunarodnim kongresima.

Gluhonijemi.

Gluhonijemih imade velik broj. Kako ništa ne čuju, nijesu se mogli naučiti ni govoriti. Do 16. stoljeća držali su gluhonijeme luđacima. Istina je, da je umobolnost često spojena s gluhonijemošću. G. 1570. je španjolski benediktinac Pedro de Ponce prvi počeo da se bavi poukom gluhonijemih. U slijedećem je pak

stoljeću to nastavio glasoviti isusovac Lanc-Terzi. Od velikoga su uspjeha bili pokusi 1877.—1880. abbéa Epée u Parizu. Epée je osobito isticao, da se s gluhonijemima opći pomoću znakova. Sastavio je posebni sistem znakova, prema kojima je učio gluhonijeme. Postigao je veliki uspjeh. Nijemac Heinicke i kasnije Reich g. 1852. učili su gluhonijeme dapače i govoriti.

S početka se širila francuska metoda, a kasnije se uvela njemačka. Na prvom međunarodnom kongresu 1880. u Milanu pobijedila je njemačka metoda, koja se i sada zove milanska. Voltov zavod u Vašingtonu izdaje svake 10. godine opširnu statistiku gluhonijemih cijeloga svijeta. G. 1901. bilo je na čitavom svijetu 615 zavoda za gluhonijeme sa 470 učitelja i 38.420 učenika. U Evropi je bilo 150 zavoda s 3.150 učitelja i 25.820 učenika. I mi imademo zavode za gluhonijeme u Ljubljani i u Zagrebu. — Najprije se gluhonijemi uče govoriti i čitati. Ostala pouka se neznatno razlikuje od pouke drugih predmeta. Učitelje za gluhonijeme izobrazuju u posebnim tečajevima, a organizirani su u posebnim društvima.

Gluhonijemi i slijepi.

Vrhunac ljubavi bližnjega vidi se najbolje u skrbi za gluhonijeme i slijepe. Prvi je učitelj gluhonijemih i slijepih bio abbé Carton, koji je g. 1818. u Ostendu poučavao Anu Temmermann pomoću pisma za slijepce. Prva, koja se potpuno izobrazila, bila je Paula Bridgman g. 1889.

Prvu je školu za gluhonijeme i slijepe podignula švedska kraljica g. 1882.

BRIGA ZA TJELESNO I DUŠEVNO MANJE SPOSOBNE.

Nemoćnici (hromi, kljasti, sakati . . .)

U posljednje se vrijeme razvila velika briga za nemoćne. I broj se zavoda za njih veoma povećao. Potpuni zavod za nemoćne imade slijedeća odijeljenja: kli-

niku, dječji vrtić, školu, radionicu za dječake i djevojčice, opskrbovaonicu za slabe, te koji su nesposobni za rad. Uzroci nemoćništva jesu: klonulost, kosna sušica, rahitis, iščašenje koljenica i pomanjkanje mišica. Najvažnije je kod nemoćnika, da dođu što prije moguće u zavod, koji je spojen s klinikom ili pak u potpuni ortopedski zavod. Ortopedija se razvila nevjerojatno. Uspjesi su veoma veliki. Za neizlječive se nemoćnike mora držati posebna školska pouka. Takvi, koji nemaju ruku ili nogu, upotrebljavaju posebne proteze. Do 90 procenata nemoćnika postane sposobnim za rad. Brigu za nemoćnike imadu posebna društva.

Slaboumni i epileptici.

Žalosno je stanje slaboumnih i padavičavih. Slabouman ne pamti ništa; ako malo misli, izmuči se; teško se služi svojim ćutilima. Slaboumnost je ili prirođena, ili tko postane kasnije slabouman. Glavni uzroci prirođene slaboumnosti jesu: sušica, osobito pijanstvo roditelja, djelomično i ženidba u rodu. Prirođena se slaboumnost pokazuje vrlo rano. Ako se djetetu smiješ ili ga dražiš, pa to ne osjeća, ili ako mašeš svjetiljkom ispred njegovih očiju, a ne slijedi te očima, jasno je, da je dijete slaboumno. Višeputa je slaboumnost u svezi s drugim bolestima, osobito s padavicom i gluhonijemošću. Padavica čovjeka sasma preinači. Sva su alkoholna pića ovakvima veoma štetna. Svaka izvanredna stvar, katkad i obična, vrlo ih uznemiruje.

Briga za slaboumne bila je do sredine 13. stoljeća veoma neznatna. Zanimanje je za slaboumne počeo buditi švicarski liječnik Guggenbühl, koji je g. 1841. otvorio prvi zavod za slaboumne. U Austriji je podignuo g. 1816. Guggenmoos prvu školu za kretene. Posljednje se vrijeme ta briga više specijalizira. Kod nekojih su škola za slabo nadarenu djecu podigli posebne razrede ili posebne pomoćne škole. Učitelji za gluhonijeme moraju načiniti posebni ispit. Teža je briga za slaboumne. Brigu za slaboumne preuzimlju posebna društva ili država.

PODIZANJE OPĆE NAOBRAZBE.

Pučka naobrazba.

U Jugoslaviji naročito u Sloveniji počelo se početkom 20. stoljeća snažno gibanje za pučku prosvjetu.

1. Prije svega su u ljubljanskoj biskupiji osnovana društva za pučku naobrazbu (»Katolička prosvjetna društva«). Ova društva priređuju pučka predavanja iz svih predmeta ljudskog znanja; imadu tečajeve za pučku naobrazbu. Ta društva imadu različne odsjeke: za pučke igrokaze, pjevanje, tamburanje, gimnastiku (Orli i Orlice). Pokojni je Jan. E. Krek okupio sva ta društva u jednu cjelinu s nazivom: »Slovenska kršćanska socijalna Sveza u Ljubljani«, koja se sada zove »Prosvetna Zveza«.

Prije 6 god. ustanovio se Hrvatski katolički narodni savez u Zagrebu, koji ima istu zadaću, kao Prosvjetna sveza. Podiže prosvjetna društva diljem Hrvatske. Istu zadaću ima društvo »Štrosmajer« za đakovačku biskupiju i HKNS u Bosni i Hercegovini i u Dalmaciji.

2. Kad su Sokoli ostavili kršćansko stanovište i poprimili vjeri protivno, počela je SKSZ podizati orlovske odsjeke uz prosvjetna društva. Svi se odsjeci združiše u Orlovski savez. Orlovi priređuju gombanja, poučna predavanja, tečajeve i poučne večernje sastanke za momke. Na nekojim mjestima imadu Orlovi vlastitu glazbu i tamburaški zbor. — Kao što su Sokoli povukli ženske u svoja društva i kušali ih prevesti na bezvjerstvo, tako su i kršćanski Orlovi podizali odsjeke za Orlice.

3. Da se usavrši pučko pjevanje i dobro organizuje, osnovali su »Pjevački savez«, koji združuje sve pjevačke odsjeke kod prosvjetnih društava.

4. Isto tako podignuo se savez dramatskih odsjeka i »Ljudski Oder«, koji ima zadaću izobraziti dobre predstavljače i izdavati pučke igrokaze.

5. Pučka književna društva. Glasoviti lavantinski biskup Antun Martin Slomšek ustanovio je g.

1860. u Celovcu pučko književno društvo »Družba Sv. Mohorja«. To je društvo i ujedno religijozna bratovština, koja se baš radi toga veoma raširila među Slovencima. Izdaje svake godine kalendar i 5 drugih knjiga, od kojih je barem jedna nabožnog sadržaja. Sada poslije rata izlaze samo 4 knjige. Za pučku je naobrazbu to društvo učinilo mnogo, te u velike doprinjelo razvoju kršćanskog života i napretka među Slovencima. Poslije rata premjestilo je sjedište i svoju tiskaru u Prevalje u Koruškoj, koje pripada našoj državi.

6. Što je Društvo sv. Mohora za Slovence, to je Društvo sv. Jeronima za Hrvate. Društvo je počelo raditi g. 1868. na poticaj stožernika Jurja Haulika. »Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu« ima svrhu: Izdavati uz jeftinu cijenu i širiti pučke spise pisane kršćanskim duhom, nabožnog, poučnog i zabavnog sadržaja.

Tiskovna društva.

Od velike su važnosti za pučku prosvjetu katolička tiskovna društva i katolička tiskovna poduzeća. Na prvom mjestu stoji Katoličko tiskovno društvo u Ljubljani. To ima slijedeća poduzeća: Veliku modernu tiskaru (Jugoslovanska tiskarna) u Ljubljani s filijalom u Novom Mestu. 2. klišarnu; 3. knjigoveznicu; 4. knjižaru (Jugoslovanska knjigarna) u Ljubljani, Novom Mestu i Kranju; 5. papirnicu i trgovinu devocijonalija u Ljubljani (Prodajalna kat. tisk. društva, prije Ničman). Jugoslavenska je knjižara izdala različite knjige na polju pučke prosvjete, a nije zanemarila ni znanstvene.

U Ljubljani ima također Nova založba, štamparska udruga, koja je u rukama kat. lajika i svećenika te koja je izdala lijepi broj knjiga.

U kat. je rukama i Savezna tiskara (Zvezna tiskarna) u Ljubljani i slična tiskara u Kranju.

G. 1919. osnovala se u Zagrebu udruga za kat. štampu Narodna Prosvjeta, koja uz tiskaru ima i knjižaru u Zagrebu.

Imamo u hrvatskim zemljama slijedeća tiskarska kat. poduzeća: Narodna Prosvjeta, Nadbiskupska tiskara u Zagrebu, biskupska u Đakovu, u Krku (Kurykta), u Splitu, Dubrovniku, Hrvatsku tiskaru Franjevačke provincije u Mostaru, tiskaru Sv. Antuna u Subotici.

III. Ima više poduzeća, koja se bave izdavanjem knjiga za pouku i naobrazbu katol. puka. Najstarije takvo književno društvo je zbor hrvatskih bogoslova u Zagrebu od g. 1848. Kasnije se osnovalo slično društvo u Đakovu, Senju, Sarajevu, Zadru i Ljubljani (Ćirilsko društvo).

IV. Od velike su važnosti za pučku prosvjetu dobro uređene pučke knjižnice. U Sloveniji imade malone svako prosvjetno društvo i svoju knjižnicu. Imade i župskih knjižnica. Na svaki način morali bi se Prosvjetni Savez u Ljubljani i HKNS u Zagrebu više brinuti, da se podižu pučke knjižnice.

KATOLIČKA UDRUŽENJA ZA PODIGNUĆE UMJETNOSTI I ZNANOSTI.

Premda se ova društva strogo ne broje u karitativna udruženja, moramo ih ipak u kratko spomenuti, jer briga za umjetnost i znanost stvara temelj dobroj pučkoj prosvjeti.

1. Katolička je crkva od iskona gojila umjetnost kao: slikarstvo, kiparstvo, glazbu, pjesništvo itd. Radila je uvijek na tom, da se umjetnici izobraze i usavrše. Crkva ih je i materijalno podupirala. U Jugoslaviji imamo još slabo obrađeno tlo u tom pogledu. Naši kršćanski umjetnici do sada još nijesu organizovani. No ipak možemo barem neki uspjeh zabilježiti. U Ljubljani naime postoji Društvo za kršćansku umjetnost, kojemu je zadaća širiti tu umjetnost. To se društvo brine, da se u crkvama izvedu popravci ili izgrade novi predmeti po zakonima umjetnosti. Svaki je župni ured obvezan sve nacrte, po kojima kani u crkvi što novo izvesti, predložiti tome druš-

tvu, da ih odobri ili ispravi. — Istu svrhu ima »Spomeniški svet« lavantinske biskupije; župnik naime ne smije u svojoj crkvi ništa na svoju ruku raditi, a da ne bi podastro nužne za to nacrte duhovnom stolu, koji te nacrte predaje umjetnicima na ocjenu.

U Ljubljani postoji dijecezanski muzej, kojemu se imaju predati sve stare slike, rezbarije, crkv. paramenti, liturgično posuđe, različni ornamenti, uopće sve umjetničke stvari, koje crkva više ne treba.

U Zagrebu je nedavno osnovana kat. umjetnička zadruga „Ars sacra."

Amo valja da pribrojimo i crkvenu glazbu. Da ta glazba bude dostojna crkve, vode brigu u Sloveniji Cecilijanska društva. U Ljubljani postoji orguljaška škola za naobrazbu mladih orguljaša. U Zagrebu postoji Društvo sv. Cecilije, koje izdaje svoj list.

II. Kršćansku znanost goji u prvom redu Leonova družba, koja izdaje za školovane ljude znanstvene knjige i znanstvenu reviju »Čas«. U Zagrebu je katoličko društvo „Kolo hrvatskih književnika", koje izdaje „Hrvatsku Prosvjetu".

III. Potporna društva za đake. Naopako bi bilo, da ova društva motrimo samo s gledišta dobrotvornosti, koja omogućuje nekojim kat. đacima, da dođu do hljeba. Nama katolicima manjka svjesna kat. inteligencija. Stoga je sveta dužnost katolika, da pomažu obrazovati kat. inteligenciju. U svakoj bi se biskupiji naše nove države moralo osnovati kat. potporno društvo za đake. „Napredak" u Sarajevu sa podružnicama učinio je mnogo za đake B. i H. U Ljubljani postoji slično društvo za potporu kat. višoškolaca. Postoje isto za srednjoškolce đačke kuhinje u Ljubljani, Kranju i u Novom mjestu.

Podizanje nesposobnih za život.

BORBA PROTI PUČKIM MANAMA.

Pokret trezvenosti.

Među najvažnije moderne pokrete za dobro ljudi spada pokret trezvenosti. Kod toga se misli prije svega

na potpuno i djelomično uzdržavanje od opojnih pića. U Sloveniji se zove najvažnije protualkoholno društvo »Sveta vojska«. To društvo je svjetovno i od vlade potvrđeno. Ono se služi naravskim sredstvima. Ujedno je to društvo i crkveno, jer se služi nadnaravskim sredstvima, te donosi svojim članovima i duševna dobra. Pokrovitelj društva je sv. Ivan Krstitelj.

Kod alkoholizma kao i kod svake zle pojave valja postupati tako, da se upoznaju i po mogućnosti uklone ili bar što više umanje glavni uzroci. Uzroci su alkoholizma mnogobrojni:

1. Manjak žive vjere. Ljudi hoće da prekomjerno uživaju na ovom svijetu, pa traže sreću u alkoholu. Ovakove treba vjerski poučiti i obraćati.

2. Neznanje i neupućenost. Kad bi se mnogi ljudi poučili o svim zlim posljedicama alkohola po zdravlje, moral, po vječnu i vremenitu sreću pojedinca i naroda, jamačno bi prestali piti ili bi pili manje.

3. Hereditarnost. Liječnici neki tvrde, da je 51% pijanica dobilo tu sklonost nasljeđem. Ni ovdje nije rad na popravljanju nemoguć.

4. Siromaštvo i težak položaj. Mnogi upravo zato, jer teško kubure, traže momentanu utjehu u alkoholu. Ovima treba pomoći do bolje zarade i dostojnijeg života.

5. I običaj je na mnogim mjestima uzrok pijanstvu. Negdje spada na dnevni red, da se razni sastanci slave alkoholnim pićem. Proti takovim običajima treba nastupati riječju i djelom.

6. I množina gostiona rađa pijance. Gdje ih je previše, a to je nažalost na mnogo mjesta, treba svim poštenim sredstvima nastojati, da se što više zatvaraju, pogotovo najzloglasnije.

7. Najglavniji uzrok ostaje konačno pokvarena ljudska narav, sklona na svako zlo.

Jedno od najglavnijih sredstava za pobijanje alkoholizma jest širenje apstinencije. Velikim je pijancima apstinencija jedini spas. A idealni mladići i ljudi neka se upisuju u trezvenjake radi dobrog primjera

drugima, radi žrtve, koju Bog nagrađuje i njima, a i drugima daje radi njihove žrtve da se poprave. U protualkoholnom pokretu makar i ne bio formalno organiziran, treba da sudjeluje svako: učitelj, kateheta, roditelji, općina, država, štampa, jer je alkoholizam kod nas veliko narodno zlo, a svi gore navedeni faktori dužni su raditi za narod. Neka se priređuju tečajevi i sastanci. Neka se osnivaju bezalkoholne gostione (kao u Švicarskoj, a ima takova i u Ljubljani). Mogu se urediti i javne prodavaone mlijeka u lijepim u tu svrhu napravljenim kioskima. Osim toga trebalo bi i kod nas barem jedno lječilište za pijance, kao što ih ima u Švicarskoj.

BRIGA ZA UZNIKE.

Ovdje stupamo na najteže polje u brizi za opće dobro. Radi se o ljudima, koji su sa životom već obračunali i sami sebi pomoći ne mogu, dapače niti nemaju smisla za pomoć. S toga je veoma važno, da baš u ovom slučaju djeluje kršćanska karitas. Na tom polju uspjeli su samo privatnici i to na ponuku oblasti.

Briga za uznike mora početi odmah, kad dotičnik bude zatvoren. Nažalost premalo se brine već kod istražnoga zatvora osobito kod mladeži za njihovo izoliranje. Stoga je nužno u gradovima brinuti se za posebne istražne zatvore. Sudovi bi morali kod rasprava javnost što više isključivati.

Zatvor je kažnjenika bio dugo vr o strog, jer je pred očima vlasti bila samo svrha kazne Prvi je povod za popravak kažnjenika dao papa Klement XI., koji je 1703. podignuo uzorne uze za mlade kažnjenike u Rimu s naročitom svrhom, da se oni poprave. (Samotne izbe, odijeljenje po starosti i moralnoj kvalifikaciji, rad, šetnja, pouka.)

Danas su uze u duhu vremena primjerno uređene. Redaju se rad i pouka. Dopušta se vjerozakonski upliv, po moralnom stepenu se uznici luče. Negdje imadu i posebna društva za uznike.

BRIGA ZA PUTUJUĆE SIROMAHE.

Unatoč mnogobrojnih socijalnih uredaba za siromahe imamo ipak još uvijek na hiljade beskućnika i besposlenih, koji se skiću bez svakoga zanimanja po ulicama. Jedan dio od tih spada među skitnice, koji ne će da rade nego radije prosjače. Protiv tih ne može briga za opće dobro ništa učiniti; oni pripadaju policiji. Ipak ne smijemo većinu putujućih siromaha pribrojiti onima, koji ne će da rade.

Od potrebe je u našoj državi, da se pitanje prosjaštva uredi. Nije dosta samo dijeliti potpore, nego se mora kod toga uzeti u obzir i stanje siromaštva i moralno stanje siromaha. Ima svakovrsnih prosjaka. Ima takvih, koji nakaze djecu, pa s njima prosjače. Drugi opet sve što isprose, zapiju. Neki su pak škrci, koji sakupe veliki imetak, a da ne napuste prosjačenja. Ima prosjaka, koji su sposobni za rad, a raditi ne će. Nije mudro davati prosjacima potporu, a ne istražiti uzroke siromaštva. Ovdje imadu dobrotvorna društva široko polje rada. Bilo bi na svom mjestu, da se ljudi otkupe od prosjačenja kod dobrotvornih društava, koja bi onda dijelila potporu pravim siromasima.

U našoj državi ima mnogo cigana. I toga radi je i cigansko pitanje važno. Odlučujući faktori neka se pobriru, da se toga misirskoga zla što prije riješimo.

U Njemačkoj su podigli kuće s tom zadaćom, da putujućim prosjacima pribave posao, i da im dadu za nekoje vrijeme stan i hranu. Bodelschwing je izmislio radničke kolonije, i prvu je takvu uredio kod Bielefelda g. 1872. Na tim se kolonijama priučavaju radu. Poslije rada od nekoliko nedjelja uz hranu dobivaju i nešto plaće. Broj tih kolonija brzo se umnožio. Za beskućnike su podigli po većim gradovima posebne domove i prenoćišta.

KARITATIVNA POMOĆ PROTI BLUDNOSTI.

Što je za tijelo pojedinaca otrov, to je za društvo bludnost. Bilo društvo maleno kao obitelj ili za-

druga, bilo društvo veliko kao selo, grad, općina, država, narod, ako ga glođe bludnost — propast će. To uči povijest naroda svih vremena.

Danas je bludnost u svijetu postala velesila. Toj se sili klanjaju i njoj služe knjige, novine, razglednice, kazališta, kina, plesovi, muzika, pjesma. Boj proti tome zlu sveti je boj. U tom svetom boju vojevati, sveta je dužnost svakoga člana kršćanske karitas.

Kod nas je u našoj državi to zlo, tim pogibeljnije, što se ta zmija-ljutica zavukla u najveće ljudsko svetište, a to je naša obitelj, kršćanska obitelj. Danas nije ništa neobična, kad prođeš dugačkim selom, a ne vidiš djece. A gdje su? Odnesla ih đubrenica u jarak ovaj, u seoski potok, iz potoka otplivaše u Dravu i Savu. Ove ih rijeke izliše u duboki i širok Dunav, a taj ih izgurao svojim valovima u Crno more. Za to se i tako zove, jer skriva gnjusne plodove sramnih većina. A jesu li sva djeca u Crnom moru? Ne sva! Nešto ih je pokopano u stajama, pod pod, nešto sakrito u živicama, nešto ih pokriva gnojište, nešto izjedoše psi, crvi i mravi na polju.

Ono što odnesu vode u Crno more, priskrbiše i one razne žene (i muževi jednako) koje se hvale: »Moj muž me čuva«, a ono što skriva štala i šikara, tamo stovariše nesretnice, kojim muž bludnik baci desetaču, da ih baba paklenjača »izjalovi«. Čega ne radi ni žaba u blatu, niti zmija pod kamenom, to čini krštena ali bludna žena: ubija djecu, koja se još rodila nijesu!!

Koja je dužnost karit. radniku proti toj koleri? Prvo je potraživati one babe paklenjače, te ih predati bez milosrđa sudu. Drugo sprječavati noćno klatarenje, posebno rastjeravati noćna posijela, zabranjivati po krčmama plesove i pijančevanje. Treće podizati život u obiteljima nagovaranjem na polazak službe Božje, širenjem dobrih knjiga, čitanjem kršćanskih novina, uništavanjem sramotnih slika, priređivanjem kršćanskih predavanja po čestitim liječnicima, koji bi tumačili zle posljedice onoga gnjusnoga zatiranja ploda, ženidbenog blagoslova, kao što i pogubnoga „čuvanja",

gdje muž i žena ne će da imadu djece, predavanja o čuvanju onih supruga, koji su sami i pusti ko panj u šumi.

U velevažnom ovom pitanju pojedinac ne može ništa, već samo udruženja. Tako se radi i kod drugih naroda. Radilo malo udruženje ili veliko, — oni, koji rade moraju stajati čvrsto na temelju vjere u Boga. Neka se slože crkva, škola i obitelj, a s ovim i svi dobri ljudi i prijatelji čistog pokoljenja.

KARITATIVNO POSREDOVANJE SLUŽBE.

Držim, da nije potrebno dokazivati, da je karitativno posredovanje službe potrebito. Mnogo si više učinio, ako besposlenomu priskrbiš posao, nego ako mu dadeš potporu.

To posredovanje mora da bude besplatno. Većina djevojaka, koje traže službu, mlade su i neiskusne i lako panu u ruke ljudima bez savjesti. Karitativna društva brinu se, da se za besposlene djevojke naprave domovi, gdje će imati hranu i stanovanje, dok ne nađu poštene službe.

Karitativno posredovanje službi u Njemačkoj je veoma razvijeno. Sve ove socijalno-karitativne posredovaonice združene su u državni savez.

KARITATIVNO SUDJELOVANJE U STAMBENOM PITANJU.

Stambeno je pitanje bitni dio socijalnog pitanja. Ako se stambeno pitanje povoljno riješi, učinjen je važan korak naprijed u kulturnom i gospodarskom pogledu. Blagostanje naroda u mnogočem je odvisno od stanovanja. Zračno, suho, prostrano i čisto stanovanje utječe na čovjekovo *zdravlje i moral.*

Osvrnemo li se po našoj domovini, vidjet ćemo u mnogo krajeva slaba prebivališta. U takovim stanovima gnijezde se najrazličnije bolesti; čovječje zdrav-

lje, koje je *najveće blago na ovome svijetu,* osjetljivo trpi i ne može da se dobro razvija. Bolestan, sušičav narod ne može kulturno napredovati. Tako je na selima. Po gradovima radnički stanovi još su mjestimice i gori. Radnički su stanovi nezdravi. Po pet, šest osoba u kakovoj maloj, polumračnoj, pljesnivoj sobi. Pa zar ćemo se čuditi, ako stanovnici budu bolesni i sušičavi, a uz to i nećudoredni. Djeca i odrasli, muški i ženske, oženjeni i samci, sve je pomiješano po takovim stanovima.

Obitelj je *temelj države.* Ako se temelj ruši, ne će ni zgrada ostati čitava. Obitelj je *stanica* državnog tijela. Ako je stanica bolesna, obolit će i čitavo tijelo. Zato se mora ići za tim, da svaka obitelj dobije svoj vlastiti, zdrav i čovjeka dostojan stan.

Gdje je uzrok našim slabim stanovima? Po Bosni i Hercegovini stoljetno tursko gospodstvo, drugdje siromaštvo i nepoučenost, u radničkim mjestima slaba plaća, dakle: *nekultura i kapitalizam.*

Gdje je pomoć?

Stambenoj bijedi mora da pomogne i država i općina, ili ako to ne, a to sami ljudi: pouka i organizacija. Država bi morala propisati, kakvi se imaju graditi stanovi. Trebala bi osloboditi od poreza seljačke i radničke kuće ili barem porez i druge terete olakšati. Općine bi imale spriječiti svaku špekulaciju sa stanovima, imale bi graditi na svoju ruku stanove za radnike. Država bi trebala barem ovakove domove izgraditi za svoje službenike. Industrijska poduzeća za svoje radnike, jer radnici im zgrću milijune, pa je u njihovom vlastitom interesu, da imaju zdrave stanove. Ljudi se moraju poučiti o važnosti zdravog stanovanja u predavanjima, listovima, a naročito bi se morala poučavati djeca još u pučkoj školi.

Trebalo bi osnovati stambene organizacije, osobito *stambene zadruge.* Takove zadruge posagradile su po drugim krajevima već na tisuće kuća. Pokupuju zemljišta, posagrade kuće, iznajme ih članovima ili ih predaju u vlasništvo na amortizacijsko otplaćivanje. U 20—30 godina postane kuća vlasništvom radničke obitelji. — Ako ima država i malo socijalnog osjećaja, može u tom pogledu mnogo da učini: da izda moderni stambeni red, da izdašno podupire stambene zadruge, da im daje beskamatne zajmove, da olakša poreze na kuće itd. S općom naobrazbom i s općim intenzivnim radom dalo bi se mnogo učiniti.

Ali kako da kršćanska karitas sudjeluje u stambenom pitanju? Time, što smo nabrojili razna sredstva, već smo indirektno rekli, kako da pomaže i kršć. karitas. Karitativne organizacije neka bude smisao za zdravlje, ljepotu i udobno stanovanje. Neka daju poticaja za ustanovu stambenih zadruga, gdje su potrebne, neka im isposluju jeftine kredite. Neka uplivišu, da općine podupiru takove zadruge, ili da same zidaju kuće, neka djeluju na industrijalce, da za radnike štogod učine. Neka pohađaju kao dobrotvori radnike u stanovima, neka ih razgledaju i na sjednicama svojim o tome govore.

Vrlo je važno za karitativne organizacije, da radnicima s brojnom djecom priskrbe dobar i zdrav stan. Poznato je, da se glave takvih obitelji brane od toga. Za to neka ih materijalno podupru u troškovima za stanovanje i pokućstvo. Uostalom, karitativnoj organizaciji mora biti ideal: *svakoj radničkoj obitelji priskrbiti vlastiti stan s vrtićem.*

Primjer: Dr. Krek sagradio je radnicima preko 100 kuća u Ljubljani. Novaca nije imao ni on, a nijesu ga imali ni radnici. Osnovao je stambenu zadrugu, koja je u štedionici dobila kredit. Zadruga je posagradila kućice, a radnici su dug amortizirali i tako došli pomalo do vlastitih, zdravih i lijepih stanova.

KARITATIVNA POMOĆ U DUŠOBRIŽNIŠTVU.

Svjetski rat, velika industrija prevrnuše svijet. Sve je danas drugačije, nego je to bilo prije. I sv. je Crkva povučena u taj svjetski vrtlog. I ona traži nova sredstva, kako će postići od Boga joj određeni cilj.

Pravo se i dobro dušobrižništvo mora vršiti individualno prema onoj Isusovoj riječi: »Ja sam dobar pastir, i poznam svoje ovce«. Ali što će jedan svećenik sa 6.000—10.000 i još više tisuća duša moći učiniti? Što će učiniti, ako je među njima i radnika i njihove djece? Može li on dospjeti, da se pobrine za dušu svakoga pojedinoga vjernika?

Tu moraju pomoći svjetovnjaci. To je kod nas nešto novo, ali nije novo kod drugih naroda. Već je g. 1905. predlagao savjetnik duhovni profesor dr. Fassbender u Dortmundu na dan kršćanske karitas, da se dobri svjetovnjaci udruže u tu plemenitu svrhu, da pomažu na širokom polju dušobrižništva. A 1914. već je u Kölnu bio prvi tečaj za svjetovnjake, da uče, kako i koliko će svećenicima pomagati u njihovoj duhovnoj službi. Kad to valja kod Nijemaca, zašto ne bi valjalo kod nas Hrvata i Slovenaca?

Područje bi njihova rada bilo ovo:

1. Domaći doseljenici i iseljenici;

2. brinuti se, da se širi dobro štivo, valjani kalendari, kršćanski tjednici;

3. pohađanje kuća, nagovaranje, da se udružuju u karitativna društva;

4. poraditi kod školovanih ljudi, da se osnivaju knjižnice, drže predavanja;

5. briga za poduku samih svjetovnjaka, kako će vršiti svoju pomoć u dušobrižništvu.

Na sve te poslove ne dospijevaju sami dušobrižnici velikih župa. Nije dosta, da se gore spomenutih poslova prime pojedinci tako, da svaki radi po svojoj glavi, na svoju ruku. Tu treba izraditi osnovu, treba dogovora, treba zajedničkoga rada, u jednu riječ, treba organizacije.

U laičkom apostolatu mogu da rade razne karitativne organizacije. Da navedemo nekoliko primjera, kako svjetovnjaci pomažu dušobrižništvu drugdje. U Engleskoj u većim mjestima nastupaju već nekoliko godina katolički svjetovnjaci s dozvolom crkvene oblasti kao propovjednici na ulici. Tako je i u Nizozemskoj. Svjetovni apostolat počeo se veoma lijepo razvijati. Taj rad ima dva cilja: 1. Obraćenje inovjeraca. 2. Pouka kršćana, a naročito kršćanske djece.

U prvu ruku držala su se predavanja o svjetovnom naziranju pred naobraženim nekatolicima. Vodeće katoličke osobe dale su se na tu službu. Po svim većim mjestima držala su se s dobrim uspjehom takova predavanja. Da se izrabe svi uspjesi, osnovao se u Haagu »Odbor za obraćenje Nizozemske«.

Po primjeru američkih Kolumbovih vitezova (Knights of Columbs) osnovali su u Nizozemskoj red vitezova sv. Vilibrorda, kojega članovi brane katoličku crkvu u višem društvu. Svrha je redu gojiti u Nizozemskoj narodnu katoličku kulturu.

Po engleskom primjeru uveli su Nizozemci propovijedi na trgu. U tu svrhu osnovali su franjevci posebno društvo, koje vježba zgodne muževe i žene za govornike i govornice po cestama i trgovima. Ovi govornici moraju prije da naprave ispit pred biskupskom oblašću.

Katehumenat za djecu ima svoje središte u kući matici Betaniji u Bloemendaalu kod Haarlema. Tu kongregaciju osnovao je odbor za obraćenje Nizozemske. Kongregacija sastoji od djevojaka, koje žive u svijetu i od sestara s kontemplativnim životom. Aktivne članice imaju samo u samostanu redovničku odjeću, izvan samostana samo zlatni križić na prsima kao znak. Kontemplativni članovi prave zavjete, aktivni se samo prisegom obvežu na strogu poslušnost, no ipak se od prisege lako odriješe. Aktivni članovi poučavaju u sv. pismu, u vjerskim istinama, u crkvenoj povijesti, u najvažnijim socijalnim pitanjima, a osobito u brizi za djecu. Sestre sabiru djecu sa ceste, pa ih podučavaju u katekizmu. Katehumenat misle uvesti u sva veća mjesta.

Pokraj katehumenata za djecu postoji strukovni katehumenat za dječake. Dječaci, koje su uzgojile katehetkinje, prestupe k muškom katehumenatu, koji ima vlastite radionice, tiskaru i poljodjelsku školu,

kao katehete poučavaju rukodjelce, a ujedno su majstori.

U Ugarskoj imaju liturgični apostolat, koji hoće pomoću liturgije da širi vjerski život. Članovi toga lajičkog apostolata moraju poznavati ne samo crkvenu liturgiju, nego moraju i širiti zanimanje i znanje o crkvenoj liturgiji. Ovaj apostolat širi vrlo revno sv. pričest i svetkovanje nedjelje. Imaju također diplomirane katehetkinje, koje su u 6 semestara svršile bogosloviju i dobile na svršetku diplomu, koja im daje pravo, da smiju u školi i izvan škole poučavati kršćanski nauk. Pod crkvenim nadzorom poučavaju u školi i izvan škole kršć. nauk, a kod djevojaka također u višim školama. Katehetkinje se obvežu, da će svake godine obaviti petodnevne duhovne vježbe.

U Njemačkoj imaju Apostolsku ligu i Apostolski savez. Svrha Apostolskog saveza jest apostolski uzgoj katoličkih vođa u duhu sv. Crkve i u uskoj međusobnoj vezi.

U Austriji, Njemačkoj, Švicarskoj djeluje Bijeli križ (Katoličke nutarnje misije) s raznim misijskim pomoćnicima i pomoćnicama, koji se zovu đakoni i đakonice s raznim odsjecima n. pr. Pavlov đakonat za širenje štampe, mirovni đakonat za sporazum naroda, Ivanov đakonat za spasavanje pijanaca.

U Americi vrlo mnogo pomažu u dušobrižništvu Kolumbovi vitezovi.

Iz navedenoga se vidi, da je lajički apostolat još u razvoju, i da ima u različitim zemljama različne oblike.

SOCIJALNO DIZANJE PO STALEŠKIM DRUŠTVIMA.

Usprkos individualističkoga duha vremena dobivaju staleška udruženja sve veću i veću znamenitost. Njihov začetak potječe od Kolpinga. Njihov procvat datira od posljednjih dvaju decenija. Premda su se s početka samo muški upisivali u staleška društva, ipak se već sada i mnoge žene udružuju. Najvažnije je pitanje za ta staleška udruženja njihovo stajalište prema općim društvima za mladež, iz kojih se moraju neprestano regrutirati.

JUGOSLAVENSKI STRUKOVNI SAVEZ.

Jugoslavenski strukovni savez jest organizacija kršćanskoga radništva.

Jug. Struk. Savez je staleška organizacija. Njegova je zadaća, da radnike sakupi po staležu i po vrsti kao posebnu pravnu jedinicu među ostalim staležima u državi. Radnici su dvovrsni: Jedni odvisni, a drugi neodvisni. Neodvisni radnici su oni, koji rade na svom i svojim sredstvima. To su kod nas ratari i obrtnici. Odvisni radnik je onaj, koji radi na tuđem i tuđim sredstvima.

JSS okuplja u svoju sredinu odvisne radnike. To su radnici u pravom smislu riječi. Oni naime nemaju ništa svoga osim svoga rada.

U JSS može stupiti svaki jugoslavenski radnik, ali i radnici drugih narodnosti, koji traže posla u našoj državi.

JSS je organizacija na kršćanskom osnovu s kršćanskim načelima.

Program JSS je braniti i čuvati radništvo i njegova prava. Ustrojstvo je JSS tako udešeno, da sveza mora služiti strukovnim i lokalnim potrebama. Svaka struka ima s drugim radništvom jedne te iste ali i posebne potrebe. Da uzmogne JSS udovoljiti posebnim potrebma pojedinih struka, imadu pravila posebnu ustanovu za organizaciju struka. Kad broj članova dotične struke naraste do stalne neke množine, organizuje se u okviru JSS posebni strukovni Savez kao odsjek sa vlastitim pravilnikom. Takav strukovni savez, koji sačinjava jedan dio cjelokupne JSS, upravlja sam sa svim svojim stvarima, u kojima ima dosta svojih sila. Ako ih kada ponestaje, pomaže mu središnja sveza. Posebna strukovna organizacija mora imati

svoje posebno strukovno glasilo. Ako sredstva to ne dopuštaju, ima organizacija poseban odio u skupnom strukovnom glasilu.

Pokraj strukovnih odsjeka saveza mora biti također JSS organizovan na taj način, da udovolji mjesnim upravnim potrebama tako, da se može učlaniti svatko i da može doći do svoje zaštite i do svojih prava onda, ako njegova struka još nije samostalno organizovana u JSS. U ovom slučaju nije ni jedan član zaboravljen, nego je svezan organički sa čitavom organizacijom i središnjim odborom.

Najmanji mjesni upravni dio JSS jest *isplatnica*. Isplatnica se ustanovi, ako ima u mjestu najmanje 10 članova. Jedan između njih preuzme zadaću sazivati članove na međusobni dogovor, dopisivati sa savezom, sakupljati dospjelu članarinu, pošiljati i voditi račun. Ako je manje članova u mjestu ili samo jedan, opći sa centralom svaki sam za sebe. Prinose šalje putem položnice, koje mu središnja pisarna u tu svrhu dostavlja. Član, koji nanovo pristupi, ispuni i potpiše pristupnicu, koju određuje poslovnik. Sva glavnija prava i dužnosti kaže mu pravilnik.

Ako je u mjestu najmanje 10 članova, ustanovi se skupina JSS. Mjesto povjerenika izabere skupni odbor. Odbor sastoji od upravnog i nadzornog, a dopunjuje ga zbor pouzdanika. Pojedine poslove propisuje odbornicima pravilnik i poslovni red. Što nije propisano, radi se dogovorno. U odborskim sjednicama, na sastancima pouzdanika i skupštinama rješava skupština sve svoje poslove: ustanovljuje potrebe članova, sakuplja prinose, sastavlja spomenice, rješava molbe bolesnika, vodi radnički pokret, brine se za prosvjetu članova, za nove članove; skrbi se o tom, da se uredi radno vrijeme po kršćanskim socijalnim nazorima; pazi, da radništvo utječe u rješavanje sviju važnih radničkih pitanja u svom mjestu i državi. O svim koracima obavješćuju skupine središnjicu ili direktno ili putem svoga okružja.

Skupine se udružuju u okružja. Okružje udružuje skupine jedne okoline. Okružje omogućuje skupinama svoga okružja, da uzmognu uzajamno nastupati. Okružju je na čelu okružni odbor. Izabiru ga zastupnici skupina dotičnoga okružja. Okružni odbor imade slične naloge za svoje skupine, kao skupine za svoje članove. Osobito se imade brinuti, da nadzire i oduševljenjem i savjetovanjem oživljava svoje skupine. Brinuti se mora, da skupine budu sposobne za uzajamni solidarni nastup. Okružja pomažu središnjici tumačiti želje radnika.

Okružja su neposredno združena u središnji savez ili su združena u jedno glavno okružje s okružnim zemaljskim odborom na čelu. Za takva velika okružja, je najbolje, da se združe po nadbiskupijama i biskupijama, jer je crkvena provincija najstalnija. Zemaljski odbori pomažu središnjici kod organizacije okružnih skupina i isplatnica, brinu se po mogućnosti za govornike i inim sličnim radom rasterećuju centralu. Potreba je vremena zahtijevala, da se osnivaju zemaljski odbori prema teritoriju zemaljskih vlada.

Konačno središnja sveza sviju organiziranih radnika, sviju njihovih skupina, sviju provincijalnih i strukovnih organizacija, je strukovna sveza centrala za cijelu našu državu, imenom Jugoslavenska Strukovna Sveza u Ljubljani. Na čelu je odbor, sastojeći se od uprave i nadzorništva. Za vodstvo središnje sveze i pojedinih upravnih dijelova daju potrebne podatke pravila.

DJETIĆKA DRUŠTVA.

Osnovatelj je djetićkih društava svećenik Kolping. U našoj državi ima više djetićkih društava (Ljubljana, Novo mjesto, Zagreb, Osijek, Požega, Varaždin.). Potrebno je, da sva ta društva izaberu generalnog predstojnika kao što je u Njemačkoj.

OSTALE STALEŠKE ORGANIZACIJE ZA MUŠKE.

1. Ima i u našoj državi drugih staleških organizacija n. pr. Slomškova Zveza za učitelje, staleško društvo za organiste itd.

2. Osobito su spomena vrijedne đačke organizacije za srednjoškolce i višeškolce. Katolička stvar ne će uspijevati, ako ne budemo i odgojili valjanih katoličkih inteligenata. S toga se svim katolicima toplo preporučuje, da se pobrinu za kat. đačke organizacije.

3. Ne smijemo zaboraviti katoličkih senijora. Imade ih već lijep broj u slovenskim i hrvatskim zemljama, te veoma povoljno djeluju.

4. Svećeničke organizacije jesu »Uzajamnosti« po pojedinim biskupijama pod vodstvom Saveza Uzajamnosti u Zagrebu.

ŽENSKA STALEŠKA UDRUŽENJA.

U mladoj su našoj državi ženska staleška udruženja još u povojima. Dosada opstoje u Sloveniji »Kršć. ženska sveza« u Ljubljani, »Krekova prosvjeta«, »Društvo svete Marte« za posredovanje službe, u Zagrebu ima »Hrv. kat. ženska sveza«, »Društvo kršćanskih majka«.

Vjersko odgajanje u vjersko-karitativnim društvima.

MISIJONSKA UDRUŽENJA.

Mogao bi se tko čuditi da se u knjizi o kršćanskoj brizi za opće dobro spominju i misijonska udruženja. Kršćanska karitas ne pozna ništa uzvišenije od duše. Za to se ima brinuti najprije za redovitu duhovnu pastvu, a gdje ta ne dotječe, ima se brinuti izvanredno za pučke misije, koje je sv. Vinko Paulski najprije njegovao, zatim za duhovne vježbe,

prema propisima osnivača isusovačkoga reda sv. Ignacija Lojole. Ipak ima mnogo krajeva, koji nemaju duhovne pastve, bilo da su tamo katolici sasma raštrkani među inovjercima (diaspora), bilo da se tamo kršćanstvo uopće nije pojavilo (poganske zemlje). U svim tim krajevima moraju misijonska udruženja podići potrebite uredbe, da uzmognu u duhovnom pastirstvu djelovati. Ovdje se radi o karitas u najplemenitijem smislu.

DRUŠTVO ZA ŠIRENJE VJERE.

Tko podupire misije, vrši od svih božanskih djela najbožanstvenije djelo (sv. Dionizije). Za to su od neprocjenjive vrijednosti misijska društva, koja pomažu molitvom, milostinjom, zvanjima širenje kraljevstva Božjeg na zemlji. Takovih društava brojimo danas do 250. A najvažnije i najstarije od svih jest »Društvo za širenje vjere«.

Društvo je bilo osnovano 3. maja 1822. u Lyonu (Francuska). Brzo je preletjelo čitavu Francusku i raširilo se po čitavom svijetu. U 20. stoljeću, a naročito iza rata pojavila se na mnogo strana želja, da društvo u pojedinim zemljama postane neodvisno od francuske centrale. Za to je za društvo od odlučne važnosti, i za misijski rad početak novog sjajnog razmaha, *odluka* ili *motuproprij* Pija XI. »Romanorum Pontificum« od 3. maja 1922., kojom Sv. Otac društvo upravo o njegovoj stogodišnjici prenaša u Rim, podređuje ga neposredno Propagandi i daje mu prerađena pravila.

Kako da se društvo ustanovi i vodi, određuju glavna pravila, što ih je društvo primilo o stogodišnjici, a još potanje pravila za svaku državu, koje primaju dotični biskupi. Jugoslavenski biskupi su već takova pravila primili i Rim ih je odobrio. Kako je društvo vjersko, to se njegova organizacija tijesno naslanja na crkvenu organizaciju. Tri vrste odbora vode društvo: vrhovni savjet, narodni savjet i biskupijska vodstva.

Pape su »Društvo za širenje vjere« bogato obdarili duhovnim dobrima, oprostima i privilegijima, tako da svatko dobiva bogatu plaću za svoje misijsko sudjelovanje.

MISIJONSKA MISNA DRUŽBA.

Misna družba ima svrhu:

1. davati duhovna dobra svojim članovima;

2. podupirati misije. Sv. se mise služe: *a*) svakoga dana jedna za sve članove, žive i mrtve; *b*) svakog dana u mjesecu jedna posebna za sve članove, umrle u prošlom mjesecu kao i za one, koji su bili upisani u prošlom mjesecu kao mrtvi; *c*) na praznik sv. Triju Kralja za sve žive članove; *d*) na dušni dan za sve preminule članove. Sv. se mise služe za članove u kući za misije u Grobljama, u Sloveniji.

U Misnu se družbu mogu upisati i djeca i preminuli. Mogu se upisati i druge osobe bez njihova znanja.

Članovi daruju godišnje 10 dinara ili po volji više. Darovi neka se šalju na naslov: Misijonište, Groblje, p. Domžale, Slovenija. Sav se novac, po odbitku troškova, upotrijebi za sv. misije. Na taj veoma jednostavan način šire članovi misne družbe kraljevstvo Božje na zemlji te vrše »najbožanstvenije od svih božanskih djela«, s Bogom sudjeluju kod spasavanja duša.

DRUŠTVO DJETETA ISUSA.

Upravo je začudno, koliko djece radi na misijskom polju. Sva su koncentrirana u društvu zvanom »Društvo Djeteta Isusa« ili slovenski »Dejanje sv. Detinstva«. To je društvo osnovao biskup Torbin iz Nancya 1843. sa središtem u Parizu. Djetinjsko društvo prima kao članove djecu od najnježnije dobi do 12 godine. Ono će ih za rana privoditi kršćanskoj ljubavi bližnjega. Što je to društvo u tom pogledu radilo, neka dokazuje godišnje izvješće g. 1913.

Društvo je pomagalo 250 misija. I pomoću društva 435.170 nesretne poganske djece postalo je dionikom sv. krsta, 555.000 djece bilo je primljeno u 1923 sirotišta i bilo podučavano u 10.064 škola. Iz škole otpuštena djeca bila su u 5.620 radionica izobražena za umjetnike, obrtnike ili za ratare.

UNIONIZAM.

Unionizam je latinska riječ i znači rad za sjedinjenje u vjeri istočne i zapadne Crkve. Oko 115 milijuna Slavena nalazi se izvan ovčarnice Kristove.

Spasitelj je molio Oca, da bi svi koji budu u njega vjega vjerovali bili jedno. Isto moli i sv. Crkva. Zato rad za uniju jest prvovrsni karitativni rad.

Praški nuncij Marmaggi je na velehradskom unionističkom kongresu g. 1924. preporučivao *molitvu, rad* i *samozataju* za crkveno jedinstvo. — »Molimo! Raskol se više temelji u srcima nego na razlozima razuma. Potrebita je čudesna pomoć milosti Božje. Neka se dakle šire društva, kakovo je hvalevrijedno i zaslužno društvo sv. Ćirila i Metoda: s nama neka moli Istok, neka moli sveta Rusija, velika i nesretna, koju je sadanji sv. Otac imenovao zemljom molitve, gdje narod moli s tolikom vjerom, da kuša moć i slatkost molitve.«

»Radimo! Radimo prosvjetno, socijalno, vjerski i karitativno... Prije svega ne smijemo se bojati nikakvoga truda i bremena, da našoj braći iz Rusije pružimo bratsku ruku i pomoć, rukom, koja će dizati a ne ponizivati. S dubokim ganućem sam vidio, da ruski narod s pravom smatrate dragocjenim i ljubljenim biserom kongresa, dragocjenim zakladom one Crkve, koja predsjeda vasionom saboru ljubavi. K tomu narodu obraćala su se naša srca, da smo sa suzama u očima jednoglasno izrazili želje za sretnu budućnost, utjehu i mir, blagostanje i slobodu tako velikog mučeničkog naroda.«

»Vrhunac je ljubavi zatajivanje i žrtvovanje samog sebe... U mnogim katoličkim zemljama, a

napose u Francuskoj žive među svijetom i u samostanima izabrane duše, koje svaki dan obnavljaju pred Bogom velikodušno žrtvu svoga života za sveto ujedinjenje. Svijetu nepoznate djevičanske duše sklopile su s Bogom uzvišenu pogodbu: »Gospodine, primi žrtvu našeg života, a vrati nam našu nada sve ljubljenu braću s Istoka!« U odličnim obiteljima, u samostanima, bolnicama i sirotištima obnavlja se ta velikodušna žrtva života i plemenite djevičanske duše trpe i umiru kao žrtva mira za Kristovu Crkvu i za sveto ujedinjenje.«

Rad za crkveno jedinstvo vodi »*Apostolat sv. Ćirila i Metoda*«, koje je crkvena bratovština (pia unio) sa središtem u Velehradu, ujedno i kao društvo. Kao društvo u našoj je državi samostalno organizirano, kao bratovština, ono je južni odsjek velehradske bratovštine. Apostolat sv. Ćirila i Metoda organizira molitvu i znanstveni rad za crkveno jedinstvo. Preporučuje se, da se uvede u svaku župu. (Adresa: Zagreb, Kaptol 29. Glasilo: Glasnik sv. Ćirila i Metoda).

PETI DIO.

Nacrt karitativne organizacije.

Opće je uvjerenje, da je *karitativna organizacija* jedno od najvažnijih sredstava za napredak kršćanskog života svugdje pa i u SHS. Karitativna organizacija naime i nije ništa drugo, nego *praktično provađanje Kristovih načela.* Rat je zadao narodu strašne rane, koje može da izliječi samo sveopća dobrotvornost. *Crkva se mora baviti karitativnim djelovanjem. Iz kršćanstva je izišla karitas; uvijek i svuda bila je karitas najljepši pojav kršćanstva, i kršćanstvo ne bi više bilo ni kršćanstvo, kad bi se karitativnog rada ikada potpuno odreklo.* Humanitas ne će nikada moći nadoknaditi kršćanske ljubavi. Zato karitas mora dandanas više, nego ikada svoje djelovanje *organizirati.* A da potpuno postigne svoj cilj, mora biti *sistematično organizovana.*

Kako si zamišljamo ovu organizaciju? Svi katolici SHS bez razlike narodnosti, neka se ujedine u jednu karitativnu organizaciju. Ta bi bila lokalna, dekanijska, biskupijska, državna. U svakoj kat. župi neka se ustanovi dobrotvorno društvo ili makar dobrotvorni odbor. Dobrotvorna društva ili odbori jedne dekanije osnuju dekanijski odbor. Sva karitativna društva i svi karitativni odbori u jednoj biskupiji združila bi se u biskupijskim i u glavnom karitativnom savezu.

Glavni karitativni savez.

Kršćanska karitas u našoj je državi podigla više stotina raznih karitativnih institucija. Te razne dobrotvorne institucije same su sebi prepuštene bez kakove međusobne veze. Tomu se nije čuditi, jer smo bili razdijeljeni na razne države i pokrajine. Sada u novoj državi sili nas potreba, da se također dobrotvorne institucije među sobom zbliže i združe u Glavnom karitativnom savezu, jer će to biti u prvom redu u samu njihovu korist.

Svrha saveza bila bi, da sistematski unapređuje karitativno djelovanje među katolicima Jugoslavije, da iškola i naobrazi katoličke radnike na raznim poljima, da osniva i podupire karitativne institucije, da tumači i zastupa opće interese kršćanske karitas pred svjetovnim i duhovnim vlastima.

Savez postizava svoju svrhu: Podržavajući centralno karitativno tajništvo za znanstvene i organizatorne svrhe. Dajući inicijative karitativnim radnicima, da osnivaju razne karitativne institucije i društva. U to ime daje im pobudu, sve potrebite savjete i sastavlja im pravila. Lokalne karitativne organizacije združe se u biskupijske saveze i dekanijske odbore s tom svrhom, da se karitativno djelovanje vrši jedinstveno. Priređuje opće karitativne sastanke, tečajeve i konferencije za svećenike i lajike. S vremenom osniva

karitativnu školu za naobrazbu karitativnih radnika, osobito tajnika i tajnica karitativnih društava. Sabire znanstveni materijal iz svih grana kršćanske karitas. Radi oko povjesničkog studija karitativnog djelovanja u našoj domovini. Daje svima sve potrebite informacije, koje se tiču kršćanske dobrotvornosti. Vrlo je važna statistika, koju bi vodio Savez za sve katolike u državi o svim karitativnim institucijama, o svim ranama, koje trebaju karitativne pomoći. Svu bi javnost upozoravalo na naše pogreške i zainteresovala sve mjerodavne faktore, da narod očuva pred propadanjem. Putem kakove gospodarske organizacije olakšao bi savez dobavu raznih potrepština u dobrotvorne svrhe, osobito karitativnim zavodima. Savez bi preuzeo brigu za naše iseljenike, za koje se nitko ne brine, dok se ne bi u tu svrhu osnovalo Rafaelovo društvo. Ako se osnuje međunarodni karitativni savez, naš bi joj se savez kao član pridružio.

Savez vodi širi i uži odbor. Uži odbor ima sjednice prema potrebi, širi barem dvaput na godinu. Nadzornici paze, da sve bude u redu. Jedamput na godinu održaje se glavna skupština, na kojoj se daju svi potrebiti izvještaji. Sjedište saveza bilo bi recimo u Zagrebu, ili možda i drugdje. Savez bi izdavao svoje glasilo.

Biskupijski karitativni savezi.

Svrha biskupijskih karitativnih saveza jest u bitnosti ista kao i Glavnog karitativnog saveza, samo da se obazire na stanovitu biskupiju. Prema tomu to su grane Glavnog saveza s velikom autonomijom. Biskupijski savezi redovito izvješćuju Glavni karitativni savez. U biskupijskom savezu imale bi biti učlanjene samo karitativne institucije (društva i zavodi).

Dekanijski karitativni odbori.

Kad se osnuju u jednoj dekaniji barem tri lokalna društva, odbora ili odsjeka, onda izaberu dekanijski odbor. Lokalne organizacije neka u svojoj sjednici

zaključe, koga će slati u dekanijski odbor. Neka izaberu najagilnijega člana. Dekanijskom odboru predsjeda dekan. Kad taj ne bi htio ili ne bi mogao, izaberu dekanijski odbori iz svoje sredine predsjednika, mjesnika i tajnika. Dekanijski odbor nije nikakova pravna osoba. Svoje sjednice drži prema potrebi, nu barem četvrtgodišnje. Svrha je dekanijskom odboru, da po čitavoj dekaniji izvede karitativnu organizaciju.

Lokalna karitativna društva.

U svakoj župi neka bude karitativna organizacija. Preporučuje se, da se osnuje opće karitativno društvo, kojemu je svrha: 1. Motriti i pomagati sve potrebne u domaćoj župi. 2. Pridonositi zajedničkim dobrotvornim djelima po čitavoj dekaniji, biskupiji i domovini. 3. Sabirati doprinose za Apostolstvo sv. Ćirila i Metoda i širiti spise i knjige o njemu. 4. Sabirati prinose za poganske misije i intenzivno širiti misijonsku misao.

Članovi odbora mogu da budu osim svećenika ili samo muški ili samo ženske ili i jedni i drugi. Svjetuje se, da se odbor tako sastavi: nekoliko uglednih ljudi (općinski odbornici, načelnik), nekoliko dobrih žena i djevojaka zastupnica Marijine kongregacije, trećega reda, dobrotvornih i drugih katoličkih društava, ako su u župi. U odboru neka budu prije svega takovi i takove, koji odluke dobrotvornog odbora u svom području (u općinskom odboru, društvu itd.) već barem djelomično izvršuju ili dobivaju za njih moralnu i materijalnu pomoć.

Da društvo može uspješnije djelovati, neka se razdijeli na razne odsjeke. Svjetujemo prije svega ova tri odsjeka: 1. Odsjek za domaće misije (prosjaci, sirote, bolesnici itd. u domaćoj župi); 2. odsjek za Apostolstvo sv. Ćirila i Metoda; 3. odsjek za poganske misije, koji sabire prinose Društvu za raširenje sv. vjere, za slovensko-hrvatsko misijonsko sjemenište u Grobljama kod Domžala itd. Svaki odsjek ima svoj

odbor. Predsjednik odnosno predsjednica mora biti odbornik odnosno odbornica karitativnog društva, da kod sjednice izvješćuje o djelovanju odsjeka.

Karitativno društvo jest pravna osoba, crkovno i svjetovno društvo ujedno, zato moraju biti pravila odobrena od crkvenog ordinarijata i od svjetovne vlasti (velikog županstva). Predsjednik neka bude uvijek župnik. Ipak, ako je on prenatrpan poslovima, ako je možda bolestan, ili je kakav drugi uzrok, neka odbor izabere iz svoje sredine najradinijeg i najrazboritijeg člana za predsjednika. Ali u svakom slučaju župnik ostaje član odbora, a da ga članovi i ne biraju.

Društvo organizuje sabiranje prinosa na razne načine: 1. Po dvije osobe hodaju od kuće do kuće sa sabirnim arkom i kupe novčane prinose. 2. U jesen, kad se sprema prirod, zađu pa ga sabiru u naravi i dijele među sirotinju ili prodaju a novac upotrijebe u dobrotvorne svrhe. 3. Sabiru također odjeću, kućni namještaj. Kada umre koji bogatiji, idu dva člana k baštinicima i zamole odjeće ili druge stvari. Odjeću i knjige treba uvijek desinficirati. 4. Sabiraju sve predmete, koji štogod vrijede. Nabrojimo neke: marke, razglednice, odreske cigara, cin, stanjol, tuđi i stari novac, otpatke od svijeća, papir, knjige, gumene stvari, staklene ukrase, (prstenove, minđuše) itd. — Stvari, koje društvo ne može uvijek unovčiti, odašilje na karitativnu ili misijsku središnjicu, n. pr. na misijsko sjemenište u Grobljama. U svakoj župnoj crkvi neka bude sandučić, u koji se sabire za karitativne svrhe.

Ako u kakovom kraju već postoji kakovo dobrotvorno društvo n. pr. Vincencijeva konferenca, Elizabetina konferenca itd. onda neka karitativno društvo stupi u doticaj s njim, da ti ne konkuriraju, nego da se podupiru. Opće karitativno društvo ima velik djelokrug i može lako da ispusti iz tog djelokruga stvari, koje spadaju u područje Vincencijeve konference. Ako se u kakovom kraju nanovo osniva dobrotvorna organizacija, svjetujemo, neka se ustanovi opće karitativno društvo s modernim pravilima s više

razloga. Vincencijevo društvo ima samo muške odbornike, Elizabetino samo ženske. Kod Vincencijevih konferenca mora biti lajik predsjednik, kod Elizabetinih žena. Svećenik, koji je prvi po svom zvanju pozvan da vodi dobrotvornu organizaciju, potisnut je nekako na stranu i nema vodećeg mjesta. Kod općih karitativnih društava, neka bude predsjedničko mjesto pridržano svećeniku u prvom redu ako samo ima za to vremena i spodobnosti. Članovi odbora mogu da budu ili samo muški ili ženske ili pomiješano, — kakove su već lokalne prilike. Lokalna karitativna društva neka uvijek informiraju o svom djelovanju Biskupijski karitativni savez, a Glavnom karitativnom savezu neka pošalju samo godišnji izvještaj i članarinu.

Karitativni odbori.

Gdje se ne može osnovati karitativno društvo, neka se osnuje karitativni odbor. Takav lokalni karitativni odbor nije pravna osoba, ipak može da živahno radi i mnogo dobra učini. Odbor se sastavi kao kod karitativnog društva. Ako ima u župi samo karitativni odbor, izvan odbora nema nikakvih drugih članova i nikakve članarine, nego se po župi samo sabiraju darovi u dobrotvorne svrhe. Vođa neka bude svećenik ili kakav agilni lajik. Odbor drži svoje sjednice i sabire svoje prinose i druge stvari kao i karitativno društvo. Svoj postanak i opstanak najavi Biskupijskom i Glavnom savezu. Biskupijskom savezu šalje potanke izvještaje o svom radu, Glavnom savezu samo godišnji izvještaj s članarinom, da se dobije pregled svega karitativnog rada u čitavoj državi. Kako karitativni odbor nije društvo, nema ni članova ni godišnje skupštine, inače svoje poslovanje i knjige kao društvo. U mjestima, gdje postoji više dobrotvornih društava, potreban je također zajednički karitativni odbor, koji čine predsjednici svih tih društava. Dogovore se, kako će voditi organizaciju da izbjegnu eventualnoj

zloporabi siromaha, n. pr. da jedan ne zatraži i dobije potporu od više društava, a drugi ni od jednoga itd.

Karitativni odsjeci.

Može se desiti, da u nekom kraju ne će da osnuju niti karitativnog društva niti odbora; no u tom kraju postoji Marijina kongregacija ili treći red ili kakovo drugo katoličko društvo. Preporučuje se u tom slučaju, da to katoličko društvo osnuje *karitativni odsjek* (*sekciju*), koji vodi čitavu karitativni rad u župi, slično kao i samo društvo. Karitativni odsjek nije pravna osoba, ne može nastupati pred civilnom oblašću niti dobiti nepokretnina na svoje ime.

Karitativne pisarne.

Da karitativno društvo ili odbor uzmogne živahno raditi, treba prostora, sobu, a po većim krajevima i skladište za sakupljene stvari. U sobi drži odbor svoje sjednice i knjige. U stanovite sate primaju se prosjaci, da ispričaju svoje nevolje i podnesu molbu i da im se izruči potpora. U pisarni neka se također uredi dobrotvorna knjižnica.

Pisarna neka bude na selima nedjeljama otvorena i to dopodne, ili popodne; jedan sat ili dva, kako već treba. U većini će krajeva trebati da posluje i u radne dane u stanovito vrijeme.

Karitativni tečajevi. — Karitativna škola.

Kršćanska karitas ima ogromno polje, dijeli se na mnogo grana. Postala je posebna znanost. Kršćanski dobrotvor mora poznavati socijalno zakonodavstvo, karitativnu povijest, današnji sistem i način rada, pojedine grane itd. itd. Zato je potrebit studij. Posebno moraju biti poučeni karitativni tajnici; moraju na pr. znati, na kakove potpore imaju pravo ratni invalidi, ratne udovice, kakove su dužnosti tutora

prema štićeniku i obratno, kakovi zakoni postoje o siromasima itd. Veća karitativna društva morala bi imati jednu ili dvije bolničarke, a ove bi morale biti stručno obrazovane. Možda će trebati da se podigne zdravilište za sušičave i za pijanice. Vođa takova zavoda mora biti u tom pogledu naobražen.

Zato će morati Glavni karitativni savez ili također Biskupijski savez priređivati razne tečajeve, u kojima će se obrazovati karitativni radnici. S vremenom će trebati posebna karitativna škola, da se karitativni tajnici i drugi radnici osposobe za svoje zvanje. U Njemačkoj već imadu takovu karitativnu školu.

PRAVILA

Glavnoga karitativnog saveza.

§ 1.

Ime.

Društvo se zove: Glavni karitativni savez.

§ 2.

Sjedište.

Sjedište je Saveza u.....

§ 3.

Svrha.

Svrha je saveza da unapređuje sistematski karitativni rad među katolicima naše države i združi sve dobrotvorne faktore i da ih vodi i nadzire.

§ 4.

Savez postizava svoju svrhu ovim sredstvima:

1. Osniva centralno karitativno tajništvo za znanstvene i organizatorne svrhe.
2. Osniva i združuje biskupijske karitativne saveze, dekanijske odbore te lokalna karitativna društva i odbore.
3. Priređuje karitativne sastanke, tečajeve i konferencije.
4. Osniva karitativnu biblioteku.
5. Daje informacije o svim stvarima, koje se tiču kršćanske karitas.
6. Izdaje i širi spise, brošure i knjige iz svih grana kršćanske dobrotvornosti.
7. Izdaje svoje glasilo »Kršćanska karitas« i svake godine karitativni kalendar.
8. Osniva karitativnu školu.
9. Izobrazuje karitativne radnike za pojedine interese kršćanske karitas.
10. Zastupa opće karitativne interese pred državnim i drugim oblastima.

§ 5.

Članovi su saveza redoviti, utemeljitelji, začasni i podupiratelji.

Redoviti su članovi: biskupijski karitativni savezi, karitativna društva, karitativni odbori, katolički zavodi, katoličke župe, katolička društva pa i pojedini katolici.

Sva karitativna društva neka budu također članovi biskupijskog saveza, ako je za dotičnu biskupiju osnovan.

Članarinu određuje svake godine glavna skupština.

Utemeljitelj može postati, tko uplati u blagajnu saveza najmanje 1000 dinara. Tu svotu može da uplati i u obrocima.

Za začasne članove imenuje glavna skupština one članove, koji su za razvoj saveza izvanredno zaslužni.

Redoviti članovi, utemeljitelji i začasni članovi dobivaju besplatno glasilo saveza.

Podupirateljem postaje svako, tko plaća na godinu barem 5 dinara.

§ 6.

Prava i dužnosti članova.

Za sve članove čita se svake godine na blagdan sv. Vinka Paulskoga, koji je zaštitnik saveza, po jedna sv. misa.

Svi članovi smiju se služiti knjižnicom saveza, prisustvovati sastancima i tečajevima saveza.

Redoviti članovi dužni su plaćati članarinu, vršiti pravila i širiti kršćansku karitas.

Redoviti članovi i utemeljitelji imaju pravo birati i biti birani.

§ 7.

Uprava saveza.

Savez vodi upravni odbor, koji se sastoji iz šireg ili legislativnog užeg ili eksekutivnog odbora.

§ 8.

Uži odbor.

Uži odbor tvore predsjednik, potpredsjednik, tajnik, blagajnik.

Ako član užeg odbora odstupi ili umre, može odbor na njegovo mjesto kooptirati drugoga, a funkcija kooptiranog odbornika traje do slijedeće glavne skupštine saveza.

Uži odbor drži sjednice prema potrebi. Odbornici se biraju na tri godine.

Pravovaljane zaključke stvara uži odbor, ako su nazočna barem tri člana. Odlučuje natpolovična većina glasova. Ako se glasovi raspolove, odlučuje predsjednik.

Članovi užeg odbora zovu se na sjednice, kako odluči sam odbor

§ 9.

Širi odbor.

Širi odbor tvore članovi užega odbora. Osim toga izabere godišnja skupština još 6 članova, a i svaki biskupijski karitativni savez šalje po jednoga zastupnika u širi odbor.

Širi je odbor pravovaljan, ako je barem 7 odbornika prisutno. Sjednice ima barem dvaputa na godinu.

Odbornici se pozivaju na sjednice pismeno i to barem 7 dana prije sjednice. U pozivu treba označiti dnevni red sjednice.

U sjednici se odlučuje većinom glasova. Kod prepolovljenih glasova odlučuje predsjednik.

§ 10.

Djelokrug širega i užega odbora.

Širi odbor: *a)* izvršuje zaključke glavne skupštine; *b)* osniva prema potrebi razne odsjeke; *c)* rješava stvari, koje mu uži odbor dostavlja na pretresivanje.

Uži odbor: *a)* izvršuje zaključke širega odbora; *b)* rješava sve tekuće i neodgodive poslove. O svemu svome radu izvješćuje širi odbor i prima od njega upute.

§ 11.

Odsjeci.

Ako se pokaže potreba, može širi odbor osnovati razne odsjeke.

§ 12.

Zastupstva saveza.

Savez zastupa prema vani predsjednik, a ako je on zapriječen, potpredsjednik.

Predsjednik, odnosno potpredsjednik potpisuje sve savezne spise, pozive, a s njime ih potpisuje tajnik ili jedan odbornik.

§ 13.

Glavna skupština.

Glavna skupština saveza drži se svaki godine u drugoj polovini godine. Glavnu skupštinu najavljuje predsjednik mjesec dana prije u saveznom glasilu. Ako toga još nema, onda u jednom hrvatskom i jednom slovenskom listu. U pozivu treba označiti tačno dnevni red.

Gdje će se održati glavna skupština, odlučuje širi odbor.

U djelokrug glavne skupštine spada:

1. Izvještaj o djelovanju saveza u prošloj godini.
2. Izvještaj nadzornog odbora saveza.

3. Odobrenje računskog zaključka.
4. Izbor upravnog odbora saveza i nadzornog odbora.
5. Rješavanje prijedloga, pritužbi i zaključaka pojedinih članova. Svi prijedlozi, pritužbe i zaključci, o kojima se ima na glavnoj skupštini raspravljati, moraju se predsjedniku odaslati barem 14 dana prije glavne skupštine.
6. Određenje članarine za redovite članove.
7. Promjena pravila.
8. Zaključak o razlazu saveza.

Delegati društava moraju imati pravovaljanu punomoć za godišnju skupštinu.

Pravovaljane zaključke stvara glavna skupština saveza većinom glasova bez obzira na broj nazočnih delegata, osim kad se radi o razlazu saveza.

§ 14.

Zastupstva ordinarija.

Na glavnu skupštinu može svaki ordinarij u državi SHSi poslat po jednoga zastupnika, koji će ga o zaključcima glavne skupštine, kao i uopće o radu saveza izvijestiti.

§ 15.

Razlaz društva.

Savez se svojevoljno može razići samo zaključkom općega sastanka, u kojem je nazočna barem polovica članova, ako za razlaz glasuju barem tri četvrtine od njih.

Ako na apćem sastanku, koji odlučuje o raspuštanju saveza, nije nazočno polovica članova, sazove se drugi opći sastanak, kod kojega većina od dvije trećine prisutnih dostaje, da se savez raspusti.

Ako opći sastanak zaključi raspust, tada se savezov imetak ima upotrebiti u dobre svrhe, kako već odluči opći sastanak. Ako bi savez kako drugačije morao da prestane, prima imetak na pohranu biskupijski ordinarijat u......, da ga izruči novomu Glavnom karitativnom savezu, ako se takav nakon 10 godina osnuje. Ako se i iza 10 godina ne osnuje, onda biskupijski ordinarijat u... razdijeli imetak među dobrotvorna društva, kod čega neka se obazire na krajeve, gdje je bilo više članova.

§ 16.

Nadzorni odbor.

Nadzorni se odbor sastoji od 3 člana. Pregledava barem jedamput na godinu sve knjige saveza, izvješćuje o tom na glavnoj skupštini saveza i predlaže odboru apsolutorij. Nadzorni odbor bira između sebe predsjednika i njegova zamjenika. Sjednice sazivlje predsjednik, a nadzorni odbor stvara valjane zaključke, ako su nazočna barem dva odbornika. Ako se glasovi raspolove, odlučuje predsjednik.

§ 17.

Odnošaj pojedinih karitativnih društava prema Glavnom karitativnom savezu.

Pojedina karitativna društva dužna su izvješćivati Glavni savez o svome radu i redovito slati prepise zapisnika sjednica i glavne skupštine.

§ 18.

Obranički sud.

Razmirice nastale među redovitim članovima prosuđuje apsolutnom većinom obranički sud saveza, u koji svaka stranka izabire po dva zastupnilka, a ova četvorica petoga kao predsjednika. Ako se ne mogu za nj složiti, odlučuje ždrijeb.

§ 19.

Osnutak saveza.

Savez stupa u život, kad nadležne oblasti potvrde ova pravila.

Pravila Karitativnog saveza za biskupiju.

§ 1. Društvo se zove Karitativni savez za biskupiju..... i ima svoje sjedište u..... Zaštitnik društva jest sv. Vinko Paulski.

§ 2. Svrha je saveza, združivati dobrotvorna društva i druge faktore te svestrano unapređivati kršćansku dobrotvornost.

§ 3. U tu svrhu savez: *a*) podržava vezu i posreduje među ojedinim društvima i zavodima; *b*) zastupa kršćansku dobrotvornost prema javnosti, napose prema oblasti; *c*) radi oko toga, da se osnivaju i brižno vode dobrotvorni faktori; *d*) priređuje karitativne sastanke, predavanja itd.; *e*) vodi karitativnu statistiku, izdaje karitativne spise i godišnje izvještaje; *f*) olakšava zajedničko nabavljanje raznih potrepština u dobrotvorne svrhe; *g*) podupire svaku akciju, koja služi u javnu korist.

§ 4. Članovi mogu biti sva katolička karitativna društva i zavodi u biskupiji..... kao što također i općine i sve druge pojedine i juridične osobe.

§ 5. Članom postaje onaj, tko se prijavi, a odbor ga primi. Prestaje biti članom, ako sam odstupi ili ako ne ispunjava društvenih dužnosti; odluka ostaje odboru. Članarinu određuje opća skupština. Društva, zavode i druge juridične osobe zastupaju kod saveza njihovi punomoćnici. Članovi primaju društvene tiskanice, imaju pravo

stavljati predloge, savjete i sudjelovati kod društvenih priredbi. Sva u savezu učlanjena društva i zavodi šalju svake godine savezu svoje godišnje izvještaje.

§ 6. Predstojništvo saveza tvore: Predsjednik, podpredsjednik, tajnik, blagajnik i pet odbornika Sve ih bira opća skupština na 3 godine. Odbor smije prema potrebi kooptirati u predstojništvo još i druge članove i opredijeliti funkcionerima zamjenike.

§ 7. Za pravovaljanost sjednice predstojništva nužna je nazočnost predsjednika ili njegova namjesnika i trojice članova. Odlučuje se apsolutnom većinom glasova. Kod raspolovljenih glasova odlučuje predsjednik.

§ 8. Savez prema vani zastupa predsjednik, ako je on zapriječen, podpredsjednik. Isto tako potpisuje sve društvene listine i oglase predsjednik, odnosno podpredsjednik, supotpisuje ih tajnik, samo kod blagajničkih spisa mjesto tajnika blagajnik.

§ 9. Savez kontroliraju u svakom pogledu nadzorni odbor, koji se sastoji od trojice članova, a bira ih opća skupština. Nadzornici izabiru iz svoje sredine predsjednika i pravovaljano je, ako su nazočna dva člana. Pregledavati moraju čitav rad barem dvaput godišnje i izvijestiti o nadzorovanju na općoj skupštini. U ostalom glede nadzorstva vrijede odredbe ovih pravila, koje se tiču predstojništva.

§ 10. Opća skupština drži se u prvoj polovici svake godine. U područje glavne skupštine spada: *a)* potvrda računskog zaključka; *b)* biranje predstojništva; *c)* promjena pravila; *d)* odluka o raspustu saveza. Na općoj skupštini smiju sudjelovati članovi svih, u savezu učlanjenih društava, a pravo glasovanja imaju samo punomoćnici. Svako učlanjeno društvo ili juridična osoba šalje na opću skupštinu po jednog punomoćnika. Opća je skupština pravovaljana bez obzira na broj prisutnih članova, odnosno punomoćnika. Izvanrednu opću skupštinu može sazvati odbor vlastitim zaključkom ili ako to zahtijeva 20 saveznih članova.

§ 11. Prepirke, koje nastanu iz društvenih razmirica, rasuđuje apsolutnom većinom mirovno sudište, u koje svaka stranka bira po dva zastupnika, a ova četvorica apsolutnom većinom petoga kao predsjednika. Ako se ne mogu glede predsjednika sporazumjeti, odlučuje ždrijeb.

§ 12. Savez se raspušta samo na općoj skupštini, na kojoj su prisutne dvije trećine članova, od kojih glasuju opet dvije trećine za raspust. Ako se savez razdruži ili raspusti, negov imetak pripada biskupiji, koja ga može upotrebiti za slično društvo, koje se ima ustanoviti iza 3 godine. Aka se ne osnuje ni tada, upotrebit će ovaj imetak prema uviđavnosti u dobrotvorne svrhe.

Pravila Karitativnog društva za župu.

§ 1. Društvo se zove Karitativno društvo za župu..... Svoje sjedište ima u..... Društveni oltar je u crkvi u..... glavni oltar posvećen..... Društveni patron je sv. Vinko Paulski.

§ 2. Svrha je društva svestrano gojiti i unapređivati kršćansku karitas. Zato:

a) Se brine za siromašne majke i dojenčad.
b) Siročad daje na uzgoj dobrim kršćanskim obiteljima i nadzire ih.
c) Brine se za zanemarenu i iskvarenu djecu.
d) Radi oko toga, da se tjelesno nakažena djeca (slijepa, gluhonijema, invalidna) pošalju u zgodne zavode.
e) Pazi, da invalidi i drugi siromašni ljudi dobiju od države potporu, koja im pa zakonu pripada.
f) Brine se za ubogare u župi.
g) Posvećuje potrebnu pozornost pijancima i njihovim obiteljima i nastoji ih spasiti i ograničiti pijančevanje.
h) Brine se također za siromašne iseljenike i preseljenike.
i) Ponajveću brigu posvećuje siromašnim bolesnicima.

§ 4. Svake godine priređuje barem dvaput *crkveni* sastanak za članove i prijatelje kršćanske dobrotvornosti.

§ 5. Potrebita novčana sredstva dobivaju se sabiranjem darova u novcu, odjeći, živežu, potporama itd.

§ 6. Društveni članovi mogu postati samo pravi katolici i katolička društva. Prima ih odbor. Ustanovni članovi plaćaju barem 200 dinara. Redoviti član postane, tko društvu dade kakav dar bilo u novcu bilo u živežu, bilo u čemu drugomu. Članovi imaju pravo udioništvovati društvenim zborovanjima, birati i biti birani.

§ 7. Ako koji član čime god ruši čast društva, odbor ga smije isključiti većinom glasova bez priziva. Dragovoljno istupe oni, koji društvu ništa ne daruju.

§ 8. Članovi biraju odbor, koji se sastoji od 7 članova za 3 godine. Ako kakav odbornik odstupi ili umre, odbor se popuni optiranjem do slijedećih izbora. Prema potrebi kooptira se u odbor i više od pet članova. Predsjednik društva uvijek je domaći župnik. Ako taj ne može biti ili ne će da bude predsjednik, odbor bira između sebe predsjednika. Domaći je župnik član odbora uvijek i bez biranja članova. Odbor bira iz svoje sredine predsjednikova zamjenika, tajnika i njegova zamjenika, blagajnika i njegova zamjenika, gospodara i njegova zamjenika. Prema vani zastupa društvo predsjednik; ako je ovaj zapriječen, njegov zamjenik.

§ 9. Da bude odborova sjednica pravovaljana, potrebna je nazočnost predsjednikova ili njegova zamjenika i još bar trojice odborovih članova. Odlučuje se apsolutnom većinom. U pojedinim selima može odbor imenovati povjerenike, koji smiju doći k odborovim sjednicama i tamo imaju savjetujući glas.

§ 10. Opća skupština je u prvoj polovici svake godine. Pravovaljana je, kakavgod bio broj sakupljenih članova. Tada se daje račun i izvješćuje se o godišnjem radu i biraju se odbornici. Odlučuje se običnom većinom glasova, osim ako se radi o raspustu društva.

§ 11. Opća skupština bira 3 nadzornika, koji pregledaju barem jedamput godišnje sve poslovne knjige, račune i imetak. O tome izvješćuju na općoj skupštini. Nadzornici biraju između sebe predsjednika i njegova zamjenika. Sjednice su valjane, ako su dva nadzornikna zočna. Odlučuje se većinom glasova. Ako se glasovi raspolove, odlučuje predsjednik.

§ 12. Društvene stvari potpisuje predsjednik ili zamjenik njegov i još jedan odbornik.

§ 13. Društvene prepirke rasuđuje apsolutnom većinom pomirno sudište, u koje bira svaka stranka po jednog zastupnika, a ova dva trećeg za predsjednika. Ako se za njega ne mogu da sporazume, odlučuje ždrijeb.

§ 14. Društvo se dragovoljno razdruži samo na općem sastanku, na kojem je nazočna barem polovica članova, između kojih moraju glasovati za razdruženje barem tri četvrtine. Ako se društvo razdruži na kakav god način, pripane društveni imetak župnom uredu u...., koji će ga upotrebiti u dobrotvorno svrhe u župi.

§ 15. Društvo pristupa kao član Biskupijskom karitativnom savezu u..... i Glavnom karitativnom savezu....

§ 16. Kad potvrdi nadležna oblast ova pravila i kada se sakupi barem 10 članova, osnuje se društvo na ustanovnoj skupštini, koju sazivlje predlagač ovih pravila.

Poslovnik za društva kršćanske dobrotvornosti.

(Ovaj kratki nacrt neka služi karitativnim društvima, koja ga mogu opet lako po svome preraditi.)

Kršćanska dobrotvornost jest djelotvorna ljubav prema bližnjemu. Samo ona ljubav, koju je Isus donio na svijet, spremna je za sve žrtve, koje zahtijeva opskrba ubogih i pomoć potrebnima. »Ljubav je strpljiva, dobrostiva... nije pohlepna za častima, ne ište svojega, ne razdražuje se, ne misli zlo... sve trpi, svemu se nada, sve podnosi. Ljubav nikada ne prestaje«. (I. Kor. 13, 4.—8.). Takovu požrtvovnu ljubav neka ima, tko se misli posvetiti kršćanskoj dobrotvornosti.

Kršćanski karitativni radnik mora znati *nadvladati samoga sebe*. Višeputa se mora odreći kakovih ugodnosti, društava, boljeg jela itd., općiti sa sirotinjom, koja je podana raznim slaboćama i pogreškama. Također u općenju s članovima dobrotvornog odbora treba katkada popustiti i odustati od svojih nazora, da mogne s njima zajedno raditi.

Potrebna mu je nadalje *mudrost* u općenju s drugima u radu kao što i sa siromasima. Kod sjednica treba svestrano ispitati i istražiti, tko je potreban pomoći, koliko treba i kako da mu se pomogne.

Kršćanski karitativni radnik mora imati *živu vjeru*, neka smatra čovječju dušu najvećim blagom. Neka s materijalnom pomoći bližnjemu spoji i duhovnu. Glavno mu načelo budi: *vremenitom pomoći privesti ljude Bogu.*

Kakvu će plaću primiti? Neka na ovom svijetu ne očekuju nikakove plaće, neka ne vrši dobrih djela, da ga zato ljudi hvale, nego sve dobro neka čini *radi Boga*, koji će mu sve hiljadustruko vratiti. Na smrtnoj postelji tješit će ga sjećanje na dobra djela, na utješena srca, na otrte suze. Na što će se Sudac na sudnjem danu prije svega pozivati? Zar ne na dobra djela? Tada će reći onima koji mu budu na desnoj strani: *»Dođite blagoslovljeni mojega oca. Primite u posjed kraljevstvo, koje vam je pripravljeno od početka svijeta. Jer gladan sam bio i dali ste mi jesti; žedan sam bio i dali ste mi piti; tuđin sam bio i primili ste me; gol sam bio i odjenuli ste me; bolan sam bio i pohodili ste me; u tamnici sam bio i obišli ste me. Zaista vam kažem, što ste učinili jednomu od moje najmanje braće, meni ste učinili«* (Mat. 25., 34.—41.). Zar nijesu ove riječi hvalospjev kršćanskoj karitas? Kakova je to slatka nada za sve one, koji rade oko kršćanske dobrotvornosti, da će ih na sudnji dan braniti dobra djela, koja vrše u životu i koja će im otvoriti sveto nebo.

SVRHA KARITATIVNIH DRUŠTAVA.

Svrhu karitativnih društava kaže samo ime, naime *iskazivati duhovna i tjelesna djela milosrđa onima, koji ih trebaju.* Najvažnije je pri tom pohađanje siromašnih obitelji. Zato neka članovi karitativnog društva pohađaju uboge u njihovu domu, da se istinski osvjedoče o njihovu uboštvu, i da dođu u dodir sa svim članovima obitelji. Na takovu posjetu uvjeri se, kakav je otac, kakova mati, kako su odgojena djeca, što je krivo siromaštvu, je li neimućstvo posljedica zanemarenog gospodarenja itd. Prije svega neka ukloni uzroke uboštva n. pr. ako je siromaštvo u kući, jer ne može otac da dobije službe, neka mu nastoji priskrbiti primjerenu službu. Neka mu dade potrebne naputke, gdje će dobiti posla ili neka mu ga sam potraži. Osobna veza s potrebnima vrlo je važna. Kršćanski karit. radnici neka se toga ne stide, ta i sam je Krist rado općio s ubogima pa i samim grješnicima i pomagao im.

ČLANOVI.

Član kršćanskog dobrotvornog društva može biti svaki katolik i katolikinja. Članovi ne čine dobro djela samo iz naravnog milosrđa, nego prije svega iz gorljivosti za spasenjem duša. Nitko neka ne bude član društva radi osobnog dobitka. Zato neka ubogari, koji sami trebaju potpore, ne budu članovi dobrotvornog društva.

Članovi se primaju na odborovoj sjednici. Samo dobri katolici, koji imaju milostivo srce i ljubav prema ubogima i potrebnima, neka se prime.

ODBOR.

Članovi karitativnog društva biraju na općoj skupštini odbor. Odbornici biraju između sebe predsjednika, njegova zamjenika, tajnika, njegova zamjenika, blagajnika i njegova zamjenika, skladištara i njegova zamjenika.

Predsjednik vodi društvo. On pravi nacrte, kako da se predobije više oduševljenih članova, kako da se uvijek oživljava i širi dobrotvorna akcija. Sasvim bi krivo bilo, da sam uvijek sve radi, jer bi se preopteretio, a drugima ne bi dao prilike da se izvježbaju. Svake sedmice ili barem svakog mjeseca saziva sjednicu i vodi je. Ako je predsjednik zapriječen, zamijeni ga njegov zamjenik. Tajnik je desna ruka predsjednikova. Vrši sve pisarske poslove. Vodi tajničku knjigu, u koju upisuje sve članove, kroniku, zapisnik sjednica itd. Tajnik ima mnogo posla i od njega skoro najviše zavisi, kako društvo radi. — Blagajnik vodi blagajničku knjigu sa svim primicima i izdacima. Neka marljivo pobire članarinu i darove za društvo. Ako ima više primitaka nego izdataka, neka suvišni novac uloži u štedionu ili banku. Ako je blagajnik odsutan ili zapriječen, preuzme njegov posao zamjenik.

Svako dobrotvorno društvo neka se brine, da imadne kakovo zgodno mjesto, gdje će pohraniti darovanu odjeću, živež, obuću i dr. za siromahe. Isto tako kao za živež, treba se brinuti za odjeću. Članovi neka sabiru staru odjeću, neka je pokrpaju, ako treba i operu. Zato treba naravno i ženskih ruku. Dakako, da će društvo po mogućnosti kupiti i novoga rublja. Posve siromašnim odjeća se daruje, manje siromašnim proda se uz sniženu cijenu. — Skladište vodi skladištar. Odbor neka bude veći ili manji, kakav je već djelokrug društva. Neka broji od 7 do 12 članova.

POVJERENICI.

Društvo ima po pojedinim krajevima ili selima svog okoliša svoje povjerenike. Kakovu zadaću imaju ovi? Sabiraju darove, davaju informacije, posreduju među društvom i pojedincima, šire dobrotvorne spise, listove, brošure itd. Povjerenici i povjerenice imaju pravo dolaziti na odborove sjednice, gdje imaju savjetujući glas.

SJEDNICE.

Sjednice neka se obdržavaju od vremena do vremena: možda svake sedmice, a najmanje jedamput na mjesec.

Neka se vrše ovako: Predsjednik započne sjednicu molitvom. Zatim je sasvim kratko nabožno štivo, najbolje nešto o dobrotvornosti. Nato dade predsjednik riječ tajniku. Taj pročita zapisnik zadnje sjednice, koji odbornici ili odobre ili štogod poprave. Zatim izvješćuje o pridošlim i riješenim dopisima. Na to blagajnik izvješćuje o dohocima i izdacima. Opće pravilo neka bude, da dobrotvorna društva ne sabiraju većih svota, osim eventualno za kakovu ustanovu. Neka se ravnaju prema riječima sv. pisma: »Ako imaš mnogo, podaj mnogo; ako imaš malo, podaj malo od srca.« Time nije rečeno, da dobrotvorna društva ne bi stavila nešto i na stranu za čas stiske i nestašice. Ako preostaje novca, jer nema domaćih sirota, novac se pošalje biskupijsko-karitativnom savezu, da ga on upotrebi. Iza toga se počne potanjim savjetovanjem. Djelokrug dobrotvornih društava jest opširan.

Neka se brine za sve one u župi, koji trebaju pomoći. Zato neka se sastavi imenik svih potrebnih i to po kategorijama. Treba da se brine osobito za slijedeće:

1. Za sirotnu dojenčad, odnosno siromašne majke iza poroda. Ta vrsta dobrotvornosti kod nas je do sad potpuno zanemarena. A to ne smije biti. Kod nas je vrlo velik pomor djece do druge godine, i mnoge tjelesne i duševne manjkavosti djeteta temelje se na krivom odgoju u ranoj djetinjoj dobi. Ovakovim majkama pomagat će se poukom, zdravom hranom i čistim rubljem. Važno je, da se ovakovim sirotama za vrijeme poroda ili bolesti pomaže u kućanstvu i gospodarstvu, jer mnogoput ovakove sirote nemaju nikoga, da ih u takovim prilikama zamijeni.

2. Za siročad u prvom redu, koja nema oca ni majke; prema potrebi i za polusirote, koje nemaju ili oca ili majke. Sirote neka se predaju dobrim obiteljima ili dobrim pojedincima i to najprije rođacima i susjedima. Samo ako se siroče ne može predati nikakovoj dobroj obitelji ili osobi, onda se moli za nju, da je prime u zavod.

3. Također duševno zanemarenu i ćudoredno pokvarenu djecu moramo ubrajati među siročad, i ako imaju roditelje. Takovu djecu treba, — ako drugačije nije moguće — s pomoću suda oduzeti roditeljima ili skrbnicima, pa ih dati drugim dobrim ljudima ili, ako su odviše pokvareni, u zavod za popravljanje.

4. Dobrotvorni odbori neka se brinu, ako to roditelji pravodobno ne čine, da se djeca s velikim tjelesnim pogreškama (slijepi, gluhonijemi itd.) što prije predaju dotičnim zavodima ili pošalju liječniku.

5. Siromašnoj djeci, koja daleko polaze školu i moraju čekati školu poslije podne, neka dobrotvorni odbor kuša priskrbiti hranu o podne. Još bi bolje bilo, ako bi im se pobrinulo za kakova zakloništa za to vrijeme, kako se osobito po industrijskim krajevima u zadnje vrijeme s uspjehom pokušalo.

6. Jedna od glavnih briga dobrotvornog društva ili odbora bit će opskrba ubogih po župi. Mora se dokinuti prosjačenje od kuće do kuće, koje je obično združeno s velikom duševnom zanemarenošću, U dobro uređenoj državi neka ne bude prosjaka! Kod prosjačenja ne da se kontrolirati, da li je prosjak potreban ili nije, i da li se služi dobro milostinjom ili ne. Svatko, tko može da radi, ne smije prositi. Ako ne može raditi ili ne može da živi od vlastitog posla, neka se za njega brine općina ili privatna dobrotvornost. U tu svrhu mora se stupiti u pregovore s državnom oblašću, privatna dobrotvornost i drž. oblast moraju si u ovom pitanju dati ruke. Dobrotvorno društvo ili odbor mora imati popis svih sirota svoje župe. Znati mora o svakom, da li može raditi ili ne, i koliko može, a koliko ne. Ako može raditi, ali

ne će, neka se prisili na rad. Odbor mora znati, da li prosjak odakle već ne dobiva potporu. Ako nema dosta potpore, stvar je dobrotvornog odbora, da mu je priskrbi i to: ili od općine ili ga sam podupire ili ga smjesti u ubožnicu. Kao što prosjačenje, neka se ukloni i prehranjivanje sirota od kuće do kuće ili kako velimo: »po brojevima«, jer to je neugodno i za prosjaka i za dotične obitelji. Siromasi neka ostanu doma, ako imaju svoj dom; ili ako je moguće, neka se smjesta u ubožište. Ubožišta naša domovina ima malo. Zato je dužnost dobrotvornih društava ili odbora, da se potrebita ubožišta osnuju. Ubožište se lako napravi ili za pojedinu župu, odnosno općinu ili za čitav kraj. Dobrotvorni odbori neka stupe u dogovor s općinama i neka im pomažu, da se osnuju potrebita općinska ili pokrajinska ubožišta. Posebno neka se brine za ostarjele ljude, da dobe, kad obnemognu, miran kutić.

7. Karitativni odbor neka se ne brine samo za tjelesne potrebe ubogih, nego i za njihov duševni život. Zato neka odbornici prosjake kod kuće pohađaju, da se osvjedoče o njihovim prilikama. Neka im radije daju potporu u naturalijama, živežu, odjeći i obući, nego u novcu. Ako su prosjaci sposobni za rad, a ne znadu da si ga potraže ili neće, neka im odbor potraži posla, odnosno neka ih prisili. Posebno neka se brinu odbornici, da prosjaci i sirote ne izrabljuju potporu za pijančevanje. Oni, koji u tom griješe, kazne se time, da im se potpora ili oduzme ili umanji.

8. Što vrijedi o siromašnima uopće, vrijedi i o invalidima. Ako mogu bar nešto raditi, neka rade. U besposlici se duševno zanemare. Invalidi se rado izgovaraju: država me je pokvarila, ona neka me i izdržaje, i ne će ništa da rade. A besposlica potpuna njima samima škodi. O štetnosti besposlenog života treba invalide poučiti, pa ih makar na posao i prisiliti. Za njih je napose opasno, da se podaju piću, jer u njemu traže utjehu. Zato im se treba pobrinuti za bolju utjehu posebno iz vjerskih motiva. Ako potporu zlorabe za piće, neka im se oduzme.

9. Dobrotvorni odbor neka posveti pažnju i pijanicama, jer pijanstvo je najveći uzrok siromaštva. A siromaštvo treba ne samo umanjivati, nego ga kušati i zapriječiti, gdje se može. Odbor neka imade popis svih pijanica i neka ih kuša zgodnim načinom ili sam ili putem apstinentske organizacije od pijanstva odvratiti. Ako se to ne mogne postići, neka se odbor pobrine, da se pijanac dade pod tutorstvo, ali ne istom onda, kad je već polovicu imanja propio, nego što prije.

10. Također iseljenike neka odbor imade na brizi. Glavno je kod iseljenika, da dođu u mjesta, gdje imaju svoje duhovne pastire, kršćanska društva itd. Zato neka se u župi javno proglasi, da se oni, koji se kane iseliti, prijave ili kod dobrotvornog društva ili kod jednog člana. Taj će mu dati iskaznicu, da se u novom mjestu prijavi kršć. društvu i da dođe u sigurne ruke.

11. Najveću brigu neka odbornici iskazuju bolesnicima, osobito siromašnijim, koji su mnogoput sasvim zapušteni. Što su više zapušteni, to više se treba za njih brinuti. Posebne brige trebaju bolesnici, koji boluju od neizlječivih bolesti po više godina. Treba zato pojedine

osobe odbora, ako je moguće, dati izučiti za bolničare i bolničarke. Ovi neka se brinu za sve, štogod više mogu, posebno za duševnu potrebu bolesnika. Neka ih tješe vjerom, neka im donose dobra štiva, neka s njima mole ili im čitaju, da bolesnici vrijeme bolesti provedu što veselije i na duševnu korist.

Za pojedine važnije dobrotvorne grane može se osnovati i posebni odbor. Pojedinim odbornicima povjere se stanoviti poslovi. Kad se određuju potpore ubogima, mora se gledati na to, da se uistinu siromašnim ljudima dijele, i da se dijele pravo, a ne jednome mnogo, a drugome, koji je više potreban, mnogo manje.

Prema pravilima samo se kod sjednica odlučuje, komu i koliko se daje. Kako je lijepo i prijatno kod takovih sjednica! Jednom se dade potpora u novcu, drugom u naturalijama, a trećim se priskrbi služba, siromašnom djetetu pokloni se odjeća itd. Sjednice će tako brzo minuti. Sa zadovoljstvom pođu članovi kući, jer su svijesni, da su radili dobro djelo, koje Bog neće zaboraviti.

Predsjednik neka se zanima od vremena do vremena, da li su se prilike kod pojedinih obitelji promijenile, da li se ovaj ili onaj zaključak proveo itd. Neka se svi zaključci po mogućnosti izvrše do buduće sjednice. Za svaki zaključak odredi se jedan odbornik, koji se brine, se zaključak provede. Svatko neka se trsi, da pogodi pravi način, da pobudi u onima, kojima dobro čini, ljubav prema Bogu i Crkvi.

Kod dijeljenja potpora mora se na to gledati, da potporu dobe vrijedni i potrebni. Zato neka se jedan od odbornika uvijek prije sjednice uvjeri o moliteljevim prilikama. Kod sjednice ima pravo svaki odbornik i povjerenik kazati svoje mišljenje. Neka se pazi, da obitelji udova s djecom radije obiđe ženska odbornica, da se izbjegne svakoj eventualnosti. Uopće neka odbornici pohađaju muške, a odbornice ženske. Velike opreznosti treba kod ubogara, koji su podani kakovoj strasti, n. pr. kod pijanica, palih žena, kod onih, koji žive u divljem braku. Takovi su dvostruki prosjaci. Ako je moguće, neka se spasu. Ali neka se podupiru samo u toliko, koliko ima nade, da će se obratiti. Ako su sasvim tvrdokorni, ne valja ih podupirati. Odbornici neka nastoje uvijek pogoditi zlatnu sredinu između strogosti i milosrđa. Odbornici neka posao razmjerno međusobno podijele. Svaki preuzme određen broj ili određenu kategoriju potrebnih. Ne smije biti, da jedan previše radi, a drugi ništa. Neka se pazi, da se ne šalje obiteljima takav posjetilac, koji ima neugodan nastup.

Glavna svrha svega karitativnog djelovanja jest: ljude poboljšavati i privoditi ih k Bogu. To se ne može dovoljno naglasiti. Ako se radi bez toga duha, to je onda čisto ljudsko djelovanje bez zasluga pred Bogom. Zato neka članovi svim sredstvima pokušaju ljude sklonuti na kršćanski život.

Zato treba naći načina — ta ljubav je domišljata. Čitaj siromahu lijepu knjigu, predobij srce djece i preko njih djeluj na roditelje itd. Molbe za potporu moraju biti obrazložene i dokazane. Posebni odbornik kontrolira, kako se potpora upotrebljava.

Vrlo je važna briga za mladež. Neka se svake sjednice pretrese malo o tome, kako tutori odgajaju štićenike, kako im upravljaju imetkom i sve drugo, što spada na mladež.

Kod sjednica neka se raspravlja i o koracima oblasti u dobrotvornom pogledu. Kod sjednica se odredi, kako će se urediti karitativni rad u župi, kada i kako će se sabirati u koju svrhu. Svjetujemo ovaj način podjele rada:

Za domaće potrebe smije se sabirati preko čitave godine. Ipak prva 4 mjeseca neka se namijene agitaciji za poganske misije, maj i juni za trezvenost i ćudoredni preporod, juli i august za Apostolstvo sv. Ćirila i Metoda, ostale mjesece osim decembra samo za domaću dobrotvornost. U to vrijeme prodavaju ljudi prirod, pa se lako dobije i novaca i naturalija. Decembar se upotrebi na širenje kršćanske štampe.

Ako koji odbornik umre ili kamo otputuje, ili ako uopće posao naraste, neka se odmah u odbor kooptira drugi. Odbornici neka idu na sabiranje po dvojica odn. po dvoje. Što dobe, neka pohrane u posebnom skladištu. Darove u novcu neka potvrde darovatelji potpisom na sabirnom arku. Kod dobrotvornih društava treba uvijek buditi gorljivost za sabiranje darova. Neka sabiratelji rado podnesu kakovu neugodnost, što im se dogodi iz ljubavi prema Bogu i sirotama.

NADZORNICI.

Nadzornika su 3. Ovi imaju dužnost paziti, da u karitativnom društvu bude sve u redu. Zato neka višeputa pregledaju čitavo poslovanje, pročitaju sve zapisnike, pregledaju sve primitke i izdatke u novcu i u naravi. Neka paze, da li su svi darovi upotrebljeni u one svrhe, u koje su darovani, da li su možda primile potporu nevrijedne i nepotrebne osobe, a potrebne ostale bez nje.

O svakoj sjednici nadzornici načine zapisnik, koji odbor pročita i popravi nedostatke. Na općoj skupštini podastire nadzorni odbor svoj nepristrani izvještaj.

OPĆA SKUPŠTINA.

Svako karitativno društvo mora imati svake godine opću skupštinu, na kojoj se potanko izvijesti o djelovanju društva. Zgodno je, da na dan glavne skupštine pođu članovi k zajedničkoj sv. pričesti. Pod svetom misom neka se propovijeda o kršćanskoj dobrotvornosti.

Opća skupština započinje se molitvom. Zatim se čita komad iz sv. Pisma ili iz koje druge primjerene knjige. Na to izvijesti predsjednik o djelovanju društva uopće, tajnik podastire tajnički, a blagajnik blagajnički izvještaj. Predsjednik nadzornog odbora pročita svoj izvještaj, na što se starom odboru podijeli absolutorij i bira novi, ako je starom isteklo vrijeme. Iza izbora se pita, da li želi tko što govoriti. Iza izbora neka se drži predavanje iz ove ili one grane kršćanske karitas, n. pr. o njegi bolesnika, brizi za mladež itd. Opća skupština završi se opet molitvom. Prepis zapisnika ove skupštine pošalje se Biskupijskom i Glavnom savezu.

KNJIGOVODSTVO.

Karitativna društva moraju imati potrebite knjige i sve tačno i savjesno zapisivati, da se mogu pred javnošću iskazati, ako bi im tko spočitnuo kakovu nepravilnost, pa također da kažu, što su radila i koliko. Kad se knjige izrabe, ne smiju se uništiti, nego se imadu pohraniti u društveni arhiv. Uvijek će sačuvati neku vrijednost, ako ne drugu, a ono za povijest kršćanske karitas.

Potrebite su:

1. Zapisnik sjednica.
2. Imenik članova.
3. Zapisnik općih skupština.
4. Kronika.
5. Zapisnik primljenih i otposlanih pisama. Tih pet knjiga vodi tajnik.
6. Blagajnički dnevnik, — vodi blagajnik.
7. Skladišna knjiga, — vodi je skladištar ili čuvar stvari.

Najbolje je, da društvo ima svoje društvene prostorije i svoje uredovne sate. Sve se knjige smjeste u društvenim prostorijama. U stanovite sate dolaze razne stranke u karitativnu pisarnu i tu se vrši poslovanje.

DODATAK.

MOLITVA NA POČETKU SJEDNICE.

U ime Oca i........... Amen. Dođi, Duše Sveti, napuni srca svojih vjernih i užgi u njima oganj svoje ljubavi.

P. Pošalji Duha svoga i preporodit će se.

O. I obnovit ćeš lice zemlje.

Pomolimo se. Bože, koji si srca vjernih poučio rasvjetljenjem Duha Svetoga, daj nam po istome Duhu što je pravo spoznati i s njegove se utjehe vazda veseliti. Po Kristu Gospodinu našemu.

O. Amen.

Zdravo Marijo....

P. Presveto Srce Isusovo!
O. Smiluj nam se!
P. Kraljice, bez grijeha istočnoga začeta!
O. Moli za nas!
P. Sv. Vinko Paulski!
O. Moli za nas.

U ime Oca i Sina.... Amen.

MOLITVA POSLIJE SJEDNICE.

U ime Oca i........ Amen.
P. Sveti Josipe!
O. Moli za nas!
P. Sv. Vinko Paulski!
O. Moli za nas!

Pomolimo se. Predobri Isuse, koji si u Svojoj Crkvi sv. Vinka Paulskoga podigao kao apostola svoje žarke ljubavi, napuni svoje službenike istom žarkom ljubavlju, da se svojim dobrima i svojim radom veselo posvete pomaganju svih potrebnih, koji s Bogom Ocem živiš i kraljuješ u jedinstvu Duha Svetoga, Bog po sve vijeke vijekova. Amen.

ZA DOBROČINITELJE.

Udijeli, preslatki Isuse, dobročiniteljima siromaha i svih potrebnih svoju milost, koji si stostruku nagradu obećao svima, koji radi tvoga imena iskazuju milosrđe. Amen.

Pod Tvoje okrilje utječemo se, sveta Bogorodice, ne odbij nam molbe u našim potrebama, nego nas od svih pogibelji oslobodi, o o blaga, mila, o slatka Djevice Marijo! Amen.

Duše vjernih mrtvih neka po milosrđu Božjem počivaju u miru. Amen.

U ime Oca.... Amen.

KAZALO

KAZALO.

PRVI DIO.

TEORIJA KRŠĆANSKE KARITAS U GLAVNIM POTEZIMA.

DRUGI DIO.

NEŠTO IZ KARITATIVNE POVIJESTI.

ŽIVOTNE SLIKE SOCIJALNE KARITAS.

STARI VIJEK.

SREDNJI VIJEK.

NOVI VIJEK.

TREĆI DIO.

RADNE SILE. — REDOVNA UDRUŽENJA. TEMELJI USPJEŠNOG KARITATIVNOG RADA.

ČETVRTI DIO.

STANJE I PROBLEMI DJELOVANJA ZA OPĆE DOBRO I KRŠĆANSKA KARITAS.

ZAŠTITA DJECE I MLADEŽI.

BRIGA ZA SIROMAHE I BOLESNIKE.

BRIGA ZA BOLESNIKE.

SIROMASI, KOJIMA MANJKA JEDNO ILI DRUGO ĆUTILO.

BRIGA ZA TJELESNO I DUŠEVNO MANJE SPOSOBNE.

PODIZANJE OPĆE NAOBRAZBE.

PODIZANJE NESPOSOBNIH ZA ŽIVOT.

BORBA PROTI PUČKIM MANAMA.

SOCIJALNO DIZANJE PO STALEŠKIM DRUŠTVIMA.

VJERSKO ODGAJANJE U VJERSKO-KARITATIVNIM DRUŠTVIMA.

PETI DIO.

NACRT KARITATIVNE ORGANIZACIJE.

DODATAK

UNIONIZAM

ILI RAD ZA CRKVENO JEDINSTVO.

Domalo će izići knjiga gornjeg naslova od istog autora. Knjiga je vrlo aktualna, jer raspravlja o radu oko združenja istočne crkve sa katoličkom. U vrijeme kada sv. Crkva osniva u Rimu Orientalni Institut, u vrijeme velehradskih kongresa, u vrijeme ljubljanskog unionističkog kongresa i općeg zanimanja svih katolika za ujedinjenje rastavljene braće, dolazi ova knjiga kao naručena. Njezinu vrijednost povećava to, što će biti prva knjiga, koja će biti neka praktična enciklopedija, jedan uvod i pregled čitavog unionističkog rada. Bit će pristupačna i razumljiva i sasvim neupućenom, a dobro će doći radi svoje cjelokupnosti i stručnije naobraženim. I dosada se kod nas pisalo o unionizmu, ali većinom u obliku stručnih radnja, pristupačnih ograničenom broju elite, koje mnogo pretpostavljaju. Ova će pak knjiga biti skroz praktična. Neka govori sadržaj.

Uvod: Važnost, korist, sadašnje stanje unionist. znanosti i t. d. I. Unionist. pouka. 1. Temelj unionizma. 2. Unionistički subjekt. 3. Unionistički objekt. 4. Unionist. svrha. 5. Unionistička sredstva. II. Razlike između istočne i zapadne crkve. III. Povijest unionizma. 1. Krštenje Slavena. 2. Sv. Ćiril i Metod. 3. Staroslavensko bogoslužje. 4. Povijest istočne crkve. 5. Dosadašnji pokušaji, da se pravoslavni Slaveni združe s kat. crkvom. 6. Sjedinjeni istočni kršćani. 7. Najvažniji radnici za unionizam. IV. Naša pomoć unionizmu: 1. Obitelj. 2. Crkva. 3. Škola. 4. Društvo. — Knjiga će stajati oko 40 dinara. Pisana je slovenski. Naručuje se na istu adresu kao i »Poganski misijon.«

---

2) Društvo za zaštitu djevojaka
(u Friburgu Švicar. — gosp. Mondi...
3) Kolodvorske misije
4) Briga za siromahe i misije unut...
a) Sestre sv. Vinka (Boškov. G
b) Karmeličanke
5) Briga za siromahe
po društvu a) sv. Vinka
b) sv. Elizabete
6) Briga za bolesne
Župske ambulante?
7) Briga za slijepe i gluhonijeme
8) Antialkoholni pokret
9) Briga za iseljenike.
10) " za nezaposlene
11) Pučke kuhinje
12) Pučke šivaone

